

V O L U M 2

Ambient de treball generalitzat per tota l'escola.

Les estones de treball individual que són llargues i diàries comporten que els alumnes estiguin fent treballs diversos i per això cal anar a vegades a llocs diversos com la biblioteca, el taller, l'ordinador de la classe del costat que està desocupat, el laboratori... Així, les portes generalment són obertes i l'entrada d'una persona no comporta la interrupció de l'activitat ni tractant-se d'una activitat col·lectiva conduïda pel professor.

Es treballa a tot arreu i fins i tot en qualsevol moment (alguns poden no anar al pati i quedar-se acabant una feina). En aquest cas, no hem vist que calguin mestres vigilants ni hem vist que ningú temi per la desaparició d'objectes i pertanyences. Pel director hem sabut que hi ha hagut el cas quasi patològic de l'alumne que prenia coses però frenat a temps no ha tingut més extensió.

El clima de treball no sembla especialment intens, atès que sempre hi ha alguns alumnes que estan canviant d'activitat o que tenen una estona més mandrosa però tampoc es donen aquells moments de l'escola convencional quan després d'una estona intensa de treball, segueix una estona de pèrdua de temps.

Pot haver-hi l'alumne que treballi poc; això es veurà a la reunió balanç o el professor ho tractarà personalment amb l'alumne i sabrà si convé tolerància o exigència segons les circumstàncies i el moment maduratiu de l'alumne. De temps n'hi ha, atès que els alumnes tenen 7½ hores d'escola cada dia front a les 5 que tenen els infants d'escola pública i front a les 5½-6 que tenen els que van a escola privada. "Les assignatures són tema de treball individual que

s'acompleix diàriament a l'escola". Quan l'alumne surt d'escola no ha de fer un treball habitual llevat d'un treball trimestral dit "prova obligatòria".

El treball escolar, una obra ben feta i acabada, tant com es pugui.

Cada alumne pot treballar a la seva manera. S'organitza ell mateix i parteix dels propis recursos ja adquirits però progressivament n'ha d'adquirir més. "Importància que donem a la maduració... això comporta temps... a fer-li cercar ordre personal de tot tipus, a buscar que sigui reflexiu i responsable, instruït, amb coneixements el més amplis possible, i amb mètode en el treball" i per il·lustrar això citen com exemple que al nen petit se li ensenya a penjar bé l'anorac perquè comenci a entendre que han d'intentar fer bé totes les coses de la vida.

Hem vist com un text, un treball de recerca sobre un tema es comença a escriure en paper aprofitat (paper imprès per una cara que ha sobrat) del qual cada alumne en té un plec. Aquest text és modificat, és corregit i després s'escriu amb ordinador o es passa a un full nou.

A EGB encara hi ha molts treballs a l'àlbum, exercicis de matemàtiques o de gramàtica que s'han fet sense més cura que resoldre l'exercici. Però cada trimestre fan un exercici autònom, la "prova obligatòria", exercici força complet i pautat pel mestre (o més exactament, per l'equip de mestres) que s'ha de resoldre a la perfecció.

Setmanalment, el mestre revisa el treball de la Prova Obligatòria en curs i insisteix en complir amb precisió les normes fins i tot de presentació: format i escala dels mapes, situació i mides dels epígrafs. La desatenció a aquestes normes va comportar que molts alumnes haguessin de repetir part del treball ja realitzat.

Al temps que trimestralment fan una Prova Obligatòria, s'havia proposat una Prova Lliure que l'alumne també havia de fer escollint-se ell mateix el tema. Això consta en el butlletí de 1987 però en cap moment ens n'han parlat. Es possible que s'hagi vist que l'alumne quedava massa carregat de feina.

A BUP tot el treball té una fase d'elaboració, però finalment cal fer els "documents" que són els reculls o quaderns de treball d'un tema de programa en net, sigui a mà, a màquina o amb ordinador. Sovint aquesta part del treball cal fer-la a casa si bé, l'alumne que s'enllesteix i vol fer-ho amb ordinador, pot disposar de l'ordinador de l'escola. Tots els "documents" de cada alumne estan perfectament arxivats i s'hi poden veure les correccions finals del professor. Cal reconèixer que els treballs fan goig, tant pel contingut ben desenvolupat com per la netedat i presentació. I cal subratllar això, perquè hem vist que avui no es dóna cap importància a la feina ben acabada, especialment a BUP. Es justifica dient que el que interessa és el contingut i que les qüestions de presentació són pròpies d'EGB o d'escola tradicional.

L'exigència d'un treball ben acabat s'aplica també a la ressenya dels "actes culturals" que realitzen els alumnes de BUP on és posa més de manifest la iniciativa i estil personal de cada alumne. El treball s'ha de presentar seguint un guió genèric i es pot observar a la vista de

diferents treballs com cada alumne ha aplicat els seus recursos personals que creixen i es perfeccionen dia a dia, treball a treball. "El millor mètode d'educació ha estat sempre aquell en que s'urgeix al deixeble la realització de tasques concretes" digué Einstein (1936), home profà en Pedagogia però de reconegut prestigi científic i cultural.

Pensem que hi ha dues raons de pes que justifiquen una exigència formal en el treball, fins i tot a BUP. Els alumnes amb intel·ligència superior poden aprendre malgrat el desordre i la falta de sistematització però aquests són minoria; els alumnes amb intel·ligència mitjana i els alumnes amb dificultats poden assolir molt millors resultats en el seu aprenentatge amb un treball sistematitzat, ordenat i pacient.

Una segona raó està en relació al món laboral. Cada vegada més, per accedir a un loc de treball cal presentar un projecte o una memòria i aquest tipus de treball serà molt de bon fer per als alumnes que estan habituats a presentar els treballs nets i ben acabats, amb index i il·lustracions clares i ben justificades. I encara cal pensar que avui, gran part del treball es fa en equip i cal saber explicar als companys allò que nosaltres entenem, cal saber formular-ho en un document que pugui llegir i entendre qualsevol que estigui familiaritzat amb la matèria.

Cal finalment recordar que les escoles altament selectives no han abandonat aquesta pràctica de deixar els treballs ben acabats, i més encara avui que es disposa de màquina d'escriure i ordinador de manera generalitzada. I passar a màquina un treball és també un aprenentatge bàsic en el nostre entorn cultural que hauria de formar part de l' EGB. Però aquesta pràctica és desitjable i possible a qualsevol escola.

A BUP l'atenció a l'actualitat comunicativa i social té un altre desenvolupament d'activitats. Cada mes, els professors proposen un acte cultural que pot ésser interessant des d'una àrea de coneixement. "Acte Cultural" ho pot ésser tot: una exposició, una pel·lícula en exhibició comercial, una representació teatral, un concert instrumental o coral, una campanya cívica, un llibre, un recital, una recepta de cuina o un edifici de valor arquitectònic...

Els alumnes n'han d'escollir lliurement uns altres tres. Així, cal anar o realitzar un acte cultural cada setmana.

Del treball fet se'n fa una ressenya breu però sistemàtica que es pot reduir a un foli: fitxa, informació i comentari personal. Aquest treball regular, habitual és un gota a gota que alimenta la vida cultural del jove ciutadà i el fa estar atent a la societat i reflexiu en la seva actuació.

Setmanalment hi ha les dues hores de Religió destinades a reunió del professor tutor amb els alumnes. Es dediquen a temes de reflexió i formació i també a posar en comú informes dels Actes Culturals o el professor aprofita per fer propostes o donar noves indicacions.

Hem revisat la ressenya d'Actes Culturals de diferents alumnes. Llegim la de la noia A.B., una de les que s'ho agafa amb iniciativa i interès: Espectacle piro-musical de les festes de La Merce; Exposició; L'aventura de Le Corbusier; Cinema: Beat-Street de Stan Lathau; Exposició: Centenari Exposició Universal de Barcelona 1988; Teatre: La revolta de les bruixes (sic) per El Triangle; Cinema: En busca del fuego de J.J. Annaud; Lectura: Article del diari Avui "Societat Avui"; Cuina: Mandonguilles de pollastre;... De la noia M.A. observem un seguit d'Actes Culturals

equivalents però diferents; subratllem: Campanya: Per un Nadal digne. Grup de Joves per al seva singularitat i per posar de manifest que com a "Acte Cultural hi cap tot si se'n fa : identificació, descripció i comentari.

Els Actes Culturals comporten autoorganització, saber trobar el temps, saber posar-se d'acord amb companys i anar-hi junts, donar contingut a estones del temps de lleure, possibilitat d'aportar iniciativa per a les activitats familiars anant-hi amb pares i germans. Es doncs inqüestionable que l'escola ensenya a saber viure el present, a aprendre de la vida.

La normalitat amb que l'escola, a EGB o a BUP pot incorporar els mitjans de comunicació i els seus productes ha quedat ja palesa en el fet que uns alumnes poden enregistrar un material de televisió o fer un enregistrament de la fabricació del vidre en una indústria i proposar aals professors de veure-ho junts i comentar-ho o bé de servir-se'n per incorporar al propi treball personal.

Aquesta hipòtesi ha quedat altament confirmada. Es l'organització convencional de l'activitat escolar una de les principals dificultats per incorporar els mitjans de comunicació. Els centres que han desenvolupat organitzacions pedagògiques alternatives han incorporat sense problemes els mitjans de comunicació. Altra cosa és l'eficàcia d'aquesta incorporació que depèn d'altres variables que considerem a continuació.

- 4 Els esforços aïllats i bones iniciatives d'alguns mestres de cada escola serveixen de molt poc si no es desenvolupen en el marc d'una unitat d'acció docent.

Haig de començar dient que aquesta hipòtesi parteix de l'experiència docent pròpia realitzada entre els anys 1974 i 1980. La convicció d'un mestre respecte a la potencialitat de la utilització dels mitjans de comunicació: les activitats promogudes amb l'ús de la televisió, les projeccions de cinema a l'escola o les anades al cinema, l'atenció a programes de ràdio que puguin tenir un interès pels alumnes, la selecció de novetats discogràfiques i la seva audició i debat, lectura i anàlisi de còmics són d'eficàcia molt limitada i no canvien l'escola. Ja és una gran satisfacció trobar-se alumnes al cap de sis o vuit anys (quan són joves de 20 o 22 anys) que et diguin que escolten igualment una tocata de Bach o els concerts de Telemann igual que a Frank Zappa, a Elton John o als Dire Straits; que no deixen d'anar al cinema encara que els agrada la televisió. Però el canvi d'orientació és una cosa molt lenta i aconseguir l'aquiescència de tots els mestres solament és possible amb un projecte pedagògic clar i amb la direcció ferma de qui estigui convençut de l'empresa.

Però ara es tractava de veure sobre l'observació d'escoles selectes si hi ha mestres decidits en aquesta línia pedagògica i fins on arriben els seus esforços de transformació.

No cal dir, i ja ha quedat reflectit que si a Súnion i a Escola l'Horitzó s'ha avançat força en una incorporació normalitzada dels mitjans de comunicació ha estat perquè s'han creat les condicions organitzatives i d'equipament. I aquestes condicions s'han creat i s'aprofiten perquè prèviament hi ha hagut una intencionalitat pedagògica. Els documents que fonamenten aquests centres o els fulletons que serveixen per donar-se a conèixer parlen expressament de la utilització dels mitjans audiovisuals i de les noves tecnologies.

A Escola l'Horitzó les activitats de comunicació arranquen del principi de l'escola de Célestin Freinet que postula que s'han d'efer servir els mitjans i formes de treball, de comunicació i cultura que fa servir la societat. El principi hi és ben present però tot i incorporar els mitjans a vegades falta iniciativa per part del mestre.

Atents a l'actualitat comunicativa i social per aprendre tot el dia i a tot arreu, perquè viure sigui aprendre.

"Educar i formar persones és un camp molt ampli"... "Sempre es considera l'alumne en funció de quan sigui adult".

Hi ha un treball bàsic, sistemàtic que es fa fonamentalment amb les estones de treball individual. A EGB són les assignacions que el mestre anticipa per al trimestre i a BUP són els "documents" que es van proposant progressivament a les classes de cada assignatura. Però aquesta part cobreix aproximadament, segons la nostra observació, els dos terços del treball escolar. Resta un terç que es realitza cada curs, cada trimestre, en base al que esdevé important, en base al que és actualitat o en base a allò que proposen els mateixos alumnes.

Aquest tipus d'activitat, que arrenca del "Llibre de la Vida" introduït per Freinet a la seva escola, s'inicia ja al Jardí d'Infants i al Parvulari quan els infants porten uns fruits de tardor, o porten unes fotografies de revista o expliquen un fet viscut (els pollets que han tingut els coloms de l'escola).

A l'EGB l'atenció a l'actualitat comunicativa i social passa per la lectura habitual del diari que arriba cada dia a la classe. Els alumnes poden llegir el diari en estones de treball individual a l'escola però s'habituen també per contagi a llegir-lo a casa si els pares l'adquireixen diàriament.

Cada setmana hi ha una hora dedicada a "assemblea de diari" i és el moment on es parla de diferents notícies. Tots els alumnes fan esment de les que han llegit i recorden i decideixen aprofundir-ne una o dues. Aleshores l'alumne que l'ha proposada la desenvolupa més extensament o en llegeix uns paràgrafs i s'obre un debat en relació a la notícia i per extensió al tema. La qualitat de la sessió depèn del tipus de notícia, de la preparació de l'alumne respecte a la mateixa o del grau d'intervenció del mestre.

Possiblement, avui cal revisar evolutivament aquesta activitat. La informació d'actualitat arriba abans per la ràdio o per la televisió que pel diari. Aquest darrer sembla que tendeix a redefinir la seva funció aportant comentaris i anàlisis de les notícies així com quaderns temàtics encara que alguns diaris es mantinguin solament pels seus titulars i perquè són llegibles en el curt temps de prendre un cafè amb llet. Els alumnes, adolescents i joves, és més fàcil que coneixin les notícies per la televisió que pel diari.

ESCOLA L'HORITZÓ deu estar atenta a aquesta evolució quan vàrem tenir ocasió de seguir la següent activitat a la classe de 8è. EGB. Un alumne havia seguit l'emissió del programa de TV2 "A través del espejo" del /12.04.89/ dedicat a la projecció del documental: "...Cuyo nombre es Barcelona" enregistrat amb el sistema de televisió d'alta definició i seguit d'un debat de plató amb experts sobre la televisió d'alta definició. L'alumne va registrar el programa complet i va suggerir que fós visionat i comentat a classe.

Al dia següent al grup d'aquest alumne i també a l'altre grup de 8è. que comparteix la mateixa estança es va fer la necessària modificació d'horari per tal d'incloure l'activitat. Al matí es va determinar una hora per veure el documental de Barcelona. A la sessió de la tarda es va seguir el debat enregistrat (30 minuts) i després es va obrir un debat entre els 34 alumnes dels dos grups classe i les corresponents mestres.

Modalitats d'activitats per estar atents a l'activitat comunicativa i social n'hi ha a EGB. Els debats entre els alumnes són però molt superficials; fàcilment es cau en tòpics als quals estan acostumats pel llenguatge sensacionalista dels Mitjans de Comunicació de Masses. Així fàcilment poden quedar-se amb la idea que la causa de l'accident del petrolier Exxon Valdez era un capità borratxo, o que la televisió d'alta definició serà la revolució; aquestes idees expressades pels alumnes més decidits no eren discutides pels seus companys. Es del tot necessari saber quin ha d'ésser el paper de l'adult que no vol manipular els alumnes però que tampoc ha de permetre que aquests restin a la consciència mítica pròpia de les cultures menys evolucionades i reforçada per les cultures massificades.

El model organitzatiu de Súnion arranca del projecte de la seva pròpia creació l'any 1974 que declarava expressament que la presentació de l'assignatura a través del Muntatge Didàctic Programat "es fa a través d'INSTRUMENTS DE COMUNICACIO AUDIO-VISUAL (àudio-visió individualitzada mitjançant un aparell d'impulsos programats manipulable a discreció, àudio-visió en petits grups mitjançant un circuit tancat de televisió, àudio-visió col·lectiva amb projeccions de films i muntatges de «fosa encadenada»)."²⁰

Aquests eren els mitjans tecnològics del moment però l'evolució tecnològica de quinze anys ha estat immensa i Súnion s'hi ha anat adequant seguint el mateix principi que l'inspirava a l'origen.

Incorporació dels instruments de comunicació audio-visual i de les innovacions tecnològiques.

Els professors compten de manera habitual amb diapositives, vídeos, enregistraments sonors o pel·lícules. Això es fa amb facilitat però administrant bé els recursos. Els projectors de diapositives o els aparells de so es duen a qualsevol classe si no es pot disposar de la sala de projeccions.

A l'estudi i plató d'enregistrament hi ha un equip professional de vídeo i un tècnic que té també unes hores de docència d'art i dibuix. La seva dedicació permet atendre les opcions de realització en vídeo dels alumnes dels diferents cursos. Resta encara una feina de classificació de

²⁰ COSTA PAU, J. Súnion. Una nova pedagogia per a adolescents. Eumo. Vic, 1988. p. 40.

materials enregistrats que està per fer. Així, cada professor ha de preveure el seu material audio-visual encara que pot rebre una informació i assessorament.

Els ordinadors disponibles són en aules específiques. Una amb 10 ordinadors MSX dedicats a pràctica del llenguatge Basic que fan tots els alumnes de 1er. BUP. A una segona aula hi ha els 6 ordinadors Apple II per a suport de treballs específics dels alumnes dels altres cursos. Els dos ordinadors PC estan contínuament ocupats per tasques d'administració acadèmica, orientació educativa i ús dels professors. La disponibilitat d'una impressora làser permet obtenir originals de qualitat per passar a fotocòpia.

Es disposa d'un professional tècnic dedicat a mitja jornada a la informàtica que alhora construeix el programa adequat, l'executa i orienta el treball dels alumnes. Els professors, però, són conscients que no tenen un projecte actualitzat de la introducció de la informàtica al currículum.

En aquest punt, incorporació de la comunicació audio-visual i de les innovacions tecnològiques, malgrat que aquest és un objectiu específic inicial en el projecte de SÚNION, sembla que tot es queda petit. Quan tot està previst per la creació de muntatges audio-visuals i pel·lícules de Super8 mm. i 16 mm. apareix el vídeo. Quan s'ha equipat el centre amb ordinadors, es generalitzen ordinadors amb unes altres característiques. La contradicció és simple però una bona administració econòmica obliga a no tirar la casa per la teulada.

(...)

No es contempla de manera directa la utilització dels Mitjans de Comunicació de Masses tal com els consumeixen els alumnes. Els alumnes a través de l'escola intercanvien

enregistraments de música actual, intercanvien disquets amb jocs i programes, organitzen l'assistència conjunta a concerts i s'encomanen unes maneres de vestir-se. Darrera d'aquests mitjans i ha els corresponents missatges. Falta saber si es creen instàncies de debat i d'anàlisi dels Continguts de Comunicació de Masses. Aquests haurien d'estar relacionats amb el desenvolupament de l'Educació Ètica i l'Educació Cívica.

Així doncs a Súnion s'ha previst la utilització de mitjans audiovisuals com a suport i que els alumnes tinguin opció a expressar-se amb llenguatge verboicònic a través d'una àrea concreta. No s'ha abordat però de manera explícita una intervenció educativa sobre les continguts de la comunicació de masses. Els professors expliquen que els alumnes passen moltes hores davant la televisió, especialment aquelles tardes de diumenge que no hi ha programa ni amb els amics ni amb la família. Accepten que és possible que calgués incorporar-ho a l'activitat escolar però ni veuen com, ni poden arriscar-se a perdre el temps i a deixar de desenvolupar els continguts de programa que són molt extensos.

Les altres escoles i centres de batxillerat estudiats no parteixen d'un projecte inicial que contempli de manera específica la utilització dels aparells audiovisuals, dels mitjans de comunicació o de les noves tecnologies però per la mateixa voluntat de renovació hi han tendit en major o menor grau.

A tots els centres visitats hem trobat el mestre o professor conscient de la importància d'incorporar els mitjans de comunicació i les noves tecnologies a l'ensenyament-aprenentatge dels alumnes. Talment com si en tot equip de mestres hi hagués qui tingués la funció de sotraquejar el conjunt en perspectiva d'un model pedagògic per construir. El conjunt de professionals, mestres i professors, avancen en aquesta descoberta per camins diferents, possiblement complementaris. Té interès descriure la diversitat de processos i situacions.

L'Escola Costa i Llobera de gran prestigi pedagògic i institucional acaba de passar un mal trànsit cap a l'escola pública. Ha estat difícil a EGB on alguns excel·lents professionals dels més antics de l'escola no es veien capaços de sotmetre's a les incerteses que planteja la gestió dels centres públics. La gestió estava basada en un projecte d'escola que s'oferia als pares al qual s'ajustaven les aspiracions individuals i ara s'entrava en una gestió basada en els drets del mestre funcionari que, complint correctament les seves funcions docents, podria no vincular-se al projecte d'escola. Encara es planteja més difícil a BUP on la majoria de professors han estat renovats

i es pot dir que, demanera sobtada, s'ha de construir un model de funcionament sense que les bases anteriors siguin clares.

La tradició d'aquesta escola en lectura de la imatge arranca dels anys seixanta. El treball de llenguatge en base a un text s'acompanyava de làmines, fotografies o dibuixos que dia a dia s'anaven arxivant i indexant segons diferents entrades. Aquesta lectura de la imatge s'havia incorporat a la programació de llenguatge al costat dels clàssics exercicis de comprensió, morfosintaxi, ortografia, vocabulari i expressió.

Actualment, el mestre Llorenç Guasch encarregat d'un grup del cicle mitjà d'EGB ha dut la programació de lectura de la imatge al màxim desenvolupament partint de la distinció entre dibuix-expressió i del dibuix-comunicació. Feta aquesta, el camí de la comunicació a través de la imatge pot configurar una programació específica de referència: dibuix-comunicació, enquadraments, còmics, auques, disseny publicitari, fotografia amb intencionalitat, sintaxi de fotografies, construcció de diapositives, muntatge de diapositives, imatge mòbil, cinema, vídeo, realització en vídeo... Un gran valor d'aquesta programació, concebuda des d'un currículum integrat de cicle mitjà és que no es desenvolupa al marge dels altres aprenentatges. Aquest mateix mestre desenvolupa a BUP una EATP de vídeo consistent específicament en guionització, enregistrament i editatge segons una intencionalitat prèviament escollida de caire comunicatiu o de caire expressiu.

Les iniciatives d'aquest mestre tenen el suport de l'escola però no es pot dir que hagin passat a formar part del currículum escolar. Els alumnes que tinguin aquest mestre faran aquestes activitats sense deixar de fer amb ell problemes de matemàtiques, redaccions i dictats de

llenguatge o estudi de temes de ciències naturals o de coneixement de Catalunya. Es una programació de les més interdisciplinàries o transversals, sorgida a partir d'una orientació de l'escola però que no forma part de l'actuació general de l'escola. No es fàcil desenvolupar un treball d'aquests. El mestre Guasch ho fa dedicant-hi moltes hores, a l'escola i a casa, amb equips de l'escola i equips propis.

Hem comprovat que els alumnes de 7è. d'EGB eren ràpids en copsar els continguts diversos proposats a la prova experimental de vídeo, que identificaven les imatges i la seva procedència però també que tenien uns mals hàbits d'espectació. Així constantment hi havia alumnes que parlaven en veu alta i reaccionaven amb expressions de riota mentre d'altres, noies en aquest cas, s'estremien davant les dures imatges que reflecteixen dos dels documents, un de ficció i un de la realitat. Un pare d'aquest centre es va queixar als mestres de les imatges que havia vist el seu fill perquè considerava que s'havia ferit la seva sensibilitat. Obviament vàrem presentar les nostres excuses posant de relleu la serietat professional amb que s'havia dissenyat l'experiència. Les imatges objectades havien estat emeses per TV a les 19:00 h. d'un diumenge o a les 21:00 h. d'un dissabte i sovint en poden veure de similars infants menors de dotze anys.

Una posició ben distinta era l'expressada pels professors de batxillerat respecte als alumnes d'aquest nivell. Sembla incomprensible que els alumnes no puguesin entendre '2001, una odisea del espacio' a 3r. i que els agradés tant 'Erase una vez el hombre', sèrie creada amb dibuixos animats que té un guió clar en els primers episodis però que esdevé excessivament carregat de dades a partir de l'Edat Medieval. Aquestes opinions eren dels professors de Ciències Socials i Llengua castellana. No hi havia hagut una presa de posició comú per part de tots els professors.

En el cas de les iniciatives d'informàtica la situació es diferent. Es una línia d'actuació plantejada per l'escola i que es vol tirar endavant. L'escola ha adquirit els equips necessaris i ha encarregat a una comissió tirar-ho endavant. Es l'anomenat 'claustre d'informàtica' on intervenen nou persones però no hi ha, a hores d'ara, un projecte específic. Es fan activitats de manera dispersa i no queda clar que sigui prou eficaç a la vista dels comentaris dels mateixos professors. Són conscients que la cosa no rutlla però no hem detectat cap entusiasme.

L'Escola Ramon Fuster és una de les poques escoles de renovació pedagògica que no han fet l'opció d'integrar-se a la xarxa pública per no tenir la certesa de continuïtat d'aquesta trajectòria de renovació pedagògica motiu per la qual va ésser fundada.¹⁶ L'equip de mestres compta amb una sòlida direcció pedagògica i exerceix la titularitat un consell rector de la cooperativa de pares que volen una escola de qualitat. Entre l'equip docent que ss reparteix per meitats entre mestres amb gran talla i seguretat professional i mestres més joves que comencen aprenent dels primers, hi ha mestres capacitats i formats per a totes les competències que calen per a desenvolupar l'educació d'avui.

El professor de Lengua i Literatura castellana, Antonio, conscient de la importància de la informàtica s'ha format dedicant moltes hores a la pràctica i estudi de llenguatges i programes d'ordinadors. Es pot parlar amb ell de qualsevol

¹⁶ Fou fundada amb el nom d' Escola Tagore. En reconeixement al seu impulsor Ramon Fuster Rabés prengué el seu nom el 1983.

dels programes d'ús corrent perquè s'ha dedicat a conèixer-los però posa en dubte que els usos informàtics que fins ara s'han fet a les escoles serveixin d'alguna cosa i tinguin valor pedagògic. El professor de Ciències Socials, Lluís-Miquel, es va estrenar a l'escola però amb una sòlida formació personal; és un jove que gaudeix amb els còmics, que coneix molts materials audiovisuals d'organismes i institucions i que coneix pràcticament les possibilitats del vídeo i de la seva realització. L'escola ha donat sempre una particular importància a l'educació artística i artesanal, a la formació musical i a la cultura física. Es fa revista d'escola amb treballs dels alumnes fonamentalment i amb algunes col·laboracions de pares.

Tenint doncs mestres capacitats no s'ha arribat a donar aquesta nova orientació a l'educació. Es va fer un assaig d'informàtica com a activitat extraescolar amb cinc ordinadors 'Commodore 64k' però no es va avaluar positivament. El vídeo s'ha incorporat com a aparell audiovisual per projectar-hi alguns documents però amb equips de particulars s'ha fet algun treball de realització amb els alumnes més grans.

Els falta un projecte d'utilització dels mitjans de comunicació i de les noves tecnologies suficientemnt elaborat. Una actitud prudent els frena a iniciar activitats a les palpentes que tinguessin un incert progrés i que poguessin ofegar els grans assoliments actuals manifestos de manera clara en la realització acurada dels treballs, la resposta personal dels alumnes i la cobertura dels aprenentatges escolars bàsics de manera segura. En tercer lloc, falta pressupost per a més equipament (adquisició d'ordinadors compatibles, equip de realització de vídeo) i consideren que falta temps per desenvolupar tot el currículum escolar.

Al C.P. Ferran i Clua la situació és equivalent tot i tractar-se d'un centre públic. Hi ha direcció pedagògica clara, hi ha hagut una primera dotació d'equipament que s'ha hagut de tornar a comprar a causa de robatori i hi ha mestres formats en l'ús dels ordinadors i en la utilització del vídeo o dels mitjans de comunicació en general. En aquest cas la decisió de fer noves experiències ha estat més ràpida: ordinador a l'aula a 2n. d'EGB perquè dos mestres, el Xavi i la Carme ho tenen clar i hi dediquen hores; estudi de la publicitat i realització en vídeo a 6è., on hi ha la Lucia que s'hi aboca amb entusiasme i està disposada a fer realització en vídeo amb els alumnes amb procés d'editatge inclòs.

Però hi ha poc equipament: els ordinadors entren un a un; l'equip de vídeo s'ha hagut de reposar i la càmera enregistradora és un model molt superat. La base de 25 hores setmanals d'un centre públic encara limita més el temps si no es volen hipotecar els aprenentatges bàsics exclusius de l'escola (redactar, operar...). La idea d'aprofitar el llarg i inútil temps de menjador on es queden pràcticament tots els alumnes obliga a posar-ho en mans de monitors que no estan necessàriament vinculats a un projecte pedagògic d'utilització dels mitjans de comunicació que no s'ha arribat a concretar escrivint-lo. El treball del taller de vídeo amb alumnes de 7è d'EGB enunciat amb pretensions de vídeoart permetia als alumnes realitzar els estereotips més vistos a la televisió de mala qualitat sense cap iniciativa de creativitat.

Si el conjunt de mestres troba bé les activitats no discuteix ni valora professionalment. Els conductors de les inicatives solament poden valorar les realitzacions entre ells mateixos. Es difícil que un mateix tingui el seny per

considerar bé les iniciatives i la raixa per llençar-se a posar-les en pràctica. En el marc d'un equip de mestres hauria d'ésser més possible; si tot comença amb un mestre emprenedor i arrauxat caldrà aportar-li un contrast de seny i prudència; si tenim el mestre entès i prudent que defuig endegar una iniciativa perquè caldrien més mitjans i més seguretat caldrà completar-lo amb el mestre emprenedor confiant que la possible temeritat serà controlada.

Un altre C.P., Verge del Mar desenvolupa una gran activitat de realització en vídeo però que no té cap repercussió modificadora ni en el currículum general ni en el funcionament de les altres àrees. Un mestre està quasi exclusivament dedicat a aquestes activitats i a les de fotografia però no és pot dir que sigui un projecte d'escola. Els altres mestres no hi han entrat més que passant algun vídeo de tant en tant perquè hi ha més equips i més material de pas. D'altra banda ja es refien que això del vídeo, del que n'estan orgullosos, ja ho porta el Joan-Domènech. La direcció no hi entra acceptant que no entén prou del tema però confia que la innovació tingui dimensió pedagògica.

Al Col·legi dels Jesuïtes de Casp, al BUP, l'Andreu va enregistrant i codificant vídeos sense parar, una llista que s'incrementa cada setmana. Les quatre sales de vídeo funcionen a ple rendiment entre BUP i EGB. Aquest professor

d'Història, ara encarregat de la Filosofia és un entusiasta del cinema i del vídeo. Ha presentat algunes realitzacions a concurs i ha guanyat premi.

Les EATP de vídeo i ràdio de BUP funcionen de la mà del professor Santiago amb qualitat i estil, amb l'entusiasme dels alumnes i amb els recursos materials i d'espai mínims. L'aula d'informàtica ha iniciat els seus passos amb llenguatge Logo per als alumnes d'EGB de 5è. a 8è. amb l'entusiasme del Ramon, professor de Matemàtiques ara totalment dedicat a la informàtica. El conjunt de mestres sembla no saber ben bé cap a on s'ha d'anar i no s'ha modificat la programació de Matemàtiques, ni específicament la de Geometria que pot tenir una relació directa amb la programació Logo, com comenta en Ramon.

Tampoc en aquest centre tan prestigiat ha tingut lloc una transformació generalitzada de l'organització pedagògica i una revisió del currículum escolar des de la perspectiva de la comunicació de masses i de la informació que reben els alumnes fora de l'escola. La direcció n'és ben conscient i està molt per davant del que s'està fent a l'escola. Quan diuen que tenen un funcionament clàssic, estant dient que són conscients que han de transformar el model educatiu però ho volen fer sense trencaments, sense perdre el que consideren positiu i sense inutilitzar els mestres que durant anys han estat puntals d'un ensenyament que ha donat resultats positius. D'altra banda, contra el que hom creu, un edifici amb tanta història com el de Casp, ha sofert tota mena d'adaptacions i no es fàcil abordar-ne de noves.

A l'Escola Thau semblen conscients de la dificultat de construir un projecte global que no està garantit pel fet de disposar d'equipament, d'espais, de temps (35 hores setmanals) i de professors capacitats. Deixen que les transformacions vinguin per evolució de l'equip de mestres estimulat pels mestres amb més creativitat i iniciativa.

L'opció de l'escola és deixar fer als mestres que emprenen iniciatives, facilitar-los els mitjans i compensar-ho amb un increment retributiu. Amb el temps, les innovacions introduïdes per un professor a un curs i presentades i analitzades a reunions de treball es van convertint en patrimoni comú. S'hi incorporen nous mestres i passa a ésser patrimoni de l'escola de manera que ja no depèn d'una persona.

Confirmem doncs aquella experiència personal traduïda en hipòtesi després d'observar un significatiu nombre d'escoles que, tot i tenir mestres ben capacitats i amb iniciativa, no han girat el model pedagògic en base als mitjans de comunicació i a la realitat de la comunicació de masses. No ho han fet perquè no han pogut o bé perquè una actitud prudent els obliga a no fer un pas en fals.

Els esforços aïllats i bones iniciatives d'alguns mestres no basten. Cal treballar en el marc d'un projecte pedagògic d'escola o bé que aquests mestres tinguin un bon suport de la direcció institucional, suport que és també supervisió per evitar qualsevol vel·leïtat. Ha faltat

potser també una investigació i reflexió àmplia dels experts de l'educació que donés seguretat sobre la conveniència de canviar el model d'escola a les societats que hem entrat ja a la comunicació de masses i que els mitjans de comunicació han canviat ja el model de família, el model d'empresa i el model de lleure.

Les publicacions d'experiències d'utilització del vídeo, d'introducció de la informàtica són abundoses però presenten una descripció més aviat triunfal i gens referida als canvis i modificacions introduïdes en l'organització i el currículum escolar. Aquestes experiències, d'un mestre o d'un equip de dos o tres mestres, són les més freqüents i casacuna es presenta per separat. Molt escadusseres són experiències de ràdio, d'elaboració dels continguts esportius, musicals o de moda que tant influeixen en els joves alumnes. Es per tractar-se d'experiències molt personals i poc contrastades que no aporten una reflexió àmplia capaç de promoure un canvi ràpid en els centres pedagògicament més consolidats.

5. Quan els mestres/professors, altres professionals del centre i pares assegurin la unitat d'acció institucional, es multipliquen els esforços, la col·laboració i és disposa de més recursos a ple rendiment.

Denominem 'unitat d'acció institucional' la que pugui o no donar-se entre l'equip professional, els mestres/professors, i els usuaris de l'educació, els pares/alumnes. Es evident que mentre els infants són petits, els pares actuen d'usuaris de l'educació. A partir dels catorze anys els alumnes ja entren a formar part d'aquesta conjunció institucional i els pares van perdent progressivament pes. A partir de disset o divuit anys, com a criteri general, el que compta és el que pensa i diu l'alumne i no els pares.

Una altra manera de copsar la unitat d'acció institucional és verificar el grau i amplitud d'identificació dels pares amb l'escola. Si els pares s'identifiquen amb l'escola estaran atents a l'orientació dels professors i s'hi ajustaran confiadament o demanaran més explicació.

Quan parlem d'unitat d'acció institucional volem referir-nos solament a l'acció pedagògica professionalitzada i els valors i principis bàsics que la sustenten. Deixem de banda l'orientació ideològica i confessional tot i que no hi ha solució de continuïtat entre aquesta i l'orientació educativa.

Sembla que la unitat d'acció institucional hauria d'estar

garantida si els pares, com efectivament proclama la LODE¹⁷, elegeixen el centre amb llibertat. Però la llibertat d'elecció de centre no passa d'ésser un desig de tots els pares i una proclama dels polítics que no es complex com molt bé saben. Quan els desnivells de qualitat dels centres són tan alts, no es pot parlar de llibertat d'elecció. Avui hem de dir que no hi ha hagut llibertat d'elecció entre els pares que duen els seus fills als centres públics perquè un gran nombre de les adjudicacions de plaça que es fan cada curs no responen a la primera elecció. Tampoc podem dir que hi ha hagut llibertat d'elecció entre els pares que duen els seus fills a centres privats perquè malgrat la reducció de la població escolar bon nombre de centres privats segueixen amb matrícules massa altes (superior a 35 alumnes/aula), i reben sistemàticament una quantitat de sol·licitud superior al nombre de places que poden oferir.

Cal dir que en termes estadístics globals, la població de pares no va desencaminada. Els pocs centres que han hagut de tancar en els darrers anys, els anomenats centres en crisi per falta de matrícula són els de pitjor qualitat global (la que integra q.pedagògica, q.d'instal·lacions i q.d'ubicació). Els centres públics on ha disminuït més la sol·licitud de places corresponen també als centres que no ofereixen prou seguretat als pares, llevat de les escoles on s'injecta matrícula forçosa. S'injecta matrícula forçosa quan es distribueixen les sol·licituds equitativament entre les escoles per evitar reduccions de places de mestres i per tant s'obliga a pares a acceptar plaça en una escola menys atractiva per fer que tingui el mateix nombre d'alumnes que una altra que té més prestigi i és més sol·licitada.

¹⁷ Llei Orgànica del Dret a l'Educació vigent a Espanya des de 1985.

Aquest mercat de la matrícula no el describim debades. Aquest mercat constata que no hi ha llibertat d'elecció de centre. Solament han escollit l'escola els pares que duen els fills a centres privats en un gran percentatge i alguns pares que tenen el privilegi de tenir prop de casa alguna de les encara poques escoles públiques que estan en un bon moment i ofereixen una seguretat als pares. De les escoles públiques, i, val igualment per als instituts, diem que *estan* i no que *són* atès que la qualitat educativa d'un centre públic està sempre a precari i es pot perdre. Tot queda supeditat als canvis de mestres, de direcció... que es produeixen per raons personals i no per raons d'eficàcia professional.

Anant a considerar el cas concret de la mostra de centres estudiats, és evident que centres alternatius com Súnion i Escola l'Horitzó es mantenen estables gràcies a la demanda de plaça dels pares que s'ha anat incrementant curs a curs fins a una cobertura total que se sap garantida quan les sol·licituds superen les disponibilitats i els pares s'anticipen un i dos cursos a demanar plaça. Són centres, als ulls dels pares profans en pedagogia, estranys, diferents. Justament per això, o els pares s'hi identifiquen totalment o no aposten per una escola diferent. En el cas concret de Súnion, centre de BUP, hi ha pares que no haguéssin escollit aquest centre però ha estat el fill que n'ha tingut coneixement per antics companys i ha pres una decisió adulta pròpia que els pares no han pogut impedir.

Aquest centres tenen molt estructurat el sistema d'informació prèvia als pares als quals se'ls mostra amb enregistraments l'organització i manera de treballar dels alumnes deixant clares les diferències respecte a sistemes convencionals. Escola l'Horitzó comença amb una entrevista personal i un recorregut per tota l'escola. Súnion comença amb una reunió general dels pares i alumnes dels 160

candidats que poden entrar a 1r. curs de BUP i es projecta una pel·lícula que explica i justifica el projecte d'institució cultural catalana que és Súnion des de l'origen.

Aquests són dos centres que molt sovint s'han sentit de la inspecció d'ensenyament que estan fora de la llei, que no compleixen moltes de les normes i reglamentacions donades per l'Administració. Però, a l'hora de la veritat, aquesta Administració, conscient del seu burocratisme i veient que no els falten alumnes, sinó tot el contrari, ha de fer els ulls grossos i ha callat. Per si fós poc, els resultats canten quan els alumnes han de passar proves externes al centre com són les anomenades de selectivitat universitària. Sense que volguem dir que la superació d'aquestes proves és garantia de res, els alumnes les superen igual o millor que les superen els alumnes de centres convencionals.

La mateixa Administració, davant la Reforma Educativa no ha deixat de passar per aquests centres a través d'alguns qualificats tècnics o alts càrrecs que hi han anat a prendre vistes. Un d'aquests centres ha rebut subvencions singulars en concepte d'experimentació. En definitiva doncs, es un fet que l'Administració dol i vol davant d'aquests centres alternatius.

Un altre cas és el de l'escola religiosa cristiana com ho és el C. dels Jesuïtes de Casp. Des d'un punt de vista quantitatiu, no hi ha dubte que els pares han escollit lliurement el centre. El director d'EGB em comunicava que noten la reducció de sol·licituds encara que omplen les quatre línies o grups d'edat. Ell ho explica perquè l'Eixample de Barcelona té un dels índex de naixements més baixos i també perquè avui hi ha un cert nombre d'escoles públiques que ofereixen la qualitat educativa que els pares esperen. Semblen raons clares.

Possiblement, aquest fet que els pares avui tinguin altres opcions és el que fa que l'elecció de l'escola depengui més que abans de les conviccions religioses cristianes dels pares. Massa sovint s'ha donat, i encara en alguns casos es dona, que els pares escullen l'escola religiosa pel seu prestigi malgrat la seva indiferència o convicció no-religiosa. No és estrany, en aquests casos, que a partir dels dotze anys l'alumne detecti la contradicció entre escola i família i plantegi seriosos problemes de rendiment escolar i de personalitat.

L'estada al C. dels Jesuïtes de Casp ens ha permès verificar un alt grau d'identificació dels pares amb l'escola a través del mateix tarannà i comportament dels alumnes tant d'EGB com de BUP. L'observació prèvia que teniem registrada d'alumnes de BUP drets a la cantonada Casp/Lluria davant d'una botiga de queviures menjant coca de Bonastre, esclofollant pipes i bevent litrones de cola o de cervesa cooperativament entre el fum d'alguns fumadors no és representativa de la majoria d'alumnes. Es evidentment l'espai de llibertat dels menys identificats amb l'escola el nombre dels quals, segons em diu un professor, es manté estable. Són més els alumnes que s'enrolen lliurement en activitats que els jesuïtes organitzen fora del temps escolar.

Aquesta identificació dels pares amb l'escola supera el que denominem 'unitat d'acció institucional'. La majoria de pares actua en unió amb la línia de l'escola pel que fa a l'acció educativa escolar. Però és percep una altra identificació, una identificació entre escola, família i el que és esgésia, és a dir l'acció evangèlica. Hem incorporat aquesta variable com a 'unitat d'acció comunitària' per expressar aquesta coïncidència dels tres entorns educatius en el sentit ampli. En la mesura que els alumnes participen

en unes eucaristies periòdiques els dissabtes, formen part de diversos clubs d'animació cultural o cristiana, assisteixen a actes i trobades de 'Cristianisme i Justícia', cooperen en activitats de les organitzacions no-governamentals 'Intermón' i Fundació per la Pau (totes d'inspiració jesuítica)... viuen en una unitat d'acció ambiental o comunitària. Cal pensar que coincideix el que es sent a la família, a l'escola i a l'ambient i no perquè es faci amb fonamentalisme sinó amb diàleg amb els que pensen diferent.

/04.04.89-13:10/ Entrevista amb el director de BUP.

Es segueix un procés de selecció per cobrir les places de BUP. Aquest curs foren 40 seleccionats entre 140 sol·licitants. Es fa un examen de nivell general i una prova psicotècnica tetra-factorial. Hi ha una entrevista del director (cal dir que no és religiósjesuïta) amb els pares per conèixer la identificació amb una escola cristiana i les intencions o què n'esperen. Hi ha també una entrevista del coordinador de 1r. curs amb l'alumne candidat. La qüestió econòmica és posterior. Hi ha un sistema intern de compensació. Es demana la contribució voluntària de solidaritat, el "fons de compensació". El que es vol és garantir la identificació de la família amb l'orientació cristiana de l'escola. Es té força en compte l'escola de procedència.

De manera semblant hem comprovat com totes les escoles privades visitades compten amb la identificació dels pares amb l'escola que garanteix la unitat d'acció institucional. En entorns geogràfics de menys població sempre és més difícil això. Així, ens han estat explicats casos de

famílies que no acaben d'entendre la línia de l'escola. Els pot tenir de fet qualsevol escola privada i coincideixen amb pares que no acaben de saber què volen perquè volen el millor del millor i estan massa pendents del que senten dir que és millor sense que els donin les raons de la valoració.

Es el cas d'alumnes de l'escola Ramon Fuster de Bellaterra que romanen a l'escola mentre són petits però són canviats entre 5è. i 7è. quan els pares troben una plaça on la postulaven però on no havien dut els infants en edat de parvulari per evitar desplaçaments. La directora ens donà compte, per exemple d'un alumne que va ésser traslladat a un altre centre a sisè d'EGB, (coincidentment un dels que hem estudiat). Els pares no donaren més raó que un imprecís descontent de l'escola. A la nova escola l'alumne no es trobà bé fins al punt d'acusar problemes psíquics. El psiquiatre aconsellà retornar a l'escola anterior de tal manera que abans d'acabar el curs fou readmès a l'escola Ramon Fuster.

A l'escola de l'Ateneu Igualadí ens explicaven que alguns alumnes havien passat a l'escola Mowgli, també d'Igualada, de la mateixa manera que alguns alumnes de Mowgli havien estat canviats a l'Ateneu. Són pares que difícilment s'identificaran amb cap escola i són els pares que els mestres saben que serà molt difícil que formin part d'una unitat d'acció institucional.

La identificació amb l'escola pública és generalment diferent però no en els casos que hem estudiat que han aconseguit una identificació equivalent a la de l'escola privada.

El C.P. Ferran i Clua de Valldoreix és un dels més escollits per famílies de Sant Cugat. Es un d'aquells centres que es veuen castigats per treballar bé. Completen totes les places segons les ratios ajustades als desitjables 25 alumnes/aula a Parvulari i els 30 a EGB. Després apareixen pares que molt ben informats dels drets que els reconeix una normativa burocràtica i poc adequada a cada entorn geogràfic, presenten reclamació formal i se'ls resol positivament contra el parer de la direcció i de la inspecció.

A causa d'això arriben a tenir 32 alumnes a parvulari i 37 o 38 a EGB superant els límits de la mateixa normativa invocada. Però encara és més greu la situació perquè és una escola que practica la integració sense grans proclames i atén al infants que tenen alteracions de personalitat, als que presenten retard maduratiu o disminució mental, als infants que han sofert síndrome d'abstinència derivat de la drogodependència dels pares i a infants fills d'emigrants africans que han trobat feina a Sant Cugat en activitats agrícoles i de jardineria i s'incorporen a qualsevol edat sense parlar català o castellà.

Aquest centre públic ha impulsat innovacions en l'agrupació dels alumnes, en les instal·lacions escolars, en el funcionament del menjador escolar i l'aprofitament positiu del temps de lleure. L'Administració no els ha donat res de més que a les altres escoles. Sort n'han tingut de la identificació dels pares que anualment dediquen un dissabte a treballar per l'escola repintant o instal·lant, que aporten un pressupost extraordinari per nous equips com vídeo i ordinadors, que han resolt el deteriorament dels pupitres instal·lant planxes de fusta laminada mentre l'Administració no en subministrava de nous...

Els pares saben que no aboquen energies i diners debades quan veuen que és una de les primeres escoles amb una ludoteca ben equipada i acollidora, quan els alumnes fan una exhibició de circ a la plaça pública de Valldoreix, quan els seus fills fan música, teatre i dansa com habitualment no es fa als centres públics i sí als centres privats. I malgrat tot, cal recordar que a un centre públic sempre hi ha alumnes que hi van perquè els toca. En el cas d'aquest centre, els que vieuen a Valldoreix no tenen pràcticament opció lliure; els toca el C.P. Ferran i Clua.

L'Institut Joan Boscan és un dels més sol·licitats dels barris de Les Corts i Pedralbes-Diagonal. Es possible que la identificació dels pares sigui menor atès que els propis alumnes han intervingut en l'elecció de centre per grup d'amics de l'escola de partida. Així, explicava el mateix director que grups d'alumnes d'una mateixa escola de Les Corts s'encaminaven per ells mateixos; uns a Súnion, d'altres a l'institut Joan Boscan i d'altres a l'institut Ausias March. A primera vista ens trobem amb una situació semblant als alumnes que decideixen per sí mateixos anar a Súnion però la diferència no pot escapar-se'ns. Quin model organitzatiu ofereix l' I.B. Joan Boscan? No presenta un model específic que d'entrada el faci diferent als altres, al que està al mateix costat, l' I.B. Ausias March, per exemple.

Una de les característiques ues per les quals els alumnes prefereixen un institut públic en general és perquè -diuen- hi ha més llibertat i no es senten tan vigilats. Podríem dir que l'elecció es basa justament en la inexistència d'una organització trabada que preveu totes les activitats en un projecte comú.

Són els propis alumnes els que venen la imatge de l'institut i pot no coincidir necessàriament amb la que tenen els professors. Falta saber encara si tots els professors coincideixen amb la mateixa imatge de l'institut Joan Boscan. Podem respondre que no, que ni tots els professors tenen la mateixa imatge ni tenen el mateix model educatiu i que la imatge d'avui no coincideix amb la del passat. Hi ha professors que consideren que és un bon institut i d'altres que n'estan obertament descontents. Els alumnes diuen que fa uns anys era un institut millor, que es feien moltes activitats segons els han explicat germans o alumnes que hi varen venir.

Hem de cloure parcialment aquesta qüestió. La unitat d'acció institucional és pràcticament impossible en un centre d'ensenyament secundari i públic en les coordenades actuals. Països on els alumnes s'identifiquen amb la seva *high school* els coneixem (England, U.S.A.) però ho fan més per l'ambient d'activitats i rituals que per l'ensenyament en sí. Als nostres instituts no es fàcil que perdurin activitats complementàries a l'horari escolar i l'horari de classe ja és ajustat. Hi ha molt pocs rituals, quasi cap, que ajudin els joves a sentir-se identificats. Mals rituals d'iniciativa pròpia dels alumnes han estat les novatades que afortunadament sembla que han cessat.

Encara que la identificació amb l'escola que és la base de la unitat d'acció institucional sembla estar directament relacionada amb la condició administrativa això no queda clar. Ho il·lustra el cas del C. Costa i Llobera, públic de fa dos cursos els dies de la visita, però amb una població d'alumnes els pares de la qual van optar per un centre privat. En Josep M. Garriga, professor que ja hi era els

anys setanta explicava la falta de comprensió dels pares i els criteris tan contradictoris amb que actuen. No troben col·laboració en un important nombre de pares que l'únic que volen es que els alumnes estiguin ben ocupats i portin bones notes a casa.

Explicava aquest professor que els alumnes de BUP quan van de convivències tendeixen a crear-se un espai de llibertat utilitzant els professors. Han hagut de donar normes molt estrictes respecte al fumar i respecte al beure alcohol. *"Quan uns alumnes s'han emborratxat i hem trucat els pares, aquests ens han respost que és cosa natural que ho facin a aquesta edat i que tots ho vàrem fer a la seva edat."*

A la reunió amb els mestres de 7è. EGB d'aquest mateix centre es va dir: *"Els pares arriben molt tard a casa, a les 10 de la nit. Els alumnes tenen la TV com un germà més de la família. Els còmics els llegeixen els alumnes més marginats."*

La situació de l'escola rural, la del poble petit és la de l'escola forçada. No hi ha massa elecció. No per això totes les escoles presenten la mateixa realitat d'unitat d'acció institucional.

L'Escola de Vila-rodona és una de les escoles més estimades per la gent del poble i no solament pels pares. De fet, tothom hi té algun infant, sigui fill, net, nebot o veí que li permet saber com és l'escola. L'escola i els seus mestres són presents a la vida cultural del poble i el poble ha fet molt per la seva escola, ha aixecat una nova escola que no va construir l'Administració en el seu moment. Es un

altre cas de unitat d'acció comunitària: família, escola i poble sense que, en aquest cas, hi tingui res que veure la concepció ideològica.

Hem trobat diferent el Col·legi l'Aulet de Celrà. L'escola, única escola del poble, ha tingut una gran anomenada durant deu anys i ara sembla haver minvat. De fet, alguns dels mestres que més impuls hi varen aportar varen deixar l'escola per accedir a responsabilitats polítiques o professionals. L'estil de l'escola no estava tan lligat, ni l'escola pública té una estructura de continuïtat prou sòlida com per no quedar-ne resentida.

L'anomenada va atraure també a l'escola alumnes de la ciutat de Girona, alguns fills de professionals i de polítics d'una determinada orientació. Això sembla haver fet trontollar la unitat d'acció institucional. Avui els mestres estan queixosos de l'ajuntament que, segons diuen, no es preocupa gens de l'escola. *¿Com se'n poden preocupar -diuen- si ells duen els seus fills a escoles privades?*

No es tracta d'assegurar si és veritat o no com de veure que la unitat d'acció institucional és important i que, especialment en el cas de l'escola pública, no es fàcil de mantenir curs rera curs.

La unitat d'acció institucional és determinant per a l'eficàcia de l'educació. Els alumnes estan totalment orientats; si aquesta falla i hi ha orientacions diverses els alumnes adopten l'orientació més còmoda, la que a vegades és inici d'una baixa en el rendiment personal i amb el temps baixa en el nivell d'aprenentatge per sota del mínim. Es aleshores que es desapareixen les desconfiances dels

pares cap a l'escola i les recusacions de l'escola a la falta d'atenció dels pares. Arribats a aquest punt l'alumne ja té el problema i no el soluciona ni la resignació dels pares ni el canvi d'escola que a vegades l'agreuja.

A nivell col·lectiu la unitat d'acció institucional dóna seguretat a l'equip professional de mestres o professors. Si saben que són valorats positivament desenvolupen la seva tasca amb seguretat i empenta. Quan això es dóna, els pares, per la seva banda, estan atents a les indicacions i suggeriments dels mestres i accepten que els puguin donar orientació per a la seva intervenció en el marc familiar.

En aquest punt podem veure com la unitat d'acció institucional és bàsica per a una educació oberta a la utilització dels mitjans de comunicació de masses. Els pares no poden creure que si els alumnes veuen televisió a l'escola és per passar el temps i la credibilitat dels mestres no depèn en aquest cas de la capacitat d'expressió sinó de l'aval que els atorga la feina ben feta de cada dia. D'altra banda, la utilització dels mitjans de comunicació és amb tota probabilitat més habitual a la família que a l'escola. Els pares solament estaran receptius a les orientacions dels mestres respecte a la forma i tipus d'intervenció si la unitat d'acció institucional ha estat prèviament consolidada.

L'educació en matèria de comunicació forma part d'un currículum compartit amb la família, amb l'ambient social i, si és el cas amb l'església, al costat de l'educació ètica i de l'educació estètica. De fet, tota l'educació és compartida i correspon de manera singular a l'escola la instrucció que l'ha de garantir d'acord amb les capacitats de l'alumne.

La unitat d'acció comunitària que podem trobar a una escola religiosa (i no precisament a totes) o que podem trobar a algunes escoles rurals donen una condició de privilegi a aquests centres, avui que la societat en general s'inhibeix de la seva responsabilitat educativa dels més joves. Seria un gran capital educatiu comptar amb la intervenció social al carrer per educar els infants i joves com tradicionalment s'havia fet.

No es tracta de retornar a un fonamentalisme ètic. Sense renunciar al pluralisme ideològic de la societat democràtica hi ha qüestions bàsiques que la societat no pot el·ludir. No es pot permetre que uns infants estiguin ratllant un cotxe, que uns joves deixin les ampolles de cervesa trinxades, que un brètol circuli amb moto per la voravia, que un ciutadà buidi de burilles el cendrer del seu cotxe o que una senyora fina deixi que el seu gos embruti una voravia quan a un infant petit no li ho permetem. Tots hem d'ésser capaços d'intervenir en primera instància, a un nivell elemental. La rèplica que condueix a dir que posin més vigilància és una inhibició estèril; com més en posarem, més en necessitarem de vigilància. Es més ràpid, eficaç i econòmic per a tots que cadascú es vigili a sí mateix i això s'ha d'ensenyar a l'escola, a la família i al carrer.

Hom es pot preguntar si en un tractat de pedagogia s'ha d'arribar a aquestes concrecions. Jo penso que sí, atès que són la lletra menuda de la pedagogia que hem descuidat i que es fa notar en la falta d'eficàcia. i cal fer-ho justament en les coses petites car és en aquestes que podem arribar a un acord sense atemptar conta el pluralisme democràtic. No ens podem posar d'acord en què és l'amor, en si s'ha de menjar per plaer o per disciplina, en què és la veritat, en les conviccions religioses... en tot allò que en un passat configurava una educació fonamentalista que avui no serveix

a l'humà que ha de viure amb la seva pròpia concepció del món i amb el sentit que lliurement vulgui donar a la seva vida.

Per acabar direm que 'la unitat d'acció institucional' es manifesta en moltes coses que no són resultat educatiu, sinó mitjans i recursos o col·laboració.

Quan es pot comptar amb el pare transportista per anar a recollir un moble que ens ha ofert una família per si podia fer-nos servei a l'escola, tenim indicadors d'unitat d'acció institucional. Quan el C.P. Ferran i Clua aplega els pares un dissabte al curs construeixen unes mampares per personalitzar el menjador, fan un empostissat a la ludoteca o repinten els aparells del parc infantil, ho fan perquè s'identifiquen amb l'escola. Quan les eucaristies familiars dels Jesuïtes de Casp que es fan en dissabte són plenes de participació de pares i d'alumnes és perquè els pares s'identifiquen amb l'ideari de l'escola i no solament amb el prestigi acadèmic. Quan els vilatans de Vila-rodona veremen la vinya de l'escola de franc i el producte de la venda contribueix a finançar el viatge cultural dels alumnes tenim un exponent d'unitat d'acció comunitària.

¿Qui pot negar la importància d'aquestes variables en el funcionament general d'una escola i en l'èxit personal del d'un gran nombre d'alumnes?

En conclusió, a la importància de la 'unitat d'acció institucional' que ja prevèiem afegim la 'unitat d'acció comunitària' que hem identificat en base a l'observació participant. Ambdues multipliquen per molt les possibilitats i eficàcia de l'escola.

6. Els mestres i professors tenen la cultura acadèmica i professional però no estan atents a la cultura de masses. Aquesta pot ésser la causa per la qual la iniciativa pedagògica més renovadora no acaba d'aplicar-se als elements de la cultura de masses.

Entrem en el tema de la formació del professorat. Es un tema sobre el qual, de vint anys ençà se'n ve parlant molt. S'ha gastat molta tinta en disposicions oficials, s'han fet molts projectes, s'han desenvolupat moltes accions de formació i tot sembla poc. Seguim encara plantejant que un dels principals problemes es el de la formació del professorat.

Però els nous projectes que es dissenyen segueixen essent molt acadèmics, la qual cosa és un valor important front a les activitats de formació basades en la disseminació d'experiències molt personals i singulars, poc contrastades i sovint molt mal explicades atès que no s'han plantejat en base a un guió comunicatiu sinó seguint el procés vivencial.

Els programes de formació de base acadèmica, malgrat el seu valor, poden esdevenir poc eficaços sinó afronten els problemes reals que es plantegen a les escoles i que presenten els alumnes d'avui. Als mestres receptors els sona, erròniament, a teoria buida, teoria que no els ajuda a preveure l'acció adequada.

Els mestres solament han rebut una cultura acadèmica i una cultura professional; els professors d'ensenyament secundari en la seva majoria tenen solament la cultura acadèmica. Possiblement, en el passat

era suficient i era molt, però avui ha esdevingut insuficient. La cultura de masses, la que avui abraça la major part de la població és desconeguda per la majoria de docents. Els mestres i professors consideren de poca qualitat cultural el producte dels mitjans de comunicació de masses i no solen ésser ciutadans atents als mateixos. Si alguns mestres estan molt absorbits pels mitjans de comunicació de masses pertanyen a la categoria de ciutadans que tenen una actitud receptiva mítica i consumista i no estan capacitats per fer una elaboració cultural. Deixem de banda aquest darrer cas atès que és un problema de nivell cultural del docent.

Si els docents no estan atents a l'actualitat dels mitjans de comunicació de masses, no poden organitzar situacions d'aprenentatge a partir dels mateixos, siguin aquests de bona o mala qualitat. Però que els mestres i professors ho ignorin no treu que els alumnes segueixin immersos en els mitjans de masses.

Aquest és el punt que marca la diferència entre la utilització dels aparells audiovisuals amb el llenguatge verbal i la utilització dels mitjans de comunicació de masses. Hi ha una continuïtat entre uns i altres, però el distintiu dels mitjans de comunicació és l'actualitat i una actualitat que arriba fora de l'escola, sense l'escola. Una actualitat que copsa l'atenció de l'alumne i que l'escola pot incorporar com a punt d'arrencada, com a centre d'interès, efímer, però centre d'interès sobre el qual es pot desenvolupar una proposta pedagògica consistent.

La utilització dels aparells audiovisuals, tot i no estar normalitzada, és relativament senzilla. La incorporació dels mitjans de comunicació de masses amb els seus continguts exigeix una especial actitud i

intervenció del mestre o professor. Les millors iniciatives pedagògiques esdevenen ben poc útils si el mestre no està al corrent dels continguts de comunicació de masses, siguin informatius o relats de ficció.

/04.89-10:30/ 7è. EGB. Assemblea de diari (premsa).

El Pau aporta la notícia de l'esfondrament del petrolier 'Exon Valdez' a les costes d'Alaska. Inicialment hi ha moltes preguntes força innocents. També molts apunten explicacions sentides a ràdio-tv: el pilot no en sabia, el capità estava borratxo... sempre explicacions primàries i que han sentit. La mestra no intervé. Sembla que tampoc està informada de la notícia. La conversa pot quedar en lamentar el desastre ecològic i creure que la causa són els mariners. He decidit intervenir (observació participant), primer en forma de pregunta: -Però, darrerament passa molt això. Com es podria evitar?... - Vigilant, pagant la multa,...- són les respostes.

Introdueixo l'anàlisi: 1. El paratge d'icebergs era difícil i malgrat anar amb un petrolier immens, decidiren fer el camí curt amb pas més estret. 2. Encara ho fa més greu que no comandés l'oficial més expert. Una anàlisi més profunda ens duu a considerar: els petrolers són cada dia més grans per transportar més en un sol viatge i guanyar més beneficis. Els mariners busquen el camí més ràpid per guanyar temps especialment si van a preu fet. Tenen responsabilitat de fons els que decideixen que els bucs siguin grans i els viatges ràpids.

(...)

Es massa senzill dir que la culpa és del capità borratxo o del pilot inexpert. Cal saber com funcionen les companyies i les multinacionals. Ho hem d'analitzar tot però, què podem fer nosaltres?

Si no podem fer directament res, sí que podem fer en relació a les energies. Les energies tenen un cost molt alt, desgasten la natura i la posen en perill. Una actitud, un hàbit de responsabilitat a adquirir és: no consumir innecessàriament gasolina amb la moto, no abusar dels plàstics, no malmetre aigua, no embrutar platges ni carrers. Quans joves motoritzats no cremen gasolina innecessàriament?

Aquesta situació és una mostra d'una constatació que m'ha sorprès. Malgrat haver-hi l'organització horària que permet utilitzar els mitjans de comunicació i parlar de l'actualitat, sembla que no acaba de funcionar. Havent-ne parlat amb les mestres, constato que són moltes les hores dedicades a l'escola i que quan en surten ja en tenen prou.

** La jornada de treball dels mestres és de 7½ hores entre lectives i de preparació. El dinar 1½ h. i el transport 1 h. pel cap baix. Tot plegat, cobreixen 10 hores de la vida diària del mestre.*

Potser és un temps excessiu per a un professional que convé que estigui atent a l'actualitat informativa, als grans temes de la nostra societat i a la cultura de la nostra època. Tot pot ésser objecte de consideració d'un mestre i pot convertir-se en educació a l'escola. El mestre no pot cenyir la seva acció professional al temps i a l'espai escolar; fora de l'escola ha de seguir atent per extreure de la realitat que ofereixen els mitjans de

comunicació qualsevol activitat que pugui convertir-se en proposta pedagògica i contingut d'aprenentatge en el moment oportú.

Avui no és generalitzable als mestres una permanença a l'escola de 10 hores i una dedicació específica de 7½ h.diàries dins de l'escola. Això no vol dir que pensem que el mestre ha de treballar menys. Les 6 hores de dedicació a dins l'escola han d'ésser suficients com a norma que es trencarà en èpoques determinades (informes, reunions amb pares...). Fins a les 7½ hores diàries que ha de fer tot treballador, el mestre bon professional llegeix el diari, fa una ullada a la televisió, va a concerts musicals, llegeix llibres, visita exposicions, xerra amb professionals d'altres camps, assisteix a conferències, practica la informàtica, activa una llengua estrangera, fa esport... i així tenim un mestre, adult madur, atent a la vida i a la actualitat i que serà capaç d'encomanar als alumnes allò que ell cada dia practica i descobreix.

Plantejo la qüestió al director d'Escola l'Horitzó. Ell està convençut que el mestre ha de treballar molt per desenvolupar una pedagogia alternativa. Reafirma la necessitat de les set hores i mitja diàries assegurant que fora d'aquestes el mestre ja no ha de fer res més, no s'ha de preocupar de res.

Els alumnes tenen més informacions, més dades però no saben processar-les. Els mestres poden aportar formes de processament de la informació. Però si els mestres no estan atents a la informació, aquella que reben els alumnes, potser no podran aportar-los la intervenció de processament que necessiten.

A la reunió amb els professors de Súnion plantejo la conveniència, necessitat o futilitat d'incorporar els mitjans de comunicació.

S'afirma obertament que a Geografia o Història és evident que és molt útil. El professor de Matemàtiques, un excel·lent professor, afirma obertament que per aquesta assignatura no es necessita gens i que la seva capacitat és superior per fer una classe magistral.

Qüestiono la posició sense posar en dubte la capacitat del professor de fer una bona classe magistral que ja he comprovat per mi mateix. Poso de manifest les possibilitats de programes d'ordinador per a determinats temes. Esmento els programes de simulació que permeten realitzacions, per exemple de càlcul de probabilitats, que no es poden fer amb tanta riquesa. El professor accepta que li falta conèixer programes d'ordinador. Diu que no sap on trobar més temps, que hauria de diaposar d'una tarda setmanal per poder anar a veure programes.

Ja havia sortit que els professors d'aquest centre dediquen un extens horari. De tres quarts de nou a dos quarts de set difícilment se n'escapa ningú cap dia. Quan es vol acabar bé una preparació, no és estrany sortir a les vuit del vespre. Si la pausa del dinar és d'una hora vol dir que treballen de set i mitja a nou hores diàries. Accepten que de dilluns a divendres estan molt absorbits, però que els caps de setmana els dediquen totalment a vida pròpia.

Els mestres del C.P. Ferran i Clua també han expressat que la falta de temps de preparació ofega moltes iniciatives. De fet, els mestres de centres públics romanen a l'escola sis hores diàries de les quals cinc són lectives amb alumnes.

Viuen el ritme d'activitat de l'escola de manera feixuga. La dedicació de jornada reduïda facilita molt la preparació i dóna un altre estat d'ànim. Permet tenir-ho tot molt més ben preparat i no entrar-hi de manera superficial. T'ho has de buscar tot, has de preparar-te el material, has de fer clixés... és tot molta feina i arriba un moment que t'ofegues.

Els mestres que s'han llençat a més activitats són els que es mostren més queixosos. S'han trobat desbordats. Fer un treball de publicitat amb els alumnes de sisè o fer una realització en vídeo demana més hores al mestre que als alumnes.

Aquesta constatació enllaça amb el problema de la producció de materials a l'escola que desenvolupem al punt vuit que segueix.

7. Es fa una mala interpretació del currículum o programes escolars. No es tenen en compte els recursos del medi i els múltiples llocs d'aprenentatge ni es projecta els alumnes a les activitats culturals i de lleure del medi.

Constatment apareix una interpretació tancada del currículum escolar. El currículum de l'escola fins als anys cinquanta d'aquest segle era un currículum tancat i funcionava bé perquè l'escola era un sistema obert però molt menys obert que actualment. Als anys vint Alexandre Galí podia desenvolupar uns instruments de mesura objectiva del treball escolar però avui, ¿es pot destriar l'aprenentatge escolar de l'aprenentatge no-escolar?.

Si algú gosa dir que sí de manera absoluta, cal pensar que no demanara cap tipus de col·laboració dels pares. Si fós així, no caldria demanar que l'ambient familiar afavoreixi que un alumne aprengui a llegir, que a casa es pugui disposar d'un espai on estudiar, que a través del diàleg es promogui que els alumnes expressin els seus coneixements... Significa considerar l'escola i el món exterior com a a dos mons juxtaposats amb funció totalment diferenciada com ho eren l'escola i la societat rural abans de la generalització dels mitjans de comunicació (premsa, cinema, ràdio, tv), de l'entrada de llibres i revistes a les llars familiars. A la societat rural la família ensenyava a treballar al camp i a l'escola solament s'anava a aprendre de lletra, les quatre regles aritmètiques i les nocions de cultura general. Solament tenien continuïtat la doctrina (cristiana) que donaven l'escola i l'església i la costura que feien les nenes a l'escola i a les famíles més cultes.

Avui, en una societat de mitjans de comunicació de masses tot es pot haver conegut o sentit fora de l'escola si bé això no es garantia d'aprenentatge. Però quan pensem que l'escola ho ha de fer tot estem abocats a que aquesta institució no atengui el que li correspon quasi de manera exclusiva i que no atendran les altres institucions. L'educació és exercida per moltes institucions però l'escola ha de garantir els ensenyaments-aprenentatges necessaris per a tot ciutadà en un marc d'educació formal que no es vegi retrinxat per d'altres intervencions.

En una societat que manifesta importants símptomes de crisi, de transició, surgeixen múltiples veus que demanen de l'escola una funció preventiva o de suplència. Es multipliquen les propostes curriculars: educació per al consum, educació per a la salut, educació vial, educació no sexista, educació per a la pau, premsa i escola, pro-socialitat, educació ambiental, ... i els programes específics: control de vacunacions, salut buco-dental, prevenció d'accidents, prevenció de drogodependències...

¿No fora més adequat encarregar aquestes propostes de divulgació i informació generalitzada als mitjans de comunicació? Totes aquestes orientacions i programes serien donades a conèixer de manera generalitzada pels infants, pels joves, pels adults pares i pels adults avis i l'escola podria reprendre-ho desenvolupant una acció més personalitzada segons l'edat i ambient dels alumnes.

No hi ha cap acord de col·laboració entre aquestes tres institucions: escola, mitjans de comunicació i família. Fent una caricatura podem dir que mentre els mitjans de comunicació, particularment la televisió i la música diverteixen, l'escola s'entesta en fer treballar i la família deixa que infants i joves facin el que vulguin.

Mentre els mitjans de comunicació proposen un estil alegre i informal, l'escola presenta un rotillo feixuc i monòton i la família no sap què dir ni que fer.

Tothom demana a l'escola i en canvi l'escola recíprocament no sembla comptar amb els recursos del medi i els múltiples llocs d'aprenentatge. Són immenses les possibilitats de projectar els alumnes a les activitats i culturals i de lleure del medi. Podem dir que la majoria d'escoles ja ho han iniciat amb les sortides de treball, les visites culturals i les colònies o estades. No ens referim a aquestes activitats que a tots els efectes les considerem escolars sinó a la projecció que l'escola pugui fer sobre activitats que lliurement facin els alumnes en el temps de lleure i en el desenvolupament personal.

Sense entrar en un judici de valor sobre la comunicació de masses no es pot deixar de banda una realitat que afecta particularment els infants i joves. Aquest posicionament està a la base d'una pedagogia entesa com a tecnologia. Cal crear les condicions organitzatives i desenvolupar un enfoc curricular que pugui incorporar la informació i les vivències que els alumnes reben fora de l'escola. Si la societat de masses introdueix uns continguts que venen a complicar el currículum escolar clàssic, també aporten uns recursos que estan a l'abast de la gran majoria de ciutadans com mai ho havien estat.

En una societat on es produeixen tants canvis hem de desenvolupar una pedagogia que serveixi per viure el present. La pedagogia que es justifica dient que prepara per quan l'alumne sigui gran ignora tota una realitat que pot ser matèria d'educació. Són molts els estímuls, ocasions i mitjans d'exercici cultural al present com perquè l'escola

els ignori educant en base a unes cada vegada més imprevisibles necessitats futures. Solament educant el present, és a dir, desenvolupant la capacitat per utilitzar els recursos i la informació i per afrontar els temes d'avui capacitem per a les necessitats de demà.

La iniciativa més consolidada de les que hem observat és la que ha endegat Escola l'Horitzó. Són els denominats 'actes culturals' de BUP. L'atenció a l'actualitat comunicativa i social té un altre desenvolupament d'activitats.

Cada mes, els professors proposen un acte cultural que pot ésser interessant des d'una àrea de coneixement. "Acte Cultural" ho pot ésser tot: una exposició, una pel·lícula en exhibició comercial, una representació teatral, un concert instrumental o coral, una campanya cívica, un llibre, un recital, una recepta de cuina o un edifici de valor arquitectònic... Els alumnes n'han d'escollir lliurement uns altres tres. Així, cal anar o realitzar un acte cultural cada setmana.

Del treball fet se'n fa una ressenya breu però sistemàtica que es pot reduir a un foli: fitxa, informació i comentari personal. Aquest treball regular, habitual és un gota a gota que alimenta la vida cultural del jove ciutadà i el fa estar atent a la societat i reflexiu en la seva actuació.

(...)

Hem revisat la ressenya d'Actes Culturals de diferents alumnes. Llegim la de la noia A.B., una de les que s'ho agafa amb iniciativa i interès: Espectacle piro-musical de les festes de La Mercè; Exposició; L'aventura de Le Corbusier; Cinema: Beat-Street de Stan Lathau; Exposició: Centenari Exposició Universal de Barcelona 1988; Teatre: La

revolta de les bruixes (sic) per El Triangle; Cinema: En busca del fuego de J.J. Annnaud; Lectura: Article del diari Avui "Societat Avui"; Cuina: Mandonguilles de pollastre;... De la noia M.A. observem un seguit d'Actes Culturals equivalents però diferents; subratllem: Campanya: Per un Nadal digne. Grup de Joves. Convé notar la singularitat i per posar de manifest que com a "Acte Cultural hi cap tot si se'n fa : identificació, descripció i comentari.

Els Actes Culturals comporten auto-organització, saber trobar el temps, saber posar-se d'acord amb companys i anar-hi junts, donar contingut a estones del temps de lleure, possibilitat d'aportar iniciativa per a les activitats familiars anant-hi amb pares i germans. Es doncs inqüestionable que l'escola ensenyi a saber viure el present, a aprendre de la vida.

Una altra iniciativa que posa el currículum en relació a les necessitats reals dels alumnes és la que ha desenvolupat Súnion fent que els alumnes realitzin per equips unes tècniques que contribueixen al funcionament del centre alhora que són contingut d'aprenentatge. En aquest cas es realitzen al centre i en horari escolar però amb la particularitat organitzativa d'aquest centre.

Aquestes tècniques que es realitzen setmanalment són: equipament i reparacions al Taller, recepció de visites i comunicacions a Comunicació, copisteria i compaginació de dossiers a Editorial, suport i recursos tècnics a Audiovisuais, subministraments de materials i pràctiques a Laboratori, anuncis, horaris i decoració a Disseny, servei de bar i de cuina-menjador a Intendència, codificació i servei de préstec a Biblioteca, jardineria i espai exterior

a Medi Ambient, entrada de dades i composicions a Informàtica, neteja d'aules i corredors a Manteniment, coordinació i supervisió a Coordinació.

Es també una alternativa per a adolescents perquè incorpora el treball i la responsabilitat de realitzar uns serveis útils i necessaris a la comunitat. El manteniment i les tècniques són una important troballa que cal aprofundir i evitar que amb el temps es vagi diluint. Els adolescents defugen els serveis en una societat que defuig tot esforç i perquè veuen que no està de moda, però els serveis, combinat de responsabilitat i acció canalitza unes energies que en altre cas s'alliberen en agressivitat descontrolada com es pot comprovar a tants centres d'ensenyament secundari.

Un altre modalitat d'apertura del currículum es la que es desenvolupa amb les opcions. Cada trimestre realitzen una opció artístic-tecnològica (dansa, informàtica, teatre, vídeo...) i una investigació social i científica. L'oferta és ben variada i obeeix a qüestions fonamentals o a qüestions d'actualitat. Alguns exemples: apocalipsi nuclear (sobre l'origen de la bomba atòmica, primeres aplicacions bèl·liques, anàlisi de la situació nuclear actual...); el passeig de Gràcia de Barcelona (constatació de l'evolució política, social i artística amb el pas del temps); l'ecosistema urbà (la fauna i la flora de la ciutat, distribució de parcs i jardins, agents de contaminació i treballs per a reduir-la); electrònica (elements bàsics de que es compona un circuit electrònic - diodes, transistors, resistències, condensadors...); francès (coneixement bàsic i funcional d'aquesta llengua).

Als altres centres no hem trobat iniciatives clarament integrants del currículum escolar que es desenvolupin fora del temps escolar o que recullin temes actuals i pràctics amb una orientació encaminada a promoure el desenvolupament personal i les aficions individuals. Sens dubte que molts dels professors ho fan de manera ocasional i per iniciativa pròpia dins de les seves hores de classe tal com han explicat. Però assignar temps i establir activitats tipus que canalitzin la participació en activitats culturals o el desenvolupament d'iniciatives que comporten creixement personal i intel·lectual no comporta especials dificultats ni demana recursos diferents dels que disposen els centres escolars. Es una qüestió de concepció educativa.

Es tracta de concebre un currículum amb activitats escolars, particularment entre els alumnes ja adolescents, que es projecti fora de l'escola i aportí contingut al seu temps de lleure. Aquests adolescents que tanta llibertat demanen, quan disposen del temps no saben què fer amb ell, es troben bé en grup però l'oferta base d'elecció és tan sols la que els ofereix una societat de masses i de consum. Són pocs els alumnes que desenvolupen formes alternatives, generalment els pocs que estan vinculats a associacions juvenils o moviments que també estan passant per una situació crítica i incerta. Sembla que amb els mitjans dels que es disposa avui fora més possible que en el passat trobar grups de joves dedicats al teatre, als cine-clubs, al muntanyisme, a la música per afició, a l'experimentació i inventiva...

Ben al contrari, la major part de joves es mouen entre els estudis i les activitats de lleure promogudes pels mitjans de comunicació. L'escola no està afavorint gens a les noies i nois que treballen com a monitors a l'escoltisme i als esplais o colònies infantils, als que fan d'entrenadors esportius d'infants, als que podrien enrolar-se a un grup

ecologista o a un grup de comunicació alternativa (vídeo, fanzine, ràdio-fm), als que podrien formar part d'un voluntariat com la Creu Roja, d'ajuda desinteressada a disminuïts o a gent gran impossibilitada, als que s'inscriurien a camps de treball de recuperació arqueològica... Els alumnes d'ensenyament secundari van carregats d'exàmens i de treballs que a vegades no resolen bé o a temps i potser, en aquestes associacions són líders o organitzadors responsables perquè es senten útils.

Però si fan activitats de voluntariat o associació com les esmentades, la institució escolar ho ignora totalment per comptes de promoure-ho. Totes aquestes activitats de voluntariat apart de les finalitats altruïstes i socials aporten seguretat personal, autoorganització i desenvolupament de qualitats personals de manera que generen aprenentatges evidents. Si encaminen al coneixement de l'entorn o a realitzacions concretes són sens dubte activitats culturals. Per un i altre motiu, la institució escolar no hauria d'ignorar-les com s'està fent. D'altra banda, la participació d'adolescents i joves en realitzacions efectives que puguin tenir valor entre la societat adulta promou la seva incorporació a la mateixa donant una projecció al seu entusiasme i a la seva rauxa que en altre cas s'aplica a l'agressivitat gratuïta i a la destrucció com massa sovint veiem.

En els darrers vint anys, l'accés a la universitat s'ha incrementat progressivament. Són molts els joves que assoleixen el nivell superior d'estudis. Contràriament a això molts d'aquests estudiants i titulats estan mancats de seguretat personal per desenvolupar activitats autònomes. Els professors denuncien els baixos nivells de lectura. Quan els veiem responent a entrevistes o quan els sentim a la

ràdio ens adonem que la seva expressió verbal és molt limitada i gens precisa. Veiem com se'n van sortint dels estudis però la majoria fa una feina a mitges, mal acabada i per sota de les seves possibilitats.

En contraposició, trobem encara persones que no han tingut potser ni estudis mitjans i en canvi estan més capacitats per conduir activitats d'infants, reunions (associatives, polítiques o sindicals), gestionar i relacionar grups d'activitats específiques (esbarts, corals, grups de muntanya...), animar alguna secció d'un ateneu cultural, un grup de diables o de bastoners... Certament són pocs, cada vegada menys però ens permet de veure com fora del sistema educatiu s'aprenen moltes de les competències personals que capaciten per a l'activitat cultural i de lleure amb creixement personal.

La institució escolar no s'adona que alguns dels seus alumnes més actius socialment s'estan formant en aquests grups i associacions. Per això mateix no orienta els alumnes que presenten més inseguretats cap a aquest tipus d'activitats que amb gran probabilitat els procurarien un creixement personal. Una concepció oberta del currículum podria tenir en consideració aquestes activitats i responsabilitats avaluant-ne els efectes atès que indubtablement eduquen i capaciten per a la vida social i per a determinades ocupacions professionals.

La munió d'activitats culturals (exposicions, concerts, representacions), de recursos materials (publicacions, aparells tecnològics) d'iniciatives populars (trobades, viatges) de propostes col·lectives de grups, d'empreses comercials, d'institucions privades i institucions públiques (festes, diades temàtiques, campanyes de sensibilització, crides a la solidaritat) és sobreabundant. Solament algunes

d'aquestes crides queden sobressaturades quan es posen de moda o disposen d'un reclam especial. A la majoria d'aquestes crides hi falta gent, gent que resta avorrida a casa o que s'acontenta amb els usos més estereotipats (veure la televisió, anar a la segona residència o practicar l'activitat/esport de moda).

Si la institució escolar dóna informació d'aquesta diversitat, si entre les seves activitats dóna valor a la participació subratllat el valor educatiu i cultural de les mateixes, cal esperar que siguin més els joves que s'hi atansin, particularment aquells, l'entorn familiar dels quals no pot oferir-los el que necessiten per al seu creixement personal i social. Es una alternativa que no val cap preu, tan sols l'actitud atenta dels mestres i professors per conèixer tan diverses possibilitats.

8 L'escola ha de comptar amb un departament de producció que seleccioni materials de comunicació, elabori propostes pedagògiques i tingui cura dels aparells si es vol implicar-hi tots els mestres.

La base organitzativa de la institució escolar és encara la del mestre o professor savi que ensenya. Tots són realitzadors en aquesta empresa i mai s'ha pensat que hi havia d'haver productors atès que el mestre o professors han estat tradicionalment autosuficients per traspasar una cultura força delimitada. S'han desenvolupat altres formes i a mesura que es diversifiquen cal disposar de més personal. L'ensenyament uniforme i massificador era més econòmic. No cal estranyar-se que una educació més personalitzada que tingui la diversitat i que respongui a les necessitat i interessos que aporta el món actual i la comunicació de masses sigui més costosa.

Ara bé, quan s'ha anat incrementant el personal dels centres educatius, sembla que d'una manera rutinària s'hagi pensat solament en professionals docents, mestres i professors. Especialment en el marc dels centres públics no es contempla altra cosa i els professionals del món tècnic o comercial que s'hi incorporen (generalment a la Formació Professional) aviat són emmotllats segons el motllo docent. Tota incorporació d'un professional que no hagi de tenir una funció docent directa sembla un element estrany a la institució escolar.

Aquesta és una de les causes de la rutina escolar que ha esdevingut inútil i incompatible amb la societat de comunicació de masses que actua amb la sorpresa, la notícia i fins i tot el sensacionalisme. Si l'escola ha de diversificar les seves activitats, no es pot esperar que el

mestre s'ho hagi de fer tot. Una certa especialització podria reduir l'angoixa dels mestres que s'han llençat a noves formes de treball escolar. D'altra banda és un signe de la nostra societat el treball en equips multiprofessionals per poder conjugar el coneixement especialitzat en una intervenció que exigeix interdisciplinarietat.

Ho hem vist clarament a Escola l'Horitzó. Hi ha una àrea de producció i suport logístic per als mestres que són els responsables de la realització. Una bibliotecaria que organitza biblioteca i reculls temàtics que poden ésser útils a l'ensenyament, un tècnic informàtic que gestiona la xarxa telemàtica i posa a punt el *soft*, un col·laborador que posa a punt les vídeocintes, les diapositives i les audiocintes, una col·laboradora que prepara materials específics per al desenvolupament del raonament lògic i d'introducció al mètode científic que els mestres d'aula introduiran en el moment oportú.

A Súnion, centre de batxillerat la producció està molt ben atesa, encara que hi ha proporcionalment menys personal. Els alumnes hi han quedat incorporats per projecte curricular de tècniques i opcions. Un tècnic a l'editorial, un professor dedicat al vídeo i que garanteix el manteniment de les instal·lacions audiovisuals. Un tècnic informàtic que prepara el *soft* i garanteix el funcionament de les aules d'ordinadors. Una persona de manteniment. Una persona a la intendència. Tots aquests professionals treballen amb la col·laboració del corresponent grupet d'uns quatre alumnes que té assignades tècniques a l'horari.

Malgrat tot, el director de Súnion explicava que no ho tenen prou resolt.

Respecte als M.C.M. fan el que poden, ho tenen en compte però és quelcom que no consideren que tinguin ben resolt. Hi ha potser un miler de cintes enregistrades de vídeo però no hi ha hagut temps d'indexar-les i analitzar-les per veure què es pot aprofitar.

A l'Escola Thau també hi ha persones destinades a la producció o més exactament a posar a punt els materials. Durant la visita vàrem veure que estaven informatitzant sobre un thesaurus tots els recursos pedagògics encara que en llistats diferents segons els suports: llibres, vídeos, diapositives, discos i contes d'àudio i reculls de premsa o documentals.

L'Escola Costa i Llobera ha tingut sempre una bibliotecària, l'Assumpció, que no solament ha catalogat els llibres sinó que ha organitzat l'arxiu de làmines per a il·lustració gràfica, ha dissenyat tota mena d'activitats d'animació i promoció de la lectura i darrerament ha estat el suport bàsic d'un full diari informatiu que avui s'edita amb ordinador.

Als Jesuïtes de Casp l'Andreu a més de la seva dedicació a la docència no deixa d'acumular i indexar enregistraments de pel·lícules i documents de televisió de manera que cap professor tingui excusa per no servir-se d'aquests mitjans. Al principi la feina semblava inútil però amb el temps cada vegada són més els mestres i professors que compten amb aquest servei.

Queda força clar que quan hi ha personal dedicat a la producció, és a dir a la selecció o preparació de materials aquests es fan servir més assiduament. No sempre hi ha el mestre capacitat ni se li donen les hores adequades. Hi ha casos de voluntarisme que cal entendre com a demostració de la necessitat de la funció. Avui, atesa la complexitat dels recursos i de les necessitats d'adaptació tècnica i de manteniment sembla convenient completar l'equip docent amb professionals diversos capacitats en informàtica, electrònica, realització audiovisual, tècniques d'arts gràfiques o fotografia... La seva funció no serà donar classe als alumnes i amb tot tindran ocasió de treballar amb els professors i els alumnes i cal esperar-ne un enriquiment de tota la institució escolar. En primer lloc es garantirà el manteniment dels aparells i la reparació puntual i en segon lloc, mentre els tècnics es familiaritzen amb l'ensenyament, els docents adquiriran competències tècniques fent un ús adequat dels mitjans.

Preguntes per respondre davant la pràctica educativa.

- * ¿Podem millorar l'interès dels alumnes per l'activitat escolar amb la incorporació dels mitjans i continguts de comunicació de masses?

Els continguts de comunicació de masses constitueixen significatius interessos dels alumnes d'avui. Els mitjans de comunicació de masses presenten la informació, la ficció i la documentació de manera atractiva, sorpresiva i que demana menys esforç d'atenció. Amb aquestes consideracions podem afirmar amb tota certesa que l'interès dels alumnes per l'activitat escolar millora inicialment.

Però aquest interès és transitori, és de novetat. Que aquest interès persisteixi depèn de l'organització didàctica que permeti als alumnes penetrar la informació i el coneixement emprant-los segons projecte propi de manera constructiva i abandonant les formes purament repetitives.

- * ¿Com millorar la iniciativa de mestres i professors en relació als mitjans de comunicació de masses i els seus continguts?

Una condició prèvia és que els mestres i professors acceptin la cultura de masses com a fet social amb possibilitats i limitacions. Per exigències professionals han d'estar atents a la cultura de masses i als seu continguts, gaudint d'allò

que es pot gaudir, documentant-se amb allò que documenta i comprovant la quantitat de pass-temps de mala qualitat que hi ha.

S'ha de donar facilitats als mestres amb més iniciatives perquè desenvolupin activitats amb els alumnes i es donin a conèixer als altres mestres procedint a una valoració professional crítica. Aquestes activitats s'han d'integrar al curriculum substituint-ne d'altres que avui tenen menys valor.

* ¿Quines formes d'organització escolar poden millorar l'interès dels alumnes i quines formes donen un major rendiment del temps escolar.

Qualsevol forma que s'aparti de la uniformitat de temps horaris per a matèries aïllades pot ser una millora. Cal articular temps llargs per a uns usos i temps curts per a uns altres. Generalment s'ha de reduir l'activitat col·lectiva al mínim en temps curts. Els temps llargs han de permetre diversitat de treballs i actuacions per part dels alumnes, individualment o en petits equips.

L'interès dels alumnes millorarà indubtablement quan cada alumne pugui incorporar al seu treball escolar allò que per interès propi ha vist a la televisió, ha llegit en una revista, coneix per escoltar habitualment la ràdio o sap que pot trobar als suplementes dels diaris.

- * ¿Com aconseguir que els alumnes facin una feina ben feta per ella mateixa i no per condicionament extern de qualificació o suficiència acadèmica?

No tenim resposta concloent en aquest punt. Probablement no depèn exclusivament de l'escola. L'avaluació escolar està totalment condicionada per l'avaluació de control social. Caldria abandonar tot sistema de notació o qualificació i habitar els alumnes a l'autoavaluació.

La satisfacció de la feina ben feta, la consciència d'haver après i de ser capaç d'ensenyar el que s'ha après a un altre i el reconeixement directe a la feina ben feta haurien d'ésser línies d'avançada.

Una acció molt conscientitzadora pot ésser donar a conèixer biografies de personatges amb reconeixement social o històric que no es varen adaptar al sistema escolar i que seguint la seva iniciativa amb constància varen arribar a guanyar-se la credibilitat.

- * ¿Quines condicions d'edifici i quin equipament material hem de considerar imprescindible per donar a l'aprenentatge una orientació adequada a la societat de comunicació de masses?

D'entrada cal concebre l'escola com a taller o laboratori i no solament com a auditori. Les classes convencionals poden servir gràcies a la reducció del nombre d'alumnes però s'han d'enriquir amb mobiliari, equipament i materials altament estimulants del treball escolar. Els corredors o

passadissos, particularment si són amplis han d'organitzar-se com a espais de treball i de comunicació del treball.

Els tallers i aules especialitzades no poden faltar. Han d'estar ben equipats i disponibles en tot moment per tal que hi pugui anar a treballar un alumne o grupet d'alumnes. Si algunes sessions s'han de fer amb un grup col·lectiu, hi hauria d'haver al possibilitat que un alumne hi faci la seva feina a un racó sense entorpir l'activitat col·lectiva.

La connexió de totes les aules a una xarxa telemàtica interna a través d'ordinador i amb disponibilitat de senyal de televisió i vídeo així com accés a banc de dades es planteja com una condició elemental per desenvolupar un treball diversificat i autònom. Alhora caldrà que sigui possible executar programes informàtics o reproduir documents vídeo des de la pròpia aula. Això serà una realitat d'aquí a poc temps atès el mercat ho oferirà a uns preus totalment assequibles per això cal ja assajar formes d'organització que necessitin aquests mitjans i no justificar la falta d'iniciatives per la falta de mitjans.

Els fitxers documentals s'han de començar a construir, els llibres de la biblioteca de l'escola han de tenir la seva fitxa amb descriptors, els alumnes poden contribuir a fer enregistraments de vídeo i catalogar-los amb descriptors i característiques. Això comporta senzillament un treball continuat aplicant unes tècniques de treball intel·lectual i d'administració que han de formar part dels continguts curriculars de procediment.

Convé també pensar en petits espais per a treballs de seminari que s'assignin segons el tipus d'activitat a desenvolupar i el tamany del grup.

Això s'haurà d'aconseguir amb temps i insistència atès que la societat no sembla disposada a donar a l'escola les instal·lacions i equipament que ha donat a qualsevol oficina o centre productiu. D'entrada però cal garantir que l'alumne trobi a l'escola aquells aparells i mitjans dels quals disposa a casa. En alguns ambients, l'escola s'haurà d'anticipar oferint justament allò que els alumnes no tenen a casa aportant una funció compensatòria.

* ¿Com es poden modificar les diferents àrees del currículum amb la incorporació els mitjans de comunicació de masses?

En base a les realitzacions escolars observades podem assenyalar tres modalitats didàctiques que es poden desenvolupar si el professorat fa un plantejament d'equip professional. Comporten així mateix donar participació als alumnes en la proposta de temes i implicar-los en la recollida de documentació diversa respecte als temes i projectes que s'han previst desenvolupar.

En primer lloc cal abandonar la idea d'assignatura com ja es proposa al nou currículum fins a l'educació secundària obligatòria. Altra cosa és que cada gran tema a desenvolupar tingui per eix una assignatura i la proposta sigui conduïda per un professor especialitzat en la matèria. Cal garantir que es tractin en major o menor grau tots els aspectes d'altres assignatures que hi tenen relació directa.

Una forma complementària d'avançar en aquesta modalitat interdisciplinària és la dels crèdits de síntesi que es proposen en el nou disseny curricular. Alguns temes, per la seva actualitat o per la seva fonamentalitat, han d'ésser programats perquè puguin ésser abordats a diferents àrees complementàriament amb la conceptualització i tècniques específiques que cadascuna hi aporta. Caldrà articular la intervenció de diferents professors a partir de la seva millor formació però garantint que tots poden donar una visió de conjunt.

En segon lloc, cal preveure un guió didàctic per a cada tema que inclogui formats didàctics prèviament decidits amb els espais i equipaments adients, temps que s'ha previst dedicar-hi, diversitat de procediments que ha de practicar l'alumne, enfoc i fonts d'informació. Entre aquestes cal preveure documents i continguts procedents dels mitjans de comunicació que han d'ésser estudiats i elaborats de manera sistematitzada amb criteris pedagògics.

En tercer lloc, cal acceptar l'actualitat com a contingut del currículum de l'àrea corresponent. La resposta escolar pot ésser encaixar al moment el tema que salta a l'actualitat i forma part explícitament del currículum desenvolupant-lo en profunditat i sobre la base motivacional i la informació circulant que donen els mitjans de comunicació. Si per les característiques del tema o perquè suposa una interrupció inconvenient, s'ajorna un desenvolupament en profunditat, la intervenció escolar immediata s'ha de limitar a una lliçó ocasional per situar la importància del tema, donar orientacions per a la recollida d'informació i anunciar quan serà desenvolupat amb extensió.

5.3.

UTILITZACIO ESCOLAR DELS
MITJANS DE COMUNICACIOSEGON TEMPS :
COMPROVACIO DESCRIPTIVA
I SITUACIO EXPERIMENTAL

Noves variables rellevants no previstes

L'observació participant ens ha fet precisar algunes de les variables previstes o desglosar-les especificant noves variables. Fem esment de les tres que semblen diferenciar-se més clarament.

Ja hem assenyalat la importància que té al Col·legi dels Jesuïtes de Casp i a l'Escola de Vila-rodonà la variable unitat d'acció comunitària (L)

En el primer cas, el de l'escola religiosa, ha quedat modificat el nostre punt de vista relatiu a que a tots els centres existeix un currículum comú ocult que és l'ètica que determinen els mitjans de comunicació. Ens preguntàvem prèviament si hi havia escoles que havn pogut substreure-se'n. Més aviat pensàvem que no, i una de les observacions prèvies era que no veiem diferència entre els alumnes que van a una escola pública o privada i els que van a una escola religiosa. A la vista del grup de joves de batxillerat que habitualment feien cantonada a Ausias

March / Roger de Llúria no vèiem diferència d'usos, costums, vestit i consum en els alumnes d'una escola religiosa cristiana.

L'observació interna del centre ens ha permès veure la importància de la unitat d'acció comunitària, la que expressa que els pares s'identifiquen amb l'ideari i línia de l'escola. Els alumnes de segona etapa d'EGB es mouen amb naturalitat i seguretat dins d'unes pautes i valors que estan clars en tot moment. Alhora hi ha una voluntat de comprendre els elements d'identitat dels joves i donar-los cabuda en l'acció escolar.

Sabiem per la supervisió d'altres escoles religioses que, a vegades, els alumnes suporten unes normes per imposició i adopten una actitud hipòcrita que els duu a actuar amb molta inseguretat i contradiccions. No és aquest el cas dels alumnes del col·legi de Casp.

Pel que fa a l'escola rural la identificació dels pares i la identificació dels ciutadans es fonen amb l'escola i la credibilitat que tenen els mestres. Això és produït perquè l'escola és indubtablement la institució de cultura del poble i la seva acció pot interessar tothom.

La unitat d'acció comunitària esdevé un inqüestionable factor d'eficàcia de l'escola. Inclou la unitat d'acció docent, inclou la unitat d'acció institucional i no es pot donar sense aquestes. Però cal considerar-ho com una variable explícita.

Que *els alumnes defugen inicialment la presa de decisions* és una variable que hem definit a partir de l'Escola Costa i Llobera i de la conversa amb els professors de batxillerat i de la confirmació que n'han fet els mestres d'educació bàsica consultats.

En base a la variable *predisposició a la presa de decisions (Z)* hem introduït preguntes al qüestionari dels alumnes pensant que seria interessant veure si podem detectar diferències significatives que es poguessin relacionar amb la utilització de mitjans de comunicació i reelaboració dels continguts de comunicació.

Una especial *actitud de documentació* que esdevé bàsica per a la motivació i l'aprenentatge és la que hem descobert a l'Escola de Vila-rodonà. En una escola més limitada de mitjans i amb una organització més simple s'han desenvolupat especialment els hàbits de consultar enciclopèdies, anuaris i atles i d'escoltar diàriament la ràdio i assabentar-se de les notícies a la televisió. Són hàbits que l'alumne practica a casa perquè han estat valorats, justificats i suggerits a l'escola a partir de pràctiques concretes. Té total relació amb la variable *aprenentatge creatiu (Q)* de tipus dependent atès que condueix els alumnes a preguntar al mestre allò que els sembla significatiu però que no entenen. El mestre no respon a la primera sinó que dóna una pista i remet a la consulta documental.

Tampoc hem inclòs aquesta variable com a independent de manera específica atès que pot quedar englobada en la variable *incorporació estructurant dels mitjans de comunicació (I)* per la qual es modifiquen els sistemes de treball i les formes didàctiques.

La definició d'aquestes variables no és possiblement tan precisa com voldríem. Definir les variables d'un binomi tan complexe com educació escolar - comunicació de masses és certament complicat. Són dos sistemes totalment oberts sobre els que incideixen moltes variables que no es poden controlar a voluntat en situació de laboratori. Es tracta però d'identificar les més rellevants, les que puguin tenir una influència més significativa.

Al terme de l'observació participant el treball ha consistit en descomposar les situacions escolars o en contrastar unes situacions escolars a les altres. Després de successives aproximacions i de posar-les en consideració d'alguns pedagogs propers arribem a sintetitzar-ho en aquestes vint-i-tres variables rellevants sense pretendre donar-hi caràcter definitiu atès que podien ser més i podien ser menys. Es un constructe racional fet per aproximació que tindrà valor si es capaç de generar discussió, reflexió i noves-successives aproximacions més profundes.

Vint-i-tres variables sobre l'educació escolar i la comunicació de masses permeten una definició força atomitzada per poder arribar a un concepte comú precisable. Si més no, pensem que enunciant aquestes variables, precisant el comportament esperat i els procediments de comprovació podem comunicar una descripció aproximativa de l'educació escolar en relació a la comunicació de masses. Volem remarcar que en la mesura del possible la descripció està formulada en termes operatius per tal que pugui afavorir la presa de posició, la confirmació o la refutació.

Conscients de les limitacions del model científic del qual disposem per diagnosticar i pronosticar sobre el binomi educació escolar - comunicació de masses, preferim construir proposicions , encertades o errònies, abans que refugiar-nos en vaguetats que no comporten cap avanç. D'altra banda, emprar el mètode científic amb un rigor màxim per controlar una variable o molt poques ens semblaria subordinar el coneixement a les possibilitats del mètode cosa que ens apartaria de l'objectiu d'aportar elements de transformació al model escolar actual.

Tot error o imprecisió que pugui ésser detectat i que dugui a refutar la formulació també contribuirà a l'elaboració científica. La ciència té una dimensió col·lectiva i avança per col·laboració superant teories, models o lleis amb teories, models o lleis més precisos. Això que es produeix en el camp de les ciències físico-naturals és encara més necessari en el camp de les ciències social-culturals. La validesa de teories, models i lleis és més breu atès que no sols canvia la nostra percepció de la realitat, la societat i la cultura, sinó que canvia la mateixa societat i el model cultural.

**Definició de les variables rellevants
tipus i comportament esperat.**

Farem continuament referència als MCM (MCM) entesos com a sistemes de recepció i d'estructuració de la comunicació. Sovint ens referirem expresament als continguts de comunicació de masses (CCM) per posar l'accent en el missatge dels MCM.

A: Els alumnes estan "marcats" pels MCM.

Aquesta és una variable que es pren com a independent-constant malgrat que la influència comporti diferències segons l'estrat social i l'ambient de l'alumne. Es especialment significativa entre els infants-joves de 12 a 16 anys i es presenta com una interferència al treball escolar.

Són una clara comprovació les dades *etic* que porten els mateixos alumnes: aparells que tenen i fan servir, consum de programes, discos, còmics, revistes. Això exigirà un recompte descriptiu de programes, de títols, d'esports practicats... que convé recollir de manera directa deixant respostes obertes.

B: Els alumnes de la mostra seleccionada per l'aplicació del qüestionari corresponen a un estrat social homogeni.

Aquesta és una variable a efectes de control per garantir la validesa de les comparacions de resultats obtinguts pels diferents grups d'alumnes. Es comprova a través de diversos indicadors: lloc on es viu, professió dels pares, tipus d'habitatge, disponibilitat de segona residència.

Es una variable independent que interessa que no compti per poder atribuir les diferències significatives a les altres variables. En definitiva, es tracta de verificar que aquesta variable queda neutralitzada i no té significació en el cas de la mostra seleccionada.

C: Utilització escolar dels MCM.

Es pot donar en menor o major grau aquest ús. En qualsevol cas però s'aparta de la ignorància dels MCM que ha vingut caracteritzant l'escola. Per a una major precisió convé comprovar diferents graus d'ús: activitats de suport didàctic; comprensió els continguts de comunicació de masses; activitats d'expressió amb el llenguatge dels MCM, fonamentalment el verboicònic.

S'espera que una major utilització dels MCM ha de comportar per part dels alumnes: més interès per l'activitat escolar; millor rendiment personal; opinió més personal i crítica. Cal fer notar explícitament que no s'esperen unes qualificacions acadèmiques més altes.

La comprovació ha de venir de creuar informació donada pels professors i pels alumnes.

D: Reelaboració escolar dels CCM.

Aquesta variable recull la intervenció escolar i distingeix l'ús actiu dels MCM de l'ús passiu o d'entreteniment. L'ús dels MCM comporta identificar, analitzar i reelaborar documentadament els continguts: notícies, temes d'actualitat, relats de ficció, continguts-tòpic... i

relacionar-los amb el currículum escolar que aporta una estructura de coneixement però que alhora s'ha de modificar a causa dels temes emergents.

S'espera que amb una correcta reelaboració dels CCM s'incrementi l'interès dels alumnes i el rendiment personal; es desenvolupi un aprenentatge més creatiu i la capacitat crítica; s'afavoreixi la conformació d'opinions pròpies i millori la comunicació personal.

Aquesta variable es comprova particularment amb l'observació participant i el diàleg amb els professors. Algunes preguntes dels qüestionaris hi fan referència.

E: Incorporació superficial dels MCM.

Cal aïllar els casos d'incorporació superficial considerant-la una variable modificadora o intervinent. Quan no hi ha una reflexió pedagògica consistent i una proposta d'actuació suficientment fonamentada es diposita en els mitjans la falta d'iniciativa. Sovint es dona en els casos que hi ha més equipament tecnològic que iniciatives.

Quan la incorporació dels MCM es fa per moda i de manera superficial, l'interès dels alumnes és efímer, el seu rendiment i nivell tendeixen a disminuir i no es pot parlar d'aprenentatge creatiu o capacitat crítica. Es reproduïxen els estereotips dels mitjans de masses i es perd fins i tot el valor de l'ensenyament tradicional fonamentat en l'actuació magistral.

L'observació participant ha estat una forma de comprovació que ens permet distingir dues actuacions diferents que s'expliquen de la mateixa manera. Les diferències no estan relacionades amb les condicions materials sinó amb la formació i seguretat personal del professor.

F: Modificacions organitzatives: espais, horaris i funcions del professor.

La incorporació progressiva dels MCM ha induït a canvis organitzatius que flexibilitzessin els usos dels espais i dels horaris-temps. Així mateix van diversificant-se les funcions dels professors o d'algun des professors de l'equip.

S'espera que les modificacions organitzatives afavoreixin l'interès, augmentin el rendiment i potser també el nivell. Així mateix l'aprenentatge ha de ser més creatiu, més crític i ha de desenvolupar noves aptituds. La font de comprovació més important està en els professors.

G: Innovacions curriculars

En un procés avançat d'incorporació dels MCM es farà necessari introduir modificacions en el currículum: temes interdisciplinars, activitats d'aprenentatge separades de l'àrea corresponent, projectes o estudis que s'apliquen sobre la realitat.

Aquestes modificacions curriculars que no responen al pla d'estudis es justificaran en primer lloc per l'interés dels alumnes i per al intensificació general del treball escolar: rendiment, nivell, aprenentatge creatiu, capacitat crítica i noves aptituds.

La comprovació vindrà de l'observació participant i de les respostes dels professors a les preguntes específiques.

H: Incorporació estructurada dels MCM.

Després d'alguns temptetjos una eficaç incorporació dels mitjans de comunicació exigeix una seqüenciació d'objectius, fonamentalment de procediments i un disseny de formes didàctiques. Aquesta estructuració condueix a distingir diferents usos dels MCM: suport d'altres aprenentatges, comprensió del llenguatge verboicònic, expressió amb llenguatge verboicònic i coneixement de l'estructura dels MCM i de la producció de la comunicació.

La incorporació estructurada dels MCM està directament lligada a la unitat d'acció docent i es concreta en un projecte específic explicitat (escrit o no) que aglutina els esforços de tots en una mateixa direcció.

S'ha de comprovar amb la observació participant i l'anàlisi de productes escolars amb la informació dels mateixos professors.

I: Incorporació estructurant dels MCM.

Modifica els sistemes de treball a l'aula si es fan servir de manera personalitzada i a l'abast dels alumnes. Els sistemes de treball es projecten fora de l'aula, a d'altres instal·lacions del centre i als MCM d'us domèstic. Es modifica el paper del profesosr.

Exigeix unitat d'acció docent i correspon a les formes més avançades. S'ha de comprovar en l'observació participant i en diàleg amb els professors.

J: Unitat d'acció docent.

Hi ha un model pedagògic comú entre els mestres. Pot estar formalment escrit però és més definitiu que hi hagi mestres amb responsabilitats específiques de coordinació o direcció pedagògica.

Es suposa que la unitat d'acció docent és la que ha de permetre que iniciatives aïllades d'utilització dels MCM puguin passar a ésser línia d'escola. Si hi ha unitat d'acció docent els MCM es podran incorporar de manera estructurada i estructurant, serà possible introduir modificacions organitzatives i innovacions curriculars.

Aquesta variable es situa al vèrtex d'una piràmide a la base de la qual hi ha la utilització escolar dels MCM i la reelaboració dels CCM.

La comprovació cal buscar-la en l'observació participant i en l'anàlisi de productes. Algunes preguntes dels qüestionaris d'alumnes i professors poden aportar una triangulació.

K: Unitat d'acció institucional

Expressa la coincidència de l'actuació de pares i professors en l'educació. Es concreta en actuacions: entrevistes, reunions pedagògiques, actes institucionals, festes d'escola, mostres de treballs... S'expressa en la resposta dels pares participant i en col·laboracions especials.

La unitat d'acció institucional pot afavorir la conformació d'opinions i la comunicació dels alumnes així com una major creativitat en el lleure i més predisposició a la presa de decisions.

La comprovació vindrà fonamentalment de l'entrevista amb el director així com del contrast que es pugui fer amb l'entrevista a professors. Una pregunta de resposta tancada del qüestionari de professors recull també l'opinió dels professors.

L: Unitat d'acció comunitària

Aquesta variable expressa si la unitat d'acció s'extén a un ambient que reforça l'actuació de l'escola i la família. Pot ésser l'agrupació religiosa o església o entorn moral equivalent. Pot ésser l'entorn social immediat, el barri o poble que sintonitzi amb l'escola i hi col·labori.

La unitat d'acció comunitària esperem que ha d'afavorir la conformació d'opinions, la comunicació, la creativitat en el lleure i la presa de decisions.

L'entrevista amb el director i una pregunta del qüestionari a professors pot confirmar la impressió resultant de l'observació participant.

M: El mestre/professor o l'equip de mestres.

El mestre o l'equip de mestres constitueixen per sí mateixos una variable fonamental. Com equip humà, de persones de cultura que viuen al món d'avui representen una variable intervinent o modificadora.

La utilització dels MCM i la reelaboració de CCM pot dependre molt directament de la seva persona, de la seva cultura i de la seva atenció als MCM.

La comprovació es fa a través de la reunió amb els professors i de les entrevistes individuals.

N: Interès per l'escola i l'activitat escolar.

Variable dependent i intervinent referida a la identificació de l'alumne amb l'escola i el treball escolar. El contrari és l'avorriment a l'escola i atès que avui és més general, l'interès per l'escola esdevé una variable rellevant.

Correspon a la valoració sentida que puguin fer els mateixos alumnes però pot venir confirmada pels professors i es pot copsar en l'observació participant de més d'un dia.

S'espera que l'interès dels alumnes pugui estar motivat, entre altres coses, per la utilització dels mitjans de comunicació i l'atenció als seus continguts.

O: Rendiment personal de l'alumne.

Variable que no volem que es presti a confusió. Es el quocient entre les realitzacions d'aprenentatge d'un alumne i les capacitats d'aprenentatge que se li suposen (en base a un test, a una observació sistemàtica...). Lamentablement, i malgrat que tots els diccionaris consultats recullen aquesta significació com la més precisa, no es fa servir en aquest sentit per part de molts professors. S'ha tingut especial compte de definir-la la qüestionari.

Si els alumnes treballen amb interès, cal esperar que el seu rendiment personal sigui positiu malgrat que puguin no arribar al nivell establert.

La comprovació ve del creuament de les apreciacions donades pels professors i pels alumnes.

P: Nivell d'aprenentatge assolit.

Amb aquesta variable ens limitem a constatar els resultats acadèmics per bé que no tenim cap garantia que expressin bé els aprenentatges assolits. L'objectiu a comprovar és que no hi ha especials desviacions i si hi són tenir-les en compte.

El comportament esperat és que no hi haurà diferències en l'aprenentatge assolit. No hi ha evidències suficients per creure que amb la utilització dels MCM a l'escola millorarà el nivell d'aprenentatge si més no d'immediat. Es persegueixen altres objectius: interès, rendiment, conformació d'opinions, creativitat en el lleure... i a la llarga podria produir-se un major nivell gràcies a la seguretat i desenvolupament personal.

Però es tracta de demostrar, sí, que amb la utilització dels MCM no baixa el nivell d'aprenentatges i que no es tracta de temps d'entreteniment perdut.

Es comprova en base a les qualificacions recollides pels alumnes i a la distribució de qualificacions que els professors donen del grup.

Q: Aprenentatge creatiu.

Variable dependent referida a l'aprenentatge que capacita per pensar, per decidir i per prendre iniciatives. S'oposa a l'aprenentatge passiu i repetitiu.

Es tracta de comprovar si l'escola reelabora informacions rebudes fora i si recíprocament l'alumne aplica els coneixements rebuts a l'escola a la seva vida ordinària.

S'espera que els alumnes que més s'han servit dels MCM i han tractat dels CCM tinguin més creativitat i iniciativa.

La prova sobre els documents de vídeo i algunes preguntes del qüestionari a alumnes persegueix posar de manifest aquesta variable.

R: Anàlisi crítica de la realitat - actualitat - informació.

Variable dependent que expressa un consum actiu i personal de la informació dels MCM front al consum passiu més habitual.

Es comproven les respostes a la prova sobre documents de vídeo.

S'espera que donin respostes més crítiques, més matisades, els alumnes que han utilitzat més sovint els MCM i han tractat dels CCM.

S: Conformació d'opinions pròpies.

Variable dependent referida a l'emissió d'opinions pròpies front a opinions dominats.

S'ha de comprovar si s'emeten opinions personals i si es fa un ús personalitzat dels MCM.

La conformació d'opinions depèn dels MCM i de l'elaboració que se'n faci a l'escola (unitat d'acció docent), a la família (unitat d'acció institucional) i al poble, al carrer o a l'església com a ambients (unitat d'acció comunitària).

La comprovació es remet a la prova sobre documents de vídeo així com a algunes preguntes del qüestionari d'alumnes.

T: Noves aptituds derivades del model social actual.

Variable dependent que recull comportaments d'aprenentatge diferents dels tradicionals: percepció diversificada o selectiva, comprensió oceànica aproximativa, expressió en polifonia de llenguatges, guió topogràfic de tempesta d'idees...¹

L'interrogant és saber si els MCM per ells mateixos ja generen aquestes noves aptituds cosa que sembla evident observant els infants o bé si una elaboració escolar dels MCM pot afavorir el seu desenvolupament i aplicació a l'aprenentatge típicament escolar, o bé si aquesta intervenció escolar ha de promoure el desenvolupament d'aptituds diversificades per a la comprensió de l'entorn i la intervenció a l'entorn.

¹ Són denominacions aproximatives que s'estan definint. Així entre els informàtics es parla de lectura oceànica, en el comportament de l'espectador de televisió es parla de percepció selectiva...

No confiem en una comprovació fàcil. Algunes preguntes tancades al qüestionari als alumnes i una pregunta oberta al qüestionari dels professors persegueixen això. Una anàlisi de productes escolars més extensa que la que hem fet podria aportar informació.

U: Actitud comunicativa.

Variable dependent dels estímuls dels MCM. Una recepció activa dels CCM pot donar molts continguts de comunicació en les relacions familiars, escolars i amistoses. Cal comprovar si hi ha diferències significatives entre els alumnes d'uns centres o altres segons que es faci una reelaboració dels CCM.

Els qüestionaris a alumnes i a professors recullen preguntes força tancades al respecte per poder fer el sumatiu.

Y: Creativitat en el lleure.

Variable dependent referida a la ocupació del temps de lleure. Considerem lleure creatiu aquell que introdueix diversitat d'activitats i s'aparta en menor o major grau de la reproducció dels models tòpics del lleure difosos pels MCM en un temps determinat.

Cal comprovar si la intervenció sobre els MCM i CCM afavoreix una organització del lleure amb iniciatives més diverses.

La creativitat en el lleure depèn dels MCM i de l'elaboració que se'n faci a l'escola (unitat d'acció docent), a la família (unitat d'acció institucional) i al poble, al carrer o a l'església com a ambients (unitat d'acció comunitària).

Z: Predisposició a la presa de decisions.

Variable dependent que expressa maduresa personal si es refereix a decisions del propi àmbit. Serà un indicador d'immaduresa si es defugen les decisions que corresponen al propi àmbit o bé si es crea un desequilibri entre l'exercici dels drets que s'exigeixen i l'exercici dels deures que es defugen amb inhibició personal.

Cal veure quina correspondència hi ha entre la presa de posició i decisió davant dels problemes propis i l'ús dels MCM i l'elaboració dels CCM.

Una elaboració dels MCM en el marc de la unitat d'acció docent ha d'afavorir la presa de decisions, segons que esperem. Hi ha sengles preguntes tancades al qüestionari a professors i al qüestionari a alumnes. L'entrevista amb els professors és en aquest punt una font d'informació segura. La prova sobre documents de vídeo pot donar informació a partir d'elles preguntes de resposat oberta.

Agrupació de variables en factors

Un cop han estat concretades les vint-i-tres variables que es poden descriure i comunicar i sense desdibuixar-les es fa un esforç per agrupar-les en factors per tal que quedin ordenades lògicament. Els factor agrupadors són els que segueixen i que s'expliquen pel seu propi epígraf.

1: Alumnes d'una societat de comunicació de masses.

A: Els alumnes estan "marcats" pels MCM.

B: Els alumnes de la mostra seleccionada per l'aplicació del qüestionari corresponen a un estrat social homogeni.

2: Escola atenta a la comunicació de masses.

C: Utilització escolar dels MCM.

D: Reelaboració escolar dels CCM.

E: Incorporació superficial dels MCM.

3: Escola - organització estructurada

F: Modificacions organitzatives: espais, horaris i funcions del professor.

G: Innovacions curriculars

H: Incorporació estructurada dels MCM.

I: Incorporació estructurant dels MCM.

4: Unitat d'acció educativa

J: Unitat d'acció docent.

K: Unitat d'acció institucional.

L: Unitat d'acció comunitària.

5: Mestre i cultura de comunicació de masses

M: El mestre/professor o l'equip de mestres.

6: Alumne i èxit escolar (en oposició al fracàs escolar)

N: Interès per l'escola i l'activitat escolar.

O: Rendiment personal de l'alumne.

P: Nivell d'aprenentatge assolit.

Q: Aprenentatge creatiu.

7: Alumne i èxit personal, social i cultural

R: Anàlisi crítica de la realitat-actualitat-informació.

S: Conformació d'opinions pròpies.

T: Noves aptituds derivades del model social actual.

U: Actitud comunicativa.

Y: Creativitat en el lleure.

Z: Predisposició a la presa de decisions.

A continuació es dóna un quadre amb les vint-i-tres variables rellevants agrupades. Consta el tipus de variable (TIP), els objectius a comprovar, el comportament esperat i els procediments i instruments de comprovació.

Identificació de signes i abreviatures:

MCM: MCM; CCM: continguts de comunicació e masses;

CONST: constant; MODIF o INTERV: modificadora o intervinent; INDEP: independent; INDEP²: independent de segon grau consecutiva a d'altres INDEP; DEPEND: dependent; DEPEND²: dependent de segon grau consecutiva a d'altres DEPEND.

+: si hi ha més, si s'incrementa; ->+: tendència esperada a més; ->-: tendència esperada a menys; ->0: tendència esperada a zero; —>: tendència consecutiva derivada; +: a més; ?: difícil de preveure.

<-: resultat de; ±: més/menys; [..♦..: resultat de..operat amb..

QP:n-n: qüestionari a professors i número preguntes;

QA:n-n: qüestionari a alumnes i número preguntes;

PROVA DOCUMENTS: prova experimental sobre documents-video.

* VARIABLES	RELLEVANTS	TIP	OBJECTIUS A COMPROVAR	COMPORTAMENT ESPERAT	COMPROVACIO:
1 ALUMNES D'UNA SOCIETAT DE COMUNICACIO DE MASSES					
A	BLS ALUMNES ESTAN "MARCATS" PELS MITJANS DE COMUNICACIO DE MASSES. Malgrat la influència sigui diferent segons l'estrat social, es pren com a constant	INDEP CONST	Constatar l'ús de TELEVISIO, RADIO-WALKMAN, MUSICA, COMICS. Constatar el consum de productes difosos pels M.C.M. Expressions procedents dels M.C.M.	CONSTANT en infants-joves de 12-16 anys. De perfil homogeni dins un mateix estrat social (mig-alt de medi urbà).	Observació participant. Opinió professors QA: 12-14-15-17-18-22-31. QP: 10-11.
B	BLS ALUMNES DE LA MOSTRA SELECCIONADA CORRESPONEN A UN ESTRAT SOCIAL HOMOGENI. Variable que s'ha de controlar si és constant.	INDEP CONST	Comprovar la homogeneïtat de senyes d'identitat (carrer, professió pares, vivenda, barri).	CONSTANT per tal que quedi aïllada com a variable. És una variable de CONTROL.	QA: 2-3-4-5-6.
2 ESCOLA ATENTA A LA COMUNICACIO DE MASSES					
C	UTILITZACIO ESCOLAR DELS M.C.M. (-> Ignorància dels M.C.M.)	INDEP	Comprovar el grau d'utilització dels M.C.M. en els 3 usos: suport, comprensió i expressió	+ M.C.M. -> + INTERRES, -> + RENDIMENT, -> + CRITIC.	Observació participant. Explicacions professors. QA: 11. DOC QP: 14-15-16.
D	REELABORACIO ESCOLAR DELS C.C.M.	INDEP	Comprovar si els C.C.M: notícia, tema actualitat, contingut-tòpic... són recollits per l'escola directament o a través de les àrees, modificant el curriculum.	+ C.C.M. -> + INTERRES, +RENDIMENT, -> + APR.CREATIU, + CRITIC -> + COMP.OPINIO,+ COMUNICACIO	Observació participant. Explicacions professors QA: 10-11. QP: 6-18.
E	INCORPORACIO SUPERFICIAL DELS M.C.M. Es fa per moda (-> reflexió pedagògica.	MODIFI o INTERV	Discriminar la incorporació superficial o substitutiva dels M.C.M. de la incorporació justificada i planificada.	+ M.C.M. Y MODA -> INTERRES, RENDIMENT, NIVELL APR.CREATIU, CRITIC -> #	Observació participant. Opinió professors. QP: 5-6.
3 ESCOLA ORGANITZACIO ESTRUCTURADA					
F	MODIFICACIONS ORGANITZATIVES en utilització d'espais, en construcció d'horaris-temps, en distribució de funcions professors. (-> Organització convencional.	INDEP ²	Comprovar que la voluntat d'incorporar els M.C.M. ha obligat a canvis organitzatius	+ MOD.ORGANITZACIO -> + INTERRES, + RENDIMENT, -> + NIVELL, + APR.CREATIU -> + CRITIC, + NOV.APTITUDS	Observació participant. Explicacions professors. QP: 18-19-21.
G	INNOVACIONS CURRICULARS que han modificat l'estructura d'àrees o assignatures respecte al Pla d'Estudis.	INDEP ¹	Comprovar que la incorporació pràctica dels M.C.M. ha provocat la modificació en menor o major grau del curriculum.	+ MOD.CURRICULUM -> + INTERRES, + RENDIMENT -> + NIVELL, + APR.CREATIU -> + CRITIC, + NOV.APTITUDS	Observació participant. Explicacions professors. QP: 18-20-21.
H	INCORPORACIO ESTRUCTURADA DELS M.C.M. Exigeix una seqüenciació d'objectius començant a 3r. EGB. Exigeix diversificar: suport, comprensió, expressió i coneixement.	INDEP	Comprovar el grau d'estructuració assolit.	Inversa M.C.M.-MODA Exigeix UNIT.DOCENT + ESTRUCT M.C.M. + UNI.DOCENT -> + INTERRES, + RENDIMENT -> + NIVELL, + APR.CREATIU -> + CRITIC, + NOV.APTITUDS -> + CRE.LLEURE	Observació participant. Anàlisi produc. escolars QP: 15-16.
I	INCORPORACIO ESTRUCTURANT DELS M.C.M. Modifica els sistemes de treball a l'aula i fora d'ella Modifica paper del professor.	INDEP	Comprovar modificacions sistemes de treball i didàctiques.	Condic.ORGANITZACIO-CURRICULUM Exigeix UNI.DOCENT + ESTRUCTURANT + UNI.DOCENT -> + MOD.ORGAN-CURRICUL -> + INTERRES, + RENDIMENT -> + NIVELL, + APR.CREATIU -> + CRITIC, + NOV.APTITUDS	Observació participant. QP: 19-20-21.

* VARIABLES RELLEVANTS TIP OBJECTIUS A COMPROVAR COMPORTAMENT ESPERAT CONPROVACIO:

4 UNITAT D'ACCIO EDUCATIVA

<p>J UNITAT D'ACCIO DOCENT. Els professors segueixen un model pedagògic comú que està ± explícitat. (-) "Cada maestrillo su librillo".</p>	INDEP	<p>Comprovar el grau d'identificació en un projecte comú. Coincidència o dispersió d'objectius entre els professors d'un centre.</p>	<p>+ UNI.DOCENT -> + M.C.M. ESTR.DA I ESTR.ANT -> + MOD.ORGAN, + INNO.CURRIC. -> + UTIL-M.C.M. + REBL-C.C.M. => + INTERES, + RENDIMENT => + NIVELL, + APR.CREATIU => + CRITIC, + NOV.APTITUDS => ? CONF.OPINIO, COMUNICAC. => ? CRE.LLBURE</p>	<p>Observació participant. Anàlisi produc. escolars QP: 22-24.CONTRAST QA:11</p>
<p>K UNITAT D'ACCIO INSTITUCIONAL. Es garanteix la coincidència en l'actuació de pares i professors. S'hi posen mitjans: entrevistes, reunions</p>	INDEP	<p>Valorar la informació-relació que l'escola proposa als pares per afavorir la identificació d'aquests amb l'acció escolar.</p>	<p>+ UNI.INSTITUCIONAL -> + CONF.OPINIO, + COMUNICAC. -> + CRE.LLBURE, + DECISIO</p>	<p>Entrevista director. QP: 23.</p>
<p>L UNITAT D'ACCIO COMUNITARIA. Hi ha coincidència d'orientació entre l'escola, la família i l'agrupació religiosa, església o entorn moral equivalent.</p>	INDEP	<p>Valorar com l'acció unitària pares - mestres/professors queda potenciada per l'acció de formació religiosa exercida per una església o la titularitat.</p>	<p>+ UNI.COMUNITARIA -> + CONF.OPINIO, + COMUNICAC. -> + CRE.LLBURE, + DECISIO</p>	<p>Entrevista director. QP: 24.</p>

5 MESTRE I CULTURA DE COMUNICACIO DE MASSES

<p>M EL MESTRE/PROFESSOR O L'EQUIP DE MESTRES. entès com a equip humà de persones de cultura que viuen al món d'avui.</p>	MODIFI o INTERV	<p>Comprovar que el mestre, abans d'actuar professionalment, com a persona de cultura està atent als M.C.M. i elabora informació i conforma opinió.</p>	<p>+ CONEIX.CULTURA-COMUNICACIO -> + UTIL-M.C.M. -> + REBL-C.C.M. => + INTERES, + RENDIMENT => + NIVELL, + APR.CREATIU => + CRITIC, + NOV.APTITUDS => ? CONF.OPINIO, COMUNICAC. => ? CRE.LLBURE</p>	<p>QP: 13-18. Observació participant. Conversa amb professors.</p>
--	-----------------------	---	--	--

* VARIABLES	RELLEVANTS	TIP	OBJECTIUS A COMPROVAR	COMPORANENT	ESPERAT	COMPROVACIO:
6 ALUMNES I EXIT ESCOLAR (<-> FRACAS ESCOLAR)						
N INTERRES PER L'ESCOLA I L'ACTIVITAT ESCOLAR. <-> Escola avorrida.		DEPEND i INTERV	Recollir la valoració sentida que fan els alumnes. Recollir l'apreciació quantitativa que fan els professors.	+ INTERRES <- + UTIL-M.C.M.		Observació participant. QA: 8-9-10. QP: 7.
O RENDIMENT PERSONAL DE L'ALUMNE entès com a quocient entre realitzacions d'aprenentatge i capacitats d'aprenentatge.		DEPEND i INTERV	Recollir apreciacions dels professors i dels alumnes sobre el rendiment.	+ RENDIMENT <- + INTERRES <- + UTIL-M.C.M.		QP: 8. QA: 8.
P NIVELL D'APRENENTATGE ASSOLIT Són exclusivament els resultats acadèmics que imprecisament són qualificats moltes vegades de Rendiment Acadèmic o Escolar.		DEPEND i INTERV	Recollir les qualificacions acadèmiques: cada alumne les seves; els professors la distribució del grup-classe.	? APRENENTATGE <- + UTIL-M.C.M. (no es pot predir amb certesa) + ENRIQUIMENT D'APRENENTATGE PER DIVERSITAT <u>Important: verificar que no baixa el nivell per UTIL-M.C.M.</u>		QA: 7. QP: 9. Per BUP es pot contractar els resultats dels centres a la Prova d'Accés a la Universitat
Q APRENENTATGE CREATIU <-> Aprenentatge passiu i repetitiu.		DEPEND	Comprovar si l'escola reelabora informacions rebudes fora. Comprovar si l'alumne aplica els coneixements a la vida extyerior a l'escola.	+ CREATIVITAT, + INICIATIVA <- + UTIL-M.C.M. <- + REEL-C.C.M.		QA: 16-20-25 PROVA: 1.5-2.5-3.5-4.5 QP: 10-11-12. Conversa amb professors.
7 ALUMNE I EXIT PERSONAL, SOCIAL I CULTURAL						
R ANALISI CRITICA DE LA REALITAT-ACTUALITAT-INFORMACIO <-> Consum passiu de la informació.		DEPEND	Comprovar les diferents respostes davant uns documents seleccionats dels M.C.M.	+ RESPOSTA CRITICA <- + UTIL-M.C.M. <- + REEL-C.C.M.		PROVA DOCUMENTS QA: 16-23-24-26.
S CONFORMACIO D'OPINIONS PROPRES Formació personal a partir de la informació rebuda. <-> Opinions dominats, de moda		DEPEND ²	Comprovar si s'emeten opinions personals. Comprovar si es fa ús personalitzat dels M.C.M. Comprovar la pràctica d'elecció per criteris propis.	+ CONF.OPINIO I CRITERIS {M.C.M. + UNI.DOCENT <- + {M.C.M. + UNI.INSTITUCIO. {M.C.M. + UNI.COMUNITARI.		PROVA DOCUMENTS QA: 12-13-14-16.
T NOVES APTITUDS DERIVADES DEL MODEL SOCIAL CULTURAL ACTUAL. percepció diversificada. comprensió aproximativa. expressió múltiple.		DEPEND	Comprovar si amb l'ús dels M.C.M. és desenvolupen aptituds diversificades per a la comprensió de l'entorn i la intervenció a l'entorn.	APTITUDS ? generades per l'ús dels M.C.M.? ? desenvolupades per l'elaboració escolar dels M.C.M.?		QA: 12-17-18-27-32-33. Anàlisi produc. escolars QP: 10.
U ACTITUD COMUNICATIVA que es realitza a partir dels estímuls dels M.C.M. Enriquiment de la comunicació familiar, escolar i amistosa.		DEPEND	Verificar si els C.C.M. són objecte de comunicació a l'escola, a la família, entre companys.	+ ACTITUD COMUNICATIVA <- + REEL-C.C.M.		Observació participant. QA: 15-28-34.
Y CREATIVITAT EN EL LLEURE Iniciatives diversificades. <-> Reproducció de models tòpics de lleure difosos per M.C.M.		DEPEND	Comprovar si l'anàlisi dels M.C.M. i dels C.C.M. afavoreix una organització de lleure amb iniciatives més diverses.	+ CREAT.LLEURE {M.C.M. + UNI.DOCENT <- + {M.C.M. + UNI.INSTITUCIO. {M.C.M. + UNI.COMUNITARI.		QA: 12-14-34. QP: 11.
Z PRDISPOSICIO A LA PRESA DE DECISIONS en el propi àmbit, resultant del desenvolupament de la capacitat i de la formació de la voluntat.		DEPEND ²	Comprovar el grau de compromís o indiferència davant problemes propis. Correlacionar- ho amb: - ús dels M.C.M. - elaboració dels C.C.M.	+ PRESA DECISIONS <- + {M.C.M. + UNI.DOCENT		QA: 13. QP: 12. PROVA DOCUMENTS Conversa amb professors.

Delimitació de la mostra de centres escolars homogènia per a la comprovació empírica i experimental.

Els centres han estat seleccionats criterialment per uns perfils rellevants. Es vol mantenir com a constant l'estrat social dels alumnes i es considera constant en tots els alumnes que estan "marcats" pels MCM.

Són considerades variables independents les que fan referència a la incorporació escolar dels MCM i a les modificacions organitzatives i innovacions curriculars vinculades a la mateixa incorporació dels MCM.

Són preses com a variables dependents les que fan referència a modificacions conductuals i d'actituds dels alumnes: interès, rendiment personal, capacitat crítica davant la realitat, l'actualitat i la informació, conformació d'opinions pròpies, utilització personalitzada dels MCM i utilització del lleure amb iniciativa.

La comprovació ha de permetre de veure si es poden establir diferències clares entre els alumnes dels centres que utilitzen de manera generalitzada els MCM i estructurats els CCM i els centres que amb una marcada seguretat institucional funcionen però de manera més convencional.

Tipus centre	Escola/Institut	Alum/EGB	Prof/EGB	Alum/BUP	Prof/BUP
alternatiu	Escola l'Horitzó	31	3	20	3
alternatiu	Súnió - I.C.C.	-	-	(42) 35	6
públic	C.P. Ferran i Clua	(57) 52	5	-	-
públic	I.B. Joan Boscan	-	-	(67) 50	(10) 5
confessional	Jesuïtes-Casp	36	(5) 4	(28) 27	5
privat	E. Ramon Puster	27	5	-	-
privat-públic	E. Costa i Llobera	(42) 41	6	23	7
	Total alumnes	187		155	
	Total professors		23		26

(n) nombre de qüestionaris distribuïts

n nombre de qüestionaris efectivament vàlids.

No s'ha dut a terme l'aplicació dels qüestionaris als centres que presentaven importants diferències dins la mostra de referència. Així no s'ha cobert el buit d'un centre de batxillerat de tipus privat amb mitjans materials, personals i funcionals marcadament superiors.

Les escoles de medi rural-comarcal presentaven unes característiques diferenciades. Estava en projecte aplicar els qüestionaris a les següents:

medi rural: EP de Vila-rodona

medi comarcal: CP l'Aulet de Celrà

capital comarcal: CP L'Espiga de Lleida (privada-pública)

No es podien establir comparacions amb les altres de medi urbà doncs els alumnes no podien coincidir amb el mateix estrat social i les condicions organitzatives eren sensiblement diferents. Una possible comparació interna hagués pogut tenir interès complementari però la mostra d'alumnes era molt reduïda i la dedicació de temps hagués tingut un baix rendiment. No s'ha aplicat el qüestionari a aquets centres.

QUESTIONARIS A ALUMNES I PROFESSORS.

Justificació dels objectius de la comprovació empírica i experimental.

1 Comprovar que els alumnes de 12 a 16 anys estan "marcats" pels MCM independentment de la seva condició social.

Hi pot haver uns trets diferencials segons l'estrat social però hi ha uns trets i pràctiques comuns. Esmement: anticipació de la pre-adolescència, voluntat de prendre decisions electives no sempre acompanyada de compliment responsable, accés al consum previ a l'accés a la producció, rebuig a qualsevol formalisme i addicció a tota novetat com a valor d'identificació...

En la investigació aplicada s'anul·la la variable d'estrat social per tal de focalitzar millor els objectius. Així s'estudia una mostra que s'ha de comprovar que correspon al mateix estrat social. Aquesta variable de procedència social queda aïllada i es poden així controlar millor les variables del medi escolar.

comunicacio de masses - constant "m"
 cultura i medi social - constant "c"
 educacio escolar - variable "e"
 formacio dels alumnes - variable "f"

L'equació podria formular-se: $m * c * e = f$

Si es mantenen constants la comunicació de masses i la cultura i medi social, serà l'educació escolar la que més influeix en la formació dels alumnes considerats col·lectivament.

$$e = f$$

Cal controlar que els grups d'alumnes de les diferents escoles siguin equivalents i el més pròxims possible a una corba normal quant a diversitat d'aptituds, de rendiment i de nivell escolar d'aprenentatges. La dotació personal (genètica i neurofisiològica) "p" és una variable anterior a les descrites però de caràcter personal. També es pot considerar constant si els grups estudiats tenen una distribució equivalent.

No es tracta amb aquest disseny de seguir un exclusiu disseny experimental. Queda clar en tot moment que es segueix una investigació descriptiva però sembla convenient

fer periòdiques projeccions d'imatge per tal que la investigació, gràcies al contrast de triangulació, segueixi un recorregut clar sense perdre el nord.

2 Constatar el grau i diversitat d'utilització escolar dels MCM a cada escola.

Verificar si això ha comportat modificacions organitzatives.

Els centres que vetllen per una educació de qualitat i volen respondre a les necessitats dels infants i joves d'avui, s'han trobat en la necessitat d'incorporar els MCM i els seus continguts encara que sovint ho han fet sense tenir una idea massa clara de com i de cap a on s'havia d'anar. Es el cas de les escoles de renovació pedagògica que han resultat molt bé el seu funcionament amb alumnes menors de dotze anys; a partir de dotze anys, moltes propostes pedagògiques pròpies del marc de l'*escola activa* esdevenen insuficients.

Una incorporació dels MCM per modernisme superficial o esnobisme aviat consumeix les seves possibilitats. Si no hi ha una reflexió professional sèria, aviat s'abandona l'activitat innovadora i es retorna a l'activitat convencional, potser amb més rigidesa.

La incorporació dels MCM per iniciativa personal del mestre/professor té un curt recorregut i no va més enllà d'ésser un complement il·lustratiu i exclusivament facilitador de l'activitat convencional habitual.

No es tracta d'anular o de fer front als MCM sinó a la seva influència mítica, acrítica. Es tracta de desenvolupar en l'infant i jove la capacitat de processament i estructuració dels elements emotius i informatius que ofereixen els MCM per convertir-los en informació i consegüentment en aprenentatge.

No condueix enlloc una confrontació de la institució escolar amb els MCM Els seus seus valors informatius, espectaculars, provocadors de reflexió, exponents de manipulació, simuladors de conflictes i vivències personals o saludablement lúdics tenen un gran atractiu per als infants i joves i poden ésser un contrapunt enriquidor de la institució escolar tan vella, feixuga i massa vegades avorrida.

Els centres que utilitzen els MCM (MCM) han hagut d'introduir, per necessitat, modificacions organitzatives en l'ús d'espais, en distribució del temps i en la funció dels professionals.

La incorporació dels MCM ha d'ésser estructurada i estructurant. Això no vol dir que s'hagi de fer amb materials pensats exclusivament per a l'àmbit escolar. Demana modificacions organitzatives. Permet als alumnes ésser usuaris actius-creatius fent les seves produccions culturals.

3 Comprovar el grau d'unitat d'acció educativa.

Està a la vista la unitat de l'acció comunicativa dels MCM. Un exemple clar en pot ser l'ampliació de l'oferta televisiva sigui amb canals públics autonòmics i sigui amb canals privats. No es perceben significatives diferències en l'oferta. Tele-sèries, cinema, esports, entreteniment i tertúlies ocupen la major part d'espais en uns i altres canals; alguns programes amb voluntat de fer pensar l'espectador són clarament minoritaris a tots els canals.

La unitat d'acció educativa no està gens clara a la majoria d'escoles. A la tendència de "cada maestrillo con su librillo" que expressa la falta d'unitat en l'acció docent, s'afegeix la falta d'unitat d'acció entre família i escola i en un sentit més ampli la falta d'unitat d'acció comunitària que vindria expressada per la coincidència de la institució escolar amb l'acció que pugui exercir, posem per cas, el veïnat, les associacions religioses o esglésies o les associacions cíviques, culturals o recreatives.

Una incorporació activa, estructurada i estructurant dels MCM exigeix unitat d'acció institucional de part de tots els docents o si més no de la majoria que marca la iniciativa de funcionament.

La institució escolar, no representa més del 20% en la informació i formació de l'alumne. La família possiblement representa menys. Les esglésies o agrupacions religioses incideixen en la formació molt menys del que voldrien. Solament una acció cooperant entre unes i altres institucions pot fer front al domini prepotent de l'autoritat anònima dels MCM.

Menystenir la importància de la unitat d'acció educativa és acceptar de bell antuvi que s'imposi la comunicació de masses de manera inconscient i acrítica. El paper de l'escola esdevé tan disminuït que la seva influència en l'alumne tendeix a zero.

4 Comprovar el coneixement que el mestre/professor té dels MCM i el consum que en fa.

El mestre o professor és l'organitzador de les situacions d'aprenentatge dels alumnes. Malament podrà comptar amb allò que no coneix. Amb tot, el mestre com qualsevol ciutadà pot fer un consum acrític o crític dels MCM.

Una hipòtesi implícita respecte al mestre es pot formular de la següent manera:

- . Si el mestre fa un consum acrític, incorporarà els MCM reforçant la seva mitificació.
- . Si el mestre fa un consum exclusivament crític-racional, presentarà una batalla frontal als Mitjans de Comunicació de Masses que els alumnes rebutjaran per necessitats emotives.
- . Si el mestre sap gaudir amb alguns programes dels MCM i "post facto" en fa una anàlisi crítica podrà connectar amb les necessitats emotives dels alumnes i alhora introduir-los a una anàlisi crítica de tipus racional.

El mestre/professor molt format en una cultura literària i científica tancat a les produccions de comunicació de masses que no li aporten res, tindrà més dificultats de connectar amb els alumnes i oferir-los una educació i ensenyament que els serveixi per a viure a la seva època. Convé comprovar quina correlació hi ha entre l'ús que es fa dels MCM a l'escola i l'ús que en fa el mestre.

5 Comprovar si hi ha diferències significatives en l'activitat escolar dels grups d'alumnes d'escoles observades que es puguin correspondre amb la utilització que es fa dels MCM.

L'activitat escolar és contemplada a través de la seqüència de l'aprenentatge que, en base a experiència docent pròpia, considerem inalterable i que l'Administració Educativa va establir en fer normativa l'avaluació contínua l'any 1971. Aquesta seqüència va ésser interpretada de manera totalment burocràtica per la majoria de docents i d'inspectors de manera que no es va comprendre la seva fonamentació que havia de convertir un ensenyament selectiu, l'Ensenyament Primari i el Batxillerat Elemental, en un ensenyament estimulatiu, l'Educació General Bàsica.

Amb aquesta orientació es proposava que l'alumne seguís agrupat amb els companys de la seva edat malgrat que no hagués assolit alguns aprenentatges. Avaluar la seva actitud positiva i el seu rendiment personal satisfactori malgrat que es qualificués d'insuficient el nivell d'aprenentatges era la forma pràctica de reconèixer la diversitat de ritmes d'aprenentatge dels alumnes i propugnar que tots podien viure junts malgrat que hi hagués diferències.

Seqüència inalterable de l'aprenentatge:

1	2	3	4
ACTITUD D'INTERES	→ RENDIMENT PERSONAL	→ MAXIM NIVELL ASSOLIT	→ APRENENTATGE CREATIU
davant l'activitat escolar	de les pròpies capacitats	en els diversos aprenentatges	pensament de tipus divergent

Aquest darrer quart pas especialment necessari avui en la societat en que vivim perquè trenca amb el pensament purament repetitiu. Es el tipus d'aprenentatge que capacita per a seleccionar informació, per anticipar interpretacions, per imaginar solucions, per posar un però a les modes intel.lectuals... sens dubte aprenentatges bàsics per viure en la societat de comunicació de masses on la ignorància és resultat de l'excés i no de la falta d'informació.

La seqüència de l'aprenentatge parteix de les necessitats de l'individu tal com va palesar Decroly. En condicions naturals no manipulades, les necessitats han de coincidir amb els interessos però el gran pes que representa la societat per a l'individu determina uns interessos que no necessàriament coincideixen amb les necessitats i això es evident de manera particular en els joves de 12 a 16 anys. Si en els seus interessos ocupen un lloc important els MCM i els seu continguts, caldrà partir d'aquests per iniciar l'aprenentatge amb una actitud positiva, d'interès davant l'activitat escolar.

6 Comprovar si hi ha diferències significatives en la comprensió de la realitat-actualitat i en la conformació d'opinions.

Una elaboració escolar dels CCM no serà un treball circumscrit a l'actuació escolar i a l'aprenentatge avaluat amb finalitat acadèmica. L'activitat escolar es projectarà en tota l'actuació personal i social de l'alumne més enllà del que és estrictament escolar.

En concret s'espera una comprensió de la realitat-actualitat més crítica i apartada de les interpretacions més tòpiques; una conformació d'opinions pròpies que s'aparti d'un seguiment gregari de les opinions de moda; una actitud o unes pràctiques més comunicatives en els diferents ambients socials.

7 Comprovar si hi ha diferències significatives en la utilització del lleure i en la presa de decisions.

Aquests podrien ésser els indicadors d'una més sòlida construcció de la personalitat. Creativitat en el lleure amb més diversitat d'iniciatives que les que generalment proposen els MCM i predisposició a prendre decisions sobre la pròpia vida apartant-se més de la dimensió alienadora dels MCM.

Aquests indicadors corresponen a les finalitats últimes de l'educació que la Constitució i les Lleis Orgàniques i generals declaren però que no acostumen a tenir clara aplicació en la institució escolar que s'acontenta amb assolir uns resultats positius en l'àmbit acadèmic.

Al nostre criteri, però, es tracta d'indicadors que palesen la capacitat dels ciutadans per viure el seu personal projecte de vida i participar en un projecte de vida social del seu país amb una forma d'estat democràtic, d'estat que s'ha de construir dia a dia amb la màxima participació dels ciutadans i no restringir a la votació periòdica inconscient.

Però si una justificació de futur desitjable pot ésser qualificada d'idealista o il·lusòria, es pot fer referència a la necessària protecció de la convivència social que si avui no es veu alterada per una misèria majoritària i per una confrontació ideològica sagnant, sí que es veu alterada per importants brots de violència gratuïta i per un terrorisme que no té justificació ideològica.

Una vegada més afirmem el convenciment que la joventut per pròpia evolució psicològica s'ha d'enrolar en alguna empresa de risc i entusiasme. Si la societat adulta no els proposa altra cosa que diversió, comoditat, consumisme i espectacularitat no ens hem d'escandalitzar quan apareix la violència dels fanàtics del futbol, quan se sap de tantes violacions violentes, quan es deixa trinxada la ciutat o quan segueix havent-hi qui s'inscriu a organitzacions terroristes. ¿Qui ha fet pensar a aquests joves i on se'ls ha permès d'expressar una vivència compartida? ... Sempre pensem que alguna responsabilitat hi té una escola avorrida i que s'entesta en ignorar la vida exterior dels seus alumnes al·legant les exigències acadèmiques.

QUESTIONARI I PROVA EXPERIMENTAL ALS ALUMNES

Descripció i justificació de les preguntes

El qüestionari es concebut amb preguntes obertes i preguntes tancades. Les preguntes tancades encaminen a una elecció entre diferents respostes. Entre aquestes estan les que comporten valoracions generalment construïdes sobre una escala de cinc graus (gens-poc-regular-molt-totalment). Les preguntes obertes han exigit recomptes personals posteriors així com agrupacions de respostes de les quals es pogué fer recompte. Algunes respostes totalment descriptives: títols de programes de TV, cantants o grups musicals, esports han estat recollides per completar el perfil dels alumnes.

Les preguntes persegueixen informació dels següents Factors:

1 Alumnes d'una societat de comunicació de masses

2 Escola atenta a la comunicació de masses

3 Escola - organització estructurada

4 Unitat d'acció educativa

5 Mestre i cultura de comunicació de masses

6 Alumnes i èxit escolar (<-> fracàs escolar)

7 Alumnes i èxit personal, social i cultural

* Identificació dels alumnes: estrat social, resultats acadèmics. Factor 1

Preguntes:

1. Sexe.

2. Carrer - indicador estrat social.
3. Superfície casa - indicador estrat social.
4. Segona residència - indicador estrat social.
5. Nombre membres família - corrector als indicadors d'estrat social.
6. Professió pare i mare - indicador social-cultural.
7. Nivell acadèmic - verificar distribució equivalent dels grups observats.

* Interès, rendiment i identificació amb l'escola. Factor 6

Preguntes:

8. Autovaloració rendiment escolar relacionat amb interès personal.
9. Interès per l'escola en concret.
10. Identificació escola-alumne: indicadors.
11. Vivència dels objectius globals de l'ensenyament.

* Trets de personalitat generacional: interessos i actituds dominants. Factor 1; i presa de decisions. Factor 7

Preguntes:

12. Dedicació del temps de lleure - realització d'interessos
13. Presa de decisions dels alumnes - anàlisi de temes.
- *14. Autovaloració dels propis interessos - caràcter de les activitats.
15. Actitud i actuació davant d'un fet generacional-social concret.
16. Valoració crítica del fet.

* Us dels Mitjans de Comunicació de Masses : aparells, temps, continguts dominants, comportaments d'espectador. Factor 1 en dades ètic i Factor 7

Preguntes:

17. Us-consum de ràdio, música.
18. Quantitat d'hores de música - comportament musical.
19. Inter-relació de la música en les activitats habituals.
20. Conèixement de la ràdio.
21. Coneixement música actual.
22. Hores de televisió i capacitat d'atenció selectiva.
27. Consum de video-clips.
28. Comportament d'espectador de televisió.
29. Us i consum de diaris.
30. Consum de revistes i còmics.
31. Disponibilitat i ús d'ordinador.
32. Temps i usos de l'ordinador.
33. Us i facilitat davant de màquines i jocs electrònics.
34. Hàbits comportamentals davant els MCM.

* Valoració crítica dels CCM. Factor 7

Preguntes:

16. Concert "Human Rights"
23. Programes TV i vídeos.
24. Concursos TV.
25. Notícies i coneixements culturals a TV.
26. *Spots* publicitaris.

El qüestionari ha estat concebut perquè es pogués resoldre en 25 o 35 minuts segons que els alumnes fossin de BUP o EGB. En la pràctica ha durat més atès que s'ha acumulat la fatiga de la prova de documents de vídeo i el qüestionari.

S'ha procurat donar un to personalitzat al qüestionari contra el parer d'algun expert que opinava que era millor agrupar les preguntes per tipus de resposta. El fet de no

fer-ho així i la voluntat de donar una certa justificació de les preguntes ha allargat evidentment el qüestionari i el temps de lectura i resposta. (Ex: Parlem de participació dels alumnes. En quines situacions...).

El Qüestionari a alumnes s'ha estructurat de manera convencional: inicialment les preguntes d'identificació i després les de contingut temàtic. Possiblement això ha estat un error doncs els alumnes s'han encallat en preguntes com: superfície de l'habitatge on viu, professió dels pares i qualificacions acadèmiques.

Es reproduïx a les 11 pàgines següents el protocol de qüestionari a alumnes (solament s'han afegit les codificacions per les variables a computeritzar). L'objecte material és un plec de 10 fulls A4 amb full d'entrada de color verd cits amb grapa.

 EDUCACIO I MITJANS DE COMUNICACIO

 QUESTIONARI A ALUMNES

ESCOLA
 NIVELL
 ALUMNE
 CODI [A 1 . IN . 5]
 DATA [. . .]

Aquest qüestionari forma part d'un treball de camp que té per títol:
 " Utilització escolar dels Mitjans de Comunicació de Masses "

Demaneu la teva col.laboració dins un grup d'uns 400 alumnes responent al present qüestionari que no presenta cap dificultat. No es tracta d'un examen sinó d'un qüestionari d'opinió fonamentalment però convé respondre a algunes preguntes amb sinceritat. L'autenticitat de les teves respostes pot facilitar el nostre treball per la millora de l'ensenyament. Ja comprens que el qüestionari és anònim i les teves respostes no seran considerades de manera personal.

Hi ha diferents tipus de resposta. En general ja se't donen les opcions i solament has d'encerclar una de les caselles.

Marcar una entre varies:

home []

dona []

Escollir entre SI o NO:

SI	NO
----	----

Escollir entre diferents opcions: A, B, C, D, E :

A
B
C
D
E

Valorar en una escala de 5 graus que va de 1 a 5.

1 quan es vol dir GENS, CAP, MAI

5 quan es vol dir SEMPRE, TOTALMENT, DEL TOT

3 correspon al punt mig: NORMAL, REGULAR, INDIFERENT

2 correspon a POC, RARAMENT

4 correspon a MOLT, SOVINT, FORÇA

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Respondre lliurement en els espais pautats _____

Marca amb X la resposta correcta o bé omple els buits subratllats

1. Ets dona-noia [] 3
 Ets home-noi []

2. Carrer on vius: _____ 4
 Pobació: _____ Barri o Districte: _____

3. Superfície de la casa o pis on vius: - de 70 a 90 m² [] 5
 - més de 90 m² []
 - no arriba a 70 m² []

4. La teva família té segona residència per caps de setmana ? SI [] 6
 NO []

5. Número total de germans que sou, tu inclòs [] 7
 Número total de persones que viu a casa [] 8

6. Professió del teu pare: _____ Quina activitat concreta 9
 realitza actualment ? _____
 Professió de la teva mare: _____ Quina activitat con- 10
 creta realitza actualment ? _____

7. Qualificacions rebudes el juny del passat curs: 11
 LL.CATALANA _____ LL.CASTELLANA _____ LL.ANGLESA _____
 MATEMÀTIQUES _____
 C. NATURALS (Física o Química) _____
 C. SOCIALS (Geografia o Història) _____
 altres 4 matèries a concretar:
 _____
 _____
 _____
 _____

* Si les teves qualificacions van ésser molt diferents (millors o 12
 pitjors) de les habituals, explica el motiu.

8. Els teus resultats escolars són els que tu ets capaç d'aconseguir ? 13
 Pensa si amb les teves capacitats personals podries fer més o bé
 estàs fent més del que pots. (Encercla la lletra de la resposta que
 més correspon a la teva situació).

Aprofito molt el temps de classe i dedico hores a casa.

Es més del que puc fer; sóc dels que més temps hi dedica.

A classe perdo temps però a casa és on faig la feina.

Sé que puc fer més del que faig però...

Reconec que no m'interessa el que estudio.

A
B
C
D
E

A continuació has de respondre vèries preguntes valorant sobre una 13
 escala 1 - 5 corresponent a gens - del tot amb tres graus intermitjos.

9. Considera el teu institut o la teva escola:

gens-poc-reg-molt-tot

T'agrada el teu institut o la teva escola ?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 14

Hi ha un bon ambient a l'escola/institut ?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 15

Et sembla que el que ensenyen t'ha de servir?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 16

Et sents útil ? Es valora els alumnes ?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 17

Es tracten temes/assumptes que t'interessen?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 18

10. A l'escola/institut hi ha ocasions per parlar de tot a més del treball de les diferents assignatures. Digues dos temes interessants per a tu que han estat tractats _____ 19

t _____ 20

_____ 21

11. Les afirmacions que segueixen pots haver-les sentides entre els alumnes o bé entre els professors. Expressa el teu grau d'acord o desacord sobre una escala 1 a 5. El valor 3 significa indiferent.

gens-poc-ind-molt-tot

Es important fer la feina ben feta i acabada i no solament preocupar-se del resultat.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 22

El resultat de l'examen és el més important.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 23

El treball d'equip és molt important.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 24

Escoltar el professor és el més important.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 25

S'ha de seguir el programa sense interrupció atès que al final hi ha la selectivitat.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 26

Aprofita més el treball que es fa a casa que el que es fa a la classe.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 27

Els alumnes ben informats a través de TV, premsa i ràdio poden participar més a classe.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 28

S'han de tractar els temes que interessen al món d'avui i deixar temes que no serveixen.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 29

12. Fora de l'escola/institut, a què dediques el teu temps ?
Valora les activitats que segueixen de 1 a 5. El 5 voldrà dir "tot el temps que puc, el màxim".

	gens-poc-nor-molt-tot					
Estar amb els pares i germans, xerrar o bé sortir amb ells.	1	2	3	4	5	30
Escolltar música per ràdio walkman o cadena.	1	2	3	4	5	31
Realitzar treball escolar: estudi, exercicis, preparacions.	1	2	3	4	5	32
Llegir allò que m'agrada que no és precisament per al treball escolar.	1	2	3	4	5	33
Escolltar notícies, informació general o esports per ràdio.	1	2	3	4	5	34
Veure-escolltar televisió: pel·lícules, informatius i programes diversos.	1	2	3	4	5	35
Veure pel·lícules enregistrades, llogades a videoclubs o deixades per altres.	1	2	3	4	5	36
Practicar esport i acudir als entrenaments.	1	2	3	4	5	37
Practicar música (moderna o de conservatori), arts plàstiques o dramàtiques (teatre, dansa)	1	2	3	4	5	38
Estar amb companys o colla sense que hi hagi sempre una activitat concreta.	1	2	3	4	5	39
Anar al cinema, sol o amb amics.	1	2	3	4	5	40
Anar a una discoteca, pub, bar o granja.	1	2	3	4	5	41
Col·laborar en serveis familiars (compra, neteja de casa, reparacions, atendre a germans)	1	2	3	4	5	42
Practicar una afecció habitual o hobby.	1	2	3	4	5	43

13. Parlem de participació dels alumnes. En quines situacions creus que han d'intervenir els alumnes ? Encercla SI o NO segons que estiguis o no d'acord amb l'afirmació proposada.

Sovint hi ha robatoris. Aquest és un problema que han de resoldre els professors trobant els responsables.	SI	NO	44
Sovint els wàters són bruts i amb el rotllo de paper dins l'aigua. Això ho hem de resoldre els alumnes.	SI	NO	45

Si fem una excursió de treball els alumnes hem de tenir dret a organitzar l'horari amb temps lliure per passar-ho bé.

SI	NO
----	----

 46

Si hi ha queixes de la puntuació als exàmens cal resoldre-ho en una assemblea de classe amb el professor.

SI	NO
----	----

 47

Els professors ens maregen molt dient que no embrutem les taules i no tirem papers. Això és innecessari. Avui es funciona sense tantes manies i ja es neteja cada dia

SI	NO
----	----

 48

Si no hi ha una classe o falta el professor no ens podem quedar a l'aula. Hauriem de poder quedar-nos i treballar vetllant que no hi hagués xivarri.

SI	NO
----	----

 49

14. Valora el grau d'interès que per a tu tenen les següents activitats

	gens-poc-reg- molt-tot						
Viatjar, conèixer altres ambients i països.	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	50
1	2	3	4	5			
Excursions de muntanya, caminar, fer cims.	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	51
1	2	3	4	5			
Estudiar i fer els treballs escolars.	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	52
1	2	3	4	5			
Practicar esports, especialment _____ 68	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	53
1	2	3	4	5			
Practicar arts com _____ 69	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	54
1	2	3	4	5			
Veure la televisió, programes com _____ 70	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	55
1	2	3	4	5			
Escollar música a la ràdio o walkman.	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	56
1	2	3	4	5			
Practicar amb l'ordinador.	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	57
1	2	3	4	5			
Llegir diaris, revistes com _____ 71	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	58
1	2	3	4	5			
Llegir còmics i historietes gràfiques.	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	59
1	2	3	4	5			
Anar a discoteca, pub o bar amb els amics.	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	60
1	2	3	4	5			
Anar a concerts de música rock o "marchosa".	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	61
1	2	3	4	5			
Anar a actes culturals com _____ 72	<table border="1" style="display: inline-table;"><tr><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr></table>	1	2	3	4	5	62
1	2	3	4	5			

- Restar a casa amb la família o anar amb ells.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 63
- Estar amb els amics i amigues.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 64
- Estar sol i dedicar-me a les meves coses.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 65
- Anar al futbol o basquetbol o veure-ho per TV

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 66
- Dedicar-me a la meva "afició" que és _____ 73

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 67

15. Recordes el Rock-Concert for Human Rights del passat setembre 1988? Quan vas saber que hi hauria aquest concert amb Springsteen, Sting, P. Gabriel... a Barcelona, què vas fer? (Posa X a totes les respostes que expressin la teva posició).

- Estava atent a la TV i a diaris atès que en parlaven sovint.

--
- Llegia la informació que trobava a diaris i revistes.

--
- Sovint en parlàvem entre amics i companys. 74

--
- No vaig fer res; no em va interessar.

--
- Vaig voler anar al concert, però al final no hi vaig anar. 75

--
- Vaig anar al concert que va ésser _____ (qualifica'l)

--

16. Dóna el teu punt de vista davant les següents interpretacions. (Encercla la resposta correcta)

- Els Concerts-Rock d'Amnesty International s'organitzaven realment en defensa dels drets humans?

SI	NO
----	----

 76
- S'organitzaven com a promoció d'Amnesty International?

SI	NO
----	----

 77
- Els cantants hi participaven com a promoció per a vendre els seus discos?

SI	NO
----	----

 78
- Creus que amb un concert de rock es poden defensar els drets humans?

SI	NO
----	----

 79

Dóna una explicació dels teus arguments a continuació.

17. Respon encerclant la resposta escollida.

Tens walkman o ràdio per a ús personal ?

SI	NO	80
----	----	----

A casa, disposes d'equip d' Hi-Fi ?

SI	NO	81
----	----	----

Compres discos o cassettes, de tant en tant ?

SI	NO	82
----	----	----

Enregistres música de la ràdio o còpies cintes ?

SI	NO	83
----	----	----

18. Quantes hores setmanals escoltes ràdio o música ?

Cap. No arriba a una hora.

A

Poques. Entre 1 i 3 hores.

B

Cada dia. Entre 3 i 8 hores setmanals.

C

Tantes com puc. Més de 8 hores setmanals.

D

En quins moments escoltes habitualment la ràdio o música ?

└ 85

└ 86

19. Quins tipus de programes escoltes mentre fas diferents activitats?
Respon lliurement posant tipus de programes com ara:
CAP, MUSICA ROCK, MUSICA MODA, MUSICA VARIADA, INFORMATIU ESPORTIU

Quan em llevo ----- 87

Quan estudio o faig treballs escrits ----- 88

Quan faig treballs de caràter manipulatiu ----- 89

Quan no faig res en concret ----- 90

Quan no hi ha ningú a casa o estic sol a l'habitació ----- 91

Quan me'n vaig a dormir ----- 92

Quan estic amb amics i companys ----- 93

20. Escriu el nom de dos programes de ràdio interessants.

1 ----- 94 a l'emissora ----- 95

2 ----- 96 a l'emissora ----- 97

21. Escriu 5 noms de cantants o grups musicals que t'agraden.

1 ----- 2 ----- 3 ----- 4 ----- 5 -----

98

22. Fés un càlcul del total d'hores setmanals que veus televisió o vídeos o que estàs amb la TV oberta i alhora fent alguna altra cosa. Durant una setmana normal són unes _____ hores. 99
- Quines altres activitats fas mentre hi ha la TV en funcionament ? _____ 100
23. Dos programes de TV bons són: 1 _____ 101 a 102
 2 _____ 103 a 104
 Dos programes de TV dolents: 1 _____ 105 a 106
 2. _____ 107 a 108
- Un video que recomanaria a un amic és: _____ 109
 Un video que no recomano a ningú és: _____ 110
24. A la TV hi ha diferents concursos. Digues breument què et semblen.
- 3 X 4 _____ 111
 El precio justo _____ 112
 Mag-Magazine _____ 113
 Filiprim _____ 114
 3 pics i repicó _____ 115
 El tiempo es oro _____ 116
25. Es diu que la TV és un mitjà d'informació. La informació pot ésser de notícies d'actualitat o de coneixements culturals (tipus: salut, ciència, història...)
- Digues 3 notícies que més t'han impressionat quan les has conegut.
 1 _____
 2 _____ 117
 3 _____
- Pots dir 3 coneixements culturals adquirits a través de la TV ?
 1 _____
 2 _____ 118
 3 _____
26. Parlem dels "spots publicitaris". Pots dir-ne un de cada tipus ?
- M'agrada l'espot; compraria el producte: _____
 M'agrada l'espot; no compraria el producte: _____
 Em desagrada l'espot; m'agrada el producte: _____ 119
 Em desagrada l'espot; rebutjo el producte: _____
27. Parlem de "vídeo-clips". (Encercla la resposta).
- En veus i sents ?

SI	NO
----	----

 120
- N'enregistres ?

SI	NO
----	----

 121
- Els tornes a veure ?

SI	NO
----	----

 122
- En compres ?

SI	NO
----	----

 123

T'agrada més la música amb imatges ?

SI	NO
----	----

124

En quins moments veus i escoltes "video-clips" ? _____

125

28. Quina és la forma més habitual de veure la TV ? (Encercla resposta)

Quan estic sol a casa o a l'habitació.

A

Amb els germans, amb amics o amb els pares.

B

Menjant o xerrant amb altres.

C

126

Quan em queden petites estones lliures.

D

Els programes que abans he previst amb la programació.

E

29. Parlem de diaris. (Sense incloure els suplementos dominicals).

Quin diari és el que llegeixes més sovint? _____

127

Llegeixes habitualment el diari ?

SI	NO
----	----

128

Amb quina freqüència el llegeixes ? Cada dia

A

Alguns dies

B

129

Solament caps de setmana

C

Sols ocasionalment

D

Si cada dia llegeixes el diari, quan temps hi dediques ?

De 0 a 10 minuts

A

De 11 a 20 minuts

B

130

De 21 a 30 minuts

C

Més de mitja hora

D

Entre dissabte i diumenge quin temps dediques al diari ? _____

131

Digues les tres seccions que llegeixes durant més temps.

1 _____ 2 _____ 3 _____

132 133 134

30. Parlem de revistes incloent els suplementos dominicals dels diaris.

Llegeixes altre tipus de premsa, a part del diari ?	☐ SI	☐ NO	135
Digues els títols.			
Revistes :	-----		136
Còmics :	-----		137

31. Parlem d'ordinadors.

Tens ordinador a casa ?	☐ SI	☐ NO	138
Escriu: TIPUS-MARCA-MODEL. _____			139
Si no en tens, aprofites ocasions per a utilitzar-ne un	☐ SI	☐ NO	140
On i en quines ocasions ? _____			141

32. Indica el nombre aproximat d'hores setmanals que utilitzes ordinador per a diferents activitats. (Posa el núm. d'hores a la casella)

Practicar programes	<input type="text"/>	hores/setmana	142
Passar treballs a màquina	<input type="text"/>	hores/setmana	143
Jugar amb jocs d'ordinador	<input type="text"/>	hores/setmana	144
Construir els meus programes	<input type="text"/>	hores/setmana	145
Aplicar programes de revistes	<input type="text"/>	hores setmana	146

33. Les màquines electròniques programades i els jocs electrònics.

T'agrada jugar amb màquines ?	☐ SI	☐ NO	147
Vas a bars o sales de jocs ?	☐ SI	☐ NO	148
Et resulta difícil entendre un joc nou ?	☐ SI	☐ NO	149
Has consultat bancs de dades o tele-text ?	☐ SI	☐ NO	150
T'ha estat fàcil localitzar allò que buscaves ?	☐ SI	☐ NO	151
Et resulta interessant consultar bancs de dades ?	☐ SI	☐ NO	152

34. Valora les afirmacions que segueixen aplicant l'escala 1 a 5.

	gens-poc-reg-molt-tot					
A casa parlem sovint a partir del que veiem i sentim a la televisió.	1	2	3	4	5	153
Amb els companys sovint parlem de música moderna, especialment rock.	1	2	3	4	5	154
A classe comentem les notícies de premsa amb el professor.	1	2	3	4	5	155
A casa cadascú té els seus gustos: música, televisió, lectura... Cadascú fa la seva.	1	2	3	4	5	156
Amb els companys parlem dels programes de la televisió.	1	2	3	4	5	157
Els professors demanen materials de premsa o ens passen vídeos.	1	2	3	4	5	158
Entre companys intercanviem jocs d'ordinador o cintes de música.	1	2	3	4	5	159
Quan hi ha un bon concert de rock hi anem en grup alguns companys.	1	2	3	4	5	160
A vegades ens trobem a casa d'un company per fer un treball amb l'ordinador.	1	2	3	4	5	161
Entre companys intercanviem llibres interessants al marge del treball escolar.	1	2	3	4	5	162

L'autor d'aquest treball de camp agraeix la seva col·laboració i el temps que ha dedicat. Martí Teixidó, mestre i pedagog. Octubre 1987.

PROVA EXPERIMENTAL: MOSTRA DOCUMENTS VIDEO

**Descripció i justificació
del disseny i estructura**

Aquesta prova està concebuda com un reactiu per valorar la resposta dels alumnes a un vídeo-muntatge d'uns 20 minuts que aplega materials obtinguts de la programació convencional recent de televisió en català i en castellà.

El vídeo inclou les següents seqüències:

DOCUMENT 1 / NOTICIA: "Emigrants alemanys". Temps:4'24".

Extret d'un Informe Semanal de mitjans de setembre de 1989. Realitat sobre l'inici de l'emigració d'alemanys des d'Hongria.

Imatges documentals d'un fet notícia que va cobrir tota l'actualitat. les imatges mostraven els primers alemanys de l'est que intenten no tornar al seu país i passen a integrar els primers camps de refugiats que atén la Creu Roja Interanacional. La narració és sèria i els fons musicals subratllen la determinació arriscada d'aquests ciutadans.

Problemàtica complexa que els mitjans de comunicació, TV en particular, no acabaven de donar posant l'accent en la insatisfacció a l'Alemanya de l'Est. S'esmentava la reunificació d'Alemanya en les propostes a valorar malgrat que els experts consultats ho consideraven utòpic. Els fets es van anar precipitant i cal valorar les respostes segons la data exacta en que es va aplicar (octubre 89 - gener 90).

DOCUMENT 2 / SITUACIO: "Joves motoritzats". Temps: 6'26".

Extret de la telesèrie "Califòrnia" (agost de 1989).

Ficció relativa als delictes de joves motoritzats i una denúncia que és retirada.

Fragment incomplet que es presta a diferents interpretacions si no es coneix el principi però que es pot intuir pel final. La colla d'un jove que ha estat detingut persegueix i amenaça a una dona rebentant rodes de cotxe i fent tot el que sels acut fins que es retira la denúncia tal com proposa el amteix advocat.

Situació de ficció que s'acosta massa a la realitat: destrosses públiques, tribus urbanes, cotxes cremats... com perquè sigui una pel·lícula divertida o de passatemps.

DOCUMENT 3 / TEMA: "Declaracions Drets Humans". Temps: 5'24"

Extret d'un Informe Semanal de setembre de 1989.

Reflexió a partir de l'aniversari de la Declaració de 1879 en complir-se els 200 anys.

Es un conjunt d'escenes de tortures i execucions de les més violentes entre les que apareix un cap tallat o càrregues de la policia més feixista. La veu va donant compte de com s'han seguit trepitjant els drets humans malgrat les grans declaracions. La música sorprèn.

Es un tema que les alumnes poden haver conegut a través dels MCM, els mateixos mitjans que difonen els estereotips que identifiquen la joventut.

DOCUMENT 4 / FET: "El preu d'un habitatge". Temps: 4'58".

Extret d'un Teledues de migdia de febrer de 1989.

Tema que afectarà molt als joves. Situat a Barcelona i àrea de la conurbació.

Es planteja per primera vegada el problema de l'increment de preus dels habitatges de Barcelona i ciutats properes com Sant Cugat, Cerdanyola. Es un fet que no era notícia i que ja hagués hagut d'estar-ho. Podem dir avui que las nostra

intuïció es va veure confirmada doncs poc temps després ha ocupat molt els mitjans de comunicació. El document podia tenir atractiu pels alumnes objecte de la prova ja que es situa a les ciutats on viuen i podien identificar llocs però es tractava de verificar si donaven importància a un fet que els podia afectar i que no era tractat pels mitjans de comunicació.

El vídeo-muntatge havia d'ésser passat a l'inici amb una justificació de l'exercici i la petició de resposta clara i sincera per part dels alumnes. Durada total de 21 minuts. Als alumnes se'ls diu que es tracta d'un vídeo amb quatre documents diferenciats clarament per uns segons de cortina de barres de colors. Se'ls diu que ho poden veure tranquils i que solament s'han de preocupar de recordar el tema dels documents per respondre unes preguntes que no seran de caire memorístic.

A continuació, els alumnes han de respondre a les preguntes proposades. Uns 15 o 20 minuts. Quan acaben es recull la prova.

Tot això abans de presentar-los el Qüestionari que respondran posteriorment amb una durada prevista de 25 a 35 minuts segons que siguin alumnes de BUP o EGB respectivament. (Aquest temps calculat a les proves prèvies s'allarga uns deu minuts en la pràctica doncs s'acumula una relativa fatiga que fa que alguns alumnes vulguin comentar algunes preguntes al company del costat).

La prova ha d'ésser necessàriament breu per garantir l'interès dels alumnes en respondre-la. Les respostes haurien d'ésser totalment obertes per posar en evidència la conformació d'opinions però podria ésser que els alumnes s'inhibissin i "passessin" per no escalfar-se el cap. Així mateix, els alumnes d'avui no s'aboquen a redactar en fred, sense estímuls concrets i directes.

S'ha optat per una prova breu, mixta i discreta que inclogui tant respostes obertes com respostes tancades.

La prova es concreta en quatre fulls de resposta corresponents a cadascun dels quatre documents. Els documents són enregistraments de TV, mitjà de comunicació de masses per excel·lència, corresponents als diferents tipus de comunicació:

NOTICIA: és la qüestió que està d'actualitat en tots els mitjans.

SITUACIO: realitat que pot quedar reflectida en una ficció de TV.

TEMA: és una qüestió permanent que pot ésser aprofundida.

FET: és una realitat important que no ha estat recollida pels M.C.M.

Es formulen en cada tipus de document 6 preguntes i s'articulen preguntes obertes [O] amb preguntes tancades [T]

1. Identificar alhora que distingir del conjunt documental. [O]
2. Grau d'informació de la qüestió. [T]
3. Grau d'intervenció dels diferents mitjans en la informació així com intervenció de l'escola i dels companys. [T]

4. Síntesi de la informació de la qüestió provocada pel document. [O]
5. Valoració, opinió i interpretació amb projecció personal. [O]
6. Reacció valorativa davant afirmacions de valor proposades. [T]

Tres respostes són tancades [T] i tres respostes són obertes [O].

Així mateix, s'esperava que les respostes de valoració tancada influïssin poc en la valoració lliure que es demanava prèviament tot i que no es podia garantir. Després d'aplicada la prova hem vist que bon nombre d'alumnes, davant la dificultat de redactar el resum (pregunta núm. 4) i d'escriure la seva valoració (pregunta num. 5) han quedat encallats i han passat a respondre primer la pregunta núm. 6 consistent en expressar el seu grau d'acord amb cinc afirmacions que se'ls proposen.

El qüestionari ha estat concebut perquè es pogués resoldre en 25 o 35 minuts segons que els alumnes fossin de BUP o EGB. En la pràctica ha durat més atès que s'ha acumulat la fatiga de la prova de documents de vídeo i el qüestionari.

S'ha procurat donar un to personalitzat al qüestionari contra el parer d'algun expert que opinava que era millor agrupar les preguntes per tipus de resposta. El fet de no fer-ho així i la voluntat de donar una certa justificació de les preguntes ha allargat evidentment el qüestionari i el temps de lectura i resposta. (Ex: Parlem de participació dels alumnes. En quines situacions...).

Del qüestionari i la prova de documents se n'han fet bàsicament tres versions amb successives modificacions i correccions. S'han recollit els criteris de dos experts professors universitaris i de dos mestres amb llarga experiència.

La primera versió va ésser probada amb tres alumnes (dos de BUP i un d'EGB), la segona va ésser assajada amb sis alumnes (dos de BUP i quatre d'EGB) i la definitiva es va aplicar com a prova pilot a sis alumnes diferents que varen ésser escollits pels professors d'un centre d'EGB, el C.P. Joan Maragall de Sant Cugat, amb la següent distribució: un noi i una noia de nivell més aviat just i amb dificultats; un noi i una noia situats a la mitjana de la classe; un noi i una noia particularment desperts i creatius.

La prova de documents va ésser igualment assajada. Els documents es varen donar per bons des de la primera versió. Les afirmacions contingudes a la pregunta núm 6 de cadascun dels quatre documents varen ésser les més retocades i pulides per tal de garantir enunciats ben comprensibles.

S'ha optat per aplicar un mateix qüestionari i la mateixa prova als alumnes d'EGB, els de 12-13 anys que realitzen 7è i als alumnes de BUP, els de 15-16 anys que realitzen 2n. En la mesura del possible fora interessant veure l'evolució diacrònica, particularment quan els alumnes han seguit a la mateixa escola cosa que solament es dona en alguns centres privats. En aquest cas es podria considerar com influeix l'edat en les diferents respostes davant dels mateixos estímuls. la redacció del qüestionari s'havia de pensar particularment en funció d'ela comprensió dels alumnes d'EGB i per això la prova pilot es va fer amb aquests.

L'assaig dels qüestionaris ha permès garantir una redacció més clara dels enunciats i que les instruccions no es prestessin a dubte. Part de la validesa rau en el fet que de trenta quatre preguntes, dinou recullen dades ètic, és a dir fets, temps, dades. Les preguntes fonamentalment valoratives es presenten tancades sobre una escala de cinc graus.

Totes aquestes actuacions prèvies no suposen la validació del qüestionari com a instrument de mesura. No hi ha una relació totalment directa entre utilització escolar dels mitjans de comunicació de masses i el major desenvolupament de l'alumne en interès i rendiemnt escolar així com en capacitat crítica, conformació d'opinions, noves aptituds, actitud comunicativa creativitat en el lleure i predisposició a la presa de decisions. Hi ha les variables mediatitzadores: independents de segon ordre i modificadores o intervinents.

Hom es podia formular la pregunta de saber si els alumnes respondrien amb interès i honestedat al qüestionari. Després que ha estat aplicat hem de dir que ha estat relativament fàcil per la pròpia temàtica. Els alumnes s'han vist sorpresos i la sorpresa té atractiu particularment per als joves. El tema es pot dir que els resultava inèdit i a la mateixa presentació s'ha justificat que no hi ha respostes bones i respostes dolentes. Se'ls deia que si responien com pensaven i explicaven el que feien, es podrien tenir en compte per orientar un model d'ensenyament que comptés amb els mitjans de comunicació.

A la presentació sempre s'ha deixat clar que els qui no volguessin respondre no s'havien pas de sentir obligats. Els qüestionaris no eren nominals i els codis solament havien de servir per classificar les respostes. Els professors no

tindrien accés a les respostes dels qüestionaris però, malgrat aquesta garantia, en el cas d'aquest qüestionari ja veurien que no hi havia preguntes compromeses sinó d'opinió. Un objectiu era aquest: recollir la diversitat d'opinions i valoracions dels joves o veure si tots pensaven de manera semblant.

El disseny de l'aplicació del qüestionari consistia en respondre després de la prova sobre documents de vídeo. Aquests documents tenen ganxo i contribueixen a introduir el tema sobre el que tracta el qüestionari. A algunes escoles, per raons tècniques d'espais i horaris s'ha hagut de començar amb el qüestionari i al final s'ha anat a veure els documents de vídeo.

Ens hem sentit gratificats quan els alumnes, estaven responnent el qüestionari i no podien evitar de deixar anar expressions en veu alta; sobretot quan se'ls demanen noms de cantants, títols de programes de TV o ràdio, revistes que llegeixen. Sovint hi ha hagut alumnes que arribant al final o lliurant el quadern ens han dit que era interessant. D'altres, particularment noies de BUP han dit que no podien estar-se de comentar coses perquè moltes preguntes els feien venir ganes de parlar de música, de TV, de ràdio... Aquests comentaris són els que poden haver contribuït a que s'allargués el temps però donen garantia de la qualitat de les respostes. Però la resposta dels alumnes és gratificant perquè d'entrada posa de manifest un interès a partir del qual volem proposar desenvolupar un ensenyament en profunditat.

Davant les preguntes de valoració acotada en escala de cinc graus ha estat molt fàcil detectar els alumnes que no pensaven les respostes i marcaven creu a la "tum-tum". Hem demanat a quatre alumnes que abandonessin i els hem recollit el qüestionari inutilitzant-lo.

Tot això així com determinades anotacions d'observació participant impliquen que ha estat el mateix investigador el que ha presentat, passat i recollit el qüestionari als alumnes. En els pocs casos que els alumnes estaven en dues aules diferents, el mestre restava a l'aula i l'investigador anava alternant entre un i altre grup en aules de portes obertes.

Abans de passar a les incidències ocorregudes amb l'aplicació cal fer esment dels comentaris i valoracions dels mestres o professors davant del qüestionari a alumnes i la prova de documents vídeo. Certament, en el moment que aquests mestres i professors veien un exemplar del qüestionari i un exemplar de la prova, els alumnes ja estaven escrivint i per tant res podiem corregir. Els mestres i professors no varen fer un dictamen en propietat, però a tots els vàrem demanar que s'ho llegissin i ens donessin el parer. Considerem que les seves respostes tenen caràcter professional i que amb un examen ràpid del material poden valorar l'adequació als alumnes i el grau d'interès del contingut.

Podem dir, sense excepció, que tots els mestres o professors que ens han acompanyat a l'hora de passar el qüestionari i prova a un grup han expressat la seva valoració positiva. Tot han estat elogis: a l'interès del tema, a la cobertura àmplia de les preguntes, a la possibilitat de veure quins programes citen, quins cantants, quins anuncis, quins esports... N'hem quedat sorpresos doncs som conscients de les moltes insuficiències del qüestionari i no tenim cap garantia de l'artifici de la prova com a reactiu sobre un vídeo-muntatge per valorar comprensió, conformació d'opinions i capacitat crítica.

En alguns centres és habitual que per motius diversos s'hi hagin passat qüestionaris d'investigació o de recollida de dades. Tant els professors com els alumnes podien restar una mica indiferents però no ha estat així. El qüestionari proposat així com els documents del vídeo-muntatge han captat el seu interès. Això ens aporta una doble valoració positiva: d'una banda considerem ampliada la consulta a experts i professionals; de l'altra tenim una primera prova de l'interès que suscita un tema tan difícil d'abordar com és el dels mitjans de comunicació.

Els alumnes han treballat amb total llibertat i no s'han sentit controlats pels mestres que, de fet, no han romàs tot el temps a la classe. La tranquil·litat dels alumnes quedava clara quan els donava per voler comentar una pregunta amb la companya o company del costat. A dos centres hem tingut la satisfacció de participar en una conversa que s'havia suscitat entre els alumnes al final de la sessió sobre l'encert o no d'emigrar dels joves alemanys o sobre el tema dels drets humans i les penes de mort. Les discussions eren apassionades i es presentaven arguments en un o altre sentit.

A les 5 pàgines següents es rerprodueix el protocol de resposta lliurat als alumnes, un plec de quatre fulls A4 amb full de portada groc cosits amb grapa. (Les codificacions han estat afegides posteriorment).

 EDUCACIO I MITJANS DE COMUNICACIO

 COMENTARIS A MOSTRA DOCUMENTS VIDEO

	ESCOLA	NIVELL	ALUMNE
CODI [A	.	.]
DATA [.	.]

Aquest exercici forma part d'un treball de camp que té per títol:
 " Utilització escolar dels Mitjans de Comunicació de Masses "

Demaneu la teua col·laboració en un petit exercici pràctic que pot tenir una durada total de poc més de mitja hora.

L'exercici té dues parts.

Primer es passarà un vídeo de vint minuts de durada que aplega 4 documents diferents. Els veuràs un darrera l'altre si bé queden perfectament diferenciats per una carta de barres de colors. Són documents extrets de programes de TV recent que potser hauràs vist i no et cal escriure res.

Acabat el visionat i pensant en els documents cal que responguis a les preguntes que es fan per cadascun d'ells en quatre fulls independents. Veuràs que les preguntes no són de memòria sinó d'opinió i comentari personal. No tenen dificultat i no hi ha una resposta millor que una altra.

En alguns casos solament has de fer una valoració sobre una escala de 5 graus que va de 1 a 5. Has d'encerclar el número

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- 1 quan vols dir GENS, MAI
- 5 quan vols dir SEMPRE, DEL TOT
- 3 correspon al punt mig: REGULAR, A MITGES
- 2 correspon a POC, RARAMENT
- 4 correspon a MOLT, SOVINT, FORÇA

No hi ha respostes millors ni pitjors. La millor resposta és l'autèntica, la que ens permetrà conèixer el que penseu. Amb tot l'exercici és anònim i no s'identificarà a ningú doncs interessen les respostes com a conjunt.

ATENCIO ! NO PASSIS FULL ABANS DE VEURE EL VIDEO. LES TEVES RESPOSTES POTSER NO SERIEN TAN LLIURES. GRACIES !

Autor treball de camp: Martí Teixido, mestre i pedagog. Octubre 1987.

DOCUMENT 1

1. De quina notícia tracta ? ----- 163

gens-poc-mig-molt-tot

2. En quin grau estàs informat de la notícia ?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 164

3. Per quins mitjans estàs informat ?

DIARI

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 165 TELEVISIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 168

RADIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 166 ESCOLA

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 169

REVISTES

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 167 COMPANYS

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 170

171

4. Situa resumidament el fet tal com el coneixes.

172

5. Fés la teva valoració de la notícia i del final que hauria de tenir

173

6. Expressa el teu grau d'acord amb les següents afirmacions:

gens-poc-mig-molt-tot

Havia de succeir. El final, proper o llunyà serà la reunificació d'Alemanya.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 174

Els joves no tenen futur a la RDA. A la RFA, tindran llibertat i treball segur.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 175

Els joves van segurs a un país de la mateixa llengua però un èxode massiu durà problemes de vivenda, de treball...

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 176

Els joves de la RDA haurien de lluitar per la llibertat de tots des de dins, sense emigrar.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 177

Els joves no es mouen pel problema de dues Alemanyes sinó per una societat de llibertat, consum i diversió.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 178

DOCUMENT 2

1. Quina situació tracta ? ----- 179

mai-poc- ?-sovin-molt

2. Creus que es produeixen situacions així ?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 180

3. Com en tens coneixement de situacions d'aquest tipus ?

DIARI

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 181

TELEVISIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 184

RADIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 182

ESCOLA - CLASSE

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 185

REVISTES

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 183

COMPANYS

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 186

187

4. Explica resumidament una situació similar que coneixes.

----- 188

5. Valora la situació presentada al vídeo. Com s'hauria de resoldre ?

----- 189

6. Expressa el teu grau d'acord amb les següents afirmacions:

gens-poc-mig-molt-tot

Això és una pel·lícula que exagera per donar-li emoció. Reflexa una postura contra els joves.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 190

Això està passant realment i no es pot tolerar. A aquests joves se'ls ha de fer respectar unes normes de convivència.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 191

Això és una manera de divertir-se pròpia dels joves però es passen una mica.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 192

Això passa realment quan els joves no tenen una escola que els interessi, ni treballen.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 193

Això és una manera de rebel·lar-se contra la monotonia de la societat instal·lada.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 194

DOCUMENT 3

1. Quin tema tracta ? ----- 195

gens-poc-mig-molt-tot

2. En quin grau estàs informat del tema ?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 196

3. Per quins mitjans estàs informat ?

DIARI

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 197 TELEVISIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 200

RADIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 198 ESCOLA

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 201

REVISTES

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 199 COMPANYS

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 202

203

4. Situa resumidament el tema tal com tu el coneixes.

204

5. Fés la teva valoració del tema i de com ha estat presentat al video

205

6. Expressa el teu grau d'acord amb les següents afirmacions:

gens-poc-mig-molt-tot

Totes les declaracions de drets humans són paper mullat. En aquesta societat cadascú defensa els seus interessos.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 206

Convé difondre imatges com aquestes. Així ens adonarem de les barbaritats que tots som capaços de fer.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 207

La violència es dona en règims autoritaris i en règims democràtics, encara que a vegades de manera encoberta.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 208

Anem cap a un món d'entesa universal. A tots els països hi ha gent que promou respecte i entesa.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 209

Les grans declaracions de drets humans serveixen per encobrir els problemes immediats que hi ha a cada país.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 210

DOCUMENT 4

1. Quin fet tracta ? ----- 211

gens-poc-reg-molt-tot

2. En quin grau estàs informat del fet ?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 212

3. Per quins mitjans estàs informat ?

DIARI

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 213 TELEVISIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 216

RADIO

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 214 ESCOLA

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 217

REVISTES

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 215 COMPANYS

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 218

219

4. Situa resumidament el fet tal com el coneixes.

 ----- 220

5. Fés la teva valoració del fet i del tractament que hauria de tenir.

 ----- 221

6. Expressa el teu grau d'acord amb les següents afirmacions:

gens-poc-mig-molt-tot

Es un fet real del que n'han parlat poc els Mitjans de Comunicació i afecta molt els joves per independitzar-se.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 222

La vivenda és un problema de caràcter personal i cadascú l'ha de resoldre com pugui.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 223

Viure a la gran ciutat o prop d'ella s'ha de pagar donestothom vol les mateixes comoditats.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 224

Es escandalós que et donin tantes facilitats per pagar un cotxe i que et posin tan difícil trobar una vivenda.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 225

Per pagar una vivenda la gent queda lligada molts anys. Així es desinteressen dels problemes col·lectius.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 226

Aplicació del qüestionari escola per escola. Incidències.

Les darreres estades o visites d'observació participant varen tenir lloc els primers dies de juny de 1989. El qüestionari estava preparat però no semblava convenient aplicar-lo en aquella època per evitar que semblés un examen amb la corresponent distorsió de les respostes. Alhora demanar una sessió d'una hora llarga per fer l'aplicació comportava generar uns certs nervis tant entre professors com entre alumnes, es va abandonar el projecte ajornant-lo al següent curs.

L'Ajornament comportava alguns inconvenients: 1) Els grups d'alumnes seleccionats de 7è. EGB i 2n. BUP haurien passat a ésser 8è. EGB i 3r. BUP. 2) Hi podia haver alguna variació d'alumnes repetidors. 3) Hi hauria variació de professors. 4) Tampoc es podia aplicar el qüestionari a inici de curs: EGB hauria d'ésser a partir d'octubre i BUP hauria d'ésser a finals d'octubre.

Els possibles alumnes repetidors no representaven especial problema; quedava reflectit a la pregunta núm. 7 que es formulava explícitament demanant les qualificacions del curs anterior. No són cursos on es produeixin molts repetidors i hem controlat que no hi hagués un grup atípic pel nombre d'aquests.

El problema de canvis de professors ha estat més significatiu i s'ha notat en les respostes als qüestionaris a professors que s'han hagut de reduir als que coneixien efectivament als alumnes el curs anterior.

L'aplicació efectiva no es va poder iniciar fins el més de novembre i es va acabar dins del primer trimestre llevat del grup de BUP d'una escola que es va haver de concertar per

gener davant les dificultats de trobar el temps adequat. Aquesta tasca s'ha dut a terme sense desatendre les funcions d'inspecció escolar.

6.2. Escola Ramon Fuster. /09.11.89/ 27 alumnes de 8è EGB.

Realització a primera hora del matí (9:30-11:00 h). Instruccions a l'aula. Trasllat ràpid a la sala de projeccions. Passi del vídeo. Retorn a l'aula.

Durant la vídeo-audició. Molta atenció. Document 1: [Nen petit amb peluix] Somriure. [Batman] -"Ja! ja!" d'identificació. Document 2: Expressions d'estremiment davant les dones amenaçades, particularment de noies. La sèrie Califòrnia les fa patir. Algunes l'havia vista. Els nois no s'estremeixen igual però estan callats i seriosos. Document 3: Dues noies s'agafen del braç davant les execucions. Una abaixa la mirada i es tapa amb la mà fent una mueca d'angúnia. [Hijos de puta] Silenci. Document 4: Quan veuen Cerdanyola al tema de l'habitatge ho identifiquen i alguns criden l'atenció.

Davant del Questionari. Es respon amb força atenció. Volen fer-ho tan bé que van molt poc a poc. Tot plegat ha trigat una hora i mitja. Quan s'encallen a les preguntes volen demanar ajuda, volen fer-ho bé. Se'ls ha d'insistir que no cal que es preocupin, que solament es recull una mostra d'opinions.

4.2. I.B. Joan Boscan. /15.11.89/ 67 alumnes de 3r. BUP.

A segona hora del matí (9:15-11:10 h) inclòs el temps de canvi. Alumnes de 3r.-A i 3r.-E corresponents als grups observats el curs anterior. Són 68 en total. Cadires-butaca i carpeta en mà. Agrupats lliurement. Línies de 7-8 alumnes seguits; grups de nois o noies. Espais lliures entremig. Així m'han deixat amb ells i puc fer lliurement(!). La situació és difícil i haig de guanyar-me'ls amb la presentació.

9:20 Explico l'objectiu. Silenci i receptivitat. Reparteixo 50 qüestionaris. (No ha estat possible triar la mostra de 50 i els han enviat tots). Vaig a buscar-ne més al cotxe. Solament dispo de disset quaderns i a un alumne li agraeixo la seva col·laboració però no li puc donar quadern.

S'aclareixen les instruccions. Inicien el qüestionari a alumnes a les 9:30. He hagut de posposar el passi del vídeo doncs no ho havien previst i mentrestant el posaran a punt. Escriuen però tenen tendència a comentar-s'ho 'bis-a-bis'. Faig avisos reiterats sense perdre un to amable i somrient. Apel·lo a que cal que cadascú opini lliurement, que l'objectiu previst és recollir l'opinió d'uns quatre-cents cinquanta alumnes i no es tracta que responguin el mateix.

Procuro no perdre el to i no donar més avisos generals. M'atanso als que parlen i amb un somriure els demano que cadascú ho faci sol. (Sofreixo una tensió terrible).

A les 10:00 es produeix canvi de sala per disposar del vídeo encara que no han acabat el qüestionari que queda interromput. Ara seuen en cadires de braç-pala; molt comprimits, hi caben justos. 10:10 Passi del vídeo-muntatge

després de donar les instruccions. 10:32 Treballen sols sense interrupcions. Responen a la prova i després acaben el qüestionari. 10:45 Surten els primers. 10:55-11:05 Surten la majoria. 11:10 recullo els quaderns de les alumnes 13 i 14 que no han acabat que seran inutilitzats.

Durant la realització del Qüestionari. tendència a voler parlar-s'ho; comentari de la conducta de cadascú a la companya o company. Es donen respostes diferenciades i respostes coincidents. Somriures davant d'algunes preguntes. Comentaris de contrast davant la pregunta referida a les hores de TV. -"Semblen moltes però les he comptades bé. Trentanoi o quaranta cinc. La seva companya posa amb seguretat quatre o cinc. -"Jo no veig la TV" -diu.

Durant la vídeo-audició. Absoluta atenció a l'inici del document 1: Bon silenci. [batman] Somriure sonor "Ja!". Document 2: [motos] Mirades i somriures noia a noia. Molta atenció. Expressions de desconcert davant les [patades]. respir quan acaba la persecució. Riures davant del [ganivet] i el gest d'amenaça. Silenci. Document 3: Silenci. Mirades dels uns als altres. -"Ostia!" al [tret]. Riures davant del [cap tallat]. Document 4: Silenci. Atenció més dispersa. Comentaris. Identificació dels pisos de Pedralbes. -"Mira!".

7.1. Escola Costa i Llobera. /15.11.89/ 42 alumnes de 8è. EGB.

Hora assignada de 13:45-15:15 h. després de dinar i pati, mòdul corresponent a l'agrupació flexible. Es selecciona un grup-classe i mig més fins a 42 alumnes. Es baixa a la sala de vídeo amb força dispersió, es mal col·loquen les cadires

plegables i alguns alumnes s'asseuen a les taules laterals. Passi del vídeo-muntatge a les 14:05. El professor enfosqueix la sala.

Un cop acabat es torna a la classe i a les 14:30 responen a la Prova. Tot seguit reponen al Qüestionari. A les 15:15 entren el berenar, un donuts. El professor diu que segons vagin acabant l'agafin i baixin al pati. Passats uns segons un alumne es va a buscar el donuts i això provoca que siguin ja quatre o cinc. Aturo el procés i els dic que no poden menjar i escriure bé. Hi ha força dispersió i se'ls ha de contenir. Per parar-ho demano a l'alumne que s'aixeca de la taula i es posa amb els altres que segueixi o abandoni. Segueix molestant i li recullo els quaderns i li dic que ja pot sortir. Diu que vol continuar però no li ho accepto sense perdre el to. Sembla que l'ambient s'ha calmat una mica i els que resten van acabant més tranquils fins a les 15:35.

Durant la vídeo-audició. Hi ha un cert clima d'incontinència des del primer moment. Document 1: Algú diu: -"Això és d'Informe Semanal" -"Sí, ho vaig veure". Riures escandalosos davant del [batman]. Document 2: A les primeres imatges: -"Es Califòrnia". -"Ah, sí ho feien a TV3". Es veu amb clima d'aventura. Expressions com: -"Que bèstia!", riures. Les noies s'ho comenten tranquiles. Molt pocs ho segueixen amb silenci expectant. Document 3: Segueix el clima d'identificació d'imatges: -"Això és Vietnam" [el tret de pistola a un presoner]. -"Ala!" riures i diverses expressions [cap tallat]. -"Toma" i riures [hijos de puta]. -"Això és Chile" a les imatges de repressió policial. Detecto una certa indiferència o insensibilitat ambiental encara que no afecti a tots. Document 4: Hi ha menys atenció, la majoria no acaben d'entrar-hi. Algú riu a [l'hortet]. Quan acaba tots estan aixecant-se.

Davant del Qüestionari. La primera mitja hora treballen bé i tranquils. Tendeixen a demanar molt d'ajut sobre les preguntes i em limito a llegir-los-la. A partir de l'entrada dels donuts salta novament la inquietud que ja es reflectia a la sala de vídeo.

7.2. Escola Costa i Llobera /20.12.89/ 23 alumnes de 3r. BUP.

La sessió estava concertada pel /14.12.89/ de 11:30 a 12:45 incloent una classe i els 15' de pati i acceptant que potser arribarien uns quinze minuts tard a la classe d'educació física. Essent allà ben puntual vaig adonar-me que havia oblidat la cassette del vídeo-muntatge i vaig demanar una nova sessió que es va concertar per dimecres a primera hora, 8:00-10:00 a les hores d'Ètica i Filosofia. Malgrat ésser a primera hora, d'un dia de solstici d'hivern era preferible atès que ja m'havien advertit els professors que els alumnes de BUP eren molt gelosos del seus temps de pati que defensaven com un dret.

En espera de poder instal·lar un vídeo a la sala annexa a la biblioteca, vaig presentar el Qüestionari als alumnes i varen començar. Dels 27 alumnes del grup varen arribar 23 potser per tractar-se de la primera hora. A les 8:15 estaven tots escrivint i no es va acceptar a dos alumnes que varen arribar tard. A les 9:00 alguns havien acabat i la majoria estaven a les darreres planes. Els vaig demanar d'aturar-ho per anar a veure el vídeo-muntatge. El trasllat va ésser fàcil i ràpid. Van arribar dos alumnes més que varen veure el vídeo però no varen fer el qüestionari ni la prova. A les 10:25 tornaven a la classe i responien a la prova i acabaven el qüestionari. A les 10:45 quedava acabat l'exercici.

Durant la vídeo-audició. Document 1: Bones condicions; algú parla però hi ha relaxament general. tres alumnes s'han col·locat al marge. Un mira, l'altre li diu alguna cosa. Ningú reacciona davant [batman]. Document 2: Somriures d'identificació de pel·lícula. Les noies expressen emoció continguda. Els nois tenen un somris irònic i sabut. [Telèfon: -T'ha agradat la funció?] Suspens. Una noia somriu. [Penja el telèfon] set o vuit somriuen. [Navallades] Alguns somriuen, d'altres seriosos. Quan acaba la [rebutada de rodes] la noia de salmó somriu. [-Són uns animals!] Ningú reacciona, estan seriosos. Document 3: Exclamacions mímiques. Quatre nois es giren o es tapen la cara. Suspens i atenció total. [-Hijos de puta!] -"Guau!", diu la noia de salmó i una altra. [Mussolini] Tres somriuen -"Ja, ja, ja. Document 4: Molta atenció llevat dels tres que s'han col·locat al marge. No hi ha reaccions davant dels indrets esmentats. [Tràfic de la ciutat] algú somriure.

2.2. Súnion - I.C.C. /16.11.89/ 42 alumnes de 3r. BUP.

Sessió prevista de 17:30 a 19:00. L'horari habitual dels alumnes acaba a les 18:15. Arriben els alumnes; els conec i em coneixen, van ésser cinc dies intensos. Pregunten quant temps hi estarem. Quan els dic una hora i mitja, alguns expressen les seves queixes i que no es poden quedar. Davant del possible fracàs i la retirada de molts ho ajusto. Farem solament el Qüestionari i amb tres quarts d'hora poden enllestir-ho. Han de recordar el núm de codi que els he assignat i han escrit al quadern. Els dic que demanaré una altra sessió de 45 minuts per passar el vídeo-muntatge.

Es donen les instruccions i comencen a respondre. Estan en butaques a la sala de projeccions i escriuen sobre carpeta. estan molt junts i parlen entre ells. Es comenten coses. Se'ls veu animats però se'els en va el temps i els aviso. Acaben entre 18:15 i 18: 40 els més endarrerits.

Demano una altra sessió al director el més aviat possible.

Nova sessió que m'han ofert /12.12.89/ 36 alumnes de 3r. BUP

Sessió prevista a les 17:00. Sala de projeccions. Arriben una mica tard, entre 17:10 i 17:15. Venen de fer uns tests voluntaris. No hi són tots. Una noia em diu que no va fer el qüestionari. Li agraeixo la disponibilitat però li dic que no cal que faci la prova però que es pot quedar.

L'equip tècnic està a la cabina. Es un vídeo de projecció i jo mateix l'he d'executar. S'inicia la projecció però no va el so. No me'n surto. El professor que em vol ajudar tampoc sap com es connecta el so. Hem d'esperar a que arribi en Jordi, el professor de vídeo que no se'l troba. Finalment ve el professor Armand que és el segon entès en vídeo i ho connecta. A les 17:40 funciona i la projecció. S'ha de fer a les fosques doncs la pantalla de projecció no es veu bé amb llum. D'entrada estan inquiets a causa del temps d'espera i desconcert. Amb el primer document ja estan calmats fins al final. A les 18:05 ja tots responen a la prova. El Miquel-Angel ha dit que havia de marxar al terme del tercer document per fer un assaig. S'ha excusat demanant perdó. Volia respondre als tres documents de correguda però li he dit que no calia.

He patit molt. Amb força retard però tot ha anat bé. Hi ha hagut noies que hi han estat molt. A les 18:20, quan encara dues noies escrivien, s'ha generat un debat espontani entre vuit sobre delinqüència i pena de mort. Les que escrivien també hi han entrat.

M'ha semblat que no podia interrompre-ho. Solament al final he participat fent alguna observació crítica a tot: A la democràcia, sí però...; al feixisme i dictadura, no però...; a la possibilitat de corrupció de qualsevol sistema.

He sabut que fa unes setmanes justament hi havia hagut un debat a l'escola sobre la pena de mort i els drets humans.

Resultat de tot és que es recullen complets 35 qüestionaris. Queden anul·lats els cinc que no han vingut a la prova i el que s'ha retirat sense acabar.

Ha estat una estona tensa i difícil. He estat a punt d'abandonar. A dos els ha faltat bolígraf i els n'he deixat doncs en duc una capsa. He quedat molt sorprès que solament hi hagi dos professors que coneguin bé els comandaments tècnics del vídeo. Es una dada a considerar.

3.1. C.P. Ferran i Clua /17.11.89/ 57 alumnes de 8è. EGB.

Sessió concertada 10:30-12:30. No es pot disposar de la sala d'usos múltiples-menjador. Serà millor que cada grup respongui el qüestionari a l'aula habitual. Caldrà anar a veure el vídeo-document en moments diferents. Les mestres restaran a l'aula per facilitar que jo vagi d'un grup a l'altre.

10:35 8è-B 26 alumnes. Instruccions per a la realització del Qüestionari. Aclariments de dubtes. Inicien la resposta. (Resten amb la mestra Lucia).

10:40 8è-A 30 alumnes. Instruccions per a la prova de vídeo. Es baixa a la sala de vídeo-música. Han de col·locar-se la cadira. Els demano que no es comprimeixin tant que després estaran inquiets. Inici de la vídeo-audició a les 10:50.

Durant la vídeo-audició. Document 1: Quiets, silenci. [Batman] reaccionen poc dos o tres. Document 2: Es belluguen més, particularment un grup del darrera. Dues noies es creuen mirades. Silenci dominant; sorpresa. Document 3: En silenci. Expressen dominantment reaccions de rebuig. Document 4: segueixen bé, alguns es mouen. (Pugen a l'aula a respondre la prova.

11:15-11:30 és temps d'esbarjo. Se'ls respecta i ja continuaran.

11:30 8è-B. Instruccions per a la prova de vídeo a l'aula. Es baixa a la sala de vídeo. A 8è.-A la mestra Engràcia, que ha sentit les instruccions que he donat sobre el Qüestionari, les dóna a aquest grup.

Durant la vídeo-audició. Document 1: Quiets, silenci. [Batman] reacciona un i fort. Document 2: Hi ha més animació-sorpresa. tres o quatre més expressius a diferents llocs. Document 3: Dominància de silenci. [Tret Vietnam] -"Toma!". Davant del [cap tallat] -"Qué guai!" però amb cara seriosa. Document 4: Segueixen amb certa passivitat. Quan acaba s'exclamen -"Ooh!" com esperant-ne més.

Treballen força lents; a molts els costa concentrar-se en la lectura. Contràriament, en veig un que marca creus sense llegir. Li retiro el quadern i li recordo que ha acceptat de fer-ho voluntàriament.

Deu minuts abans de la sortida, 12:20, es crea inquietud. Els autocars surten molt puntualment per als que van a dinar a casa. Encara que són pocs, sembla millor interrompre la sessió. A la tarda a les 15:00 podran acabar.

A la tarda s'enllesteix en quinze minuts però hi ha un grup de quatre que triguen molt. Son alumnes amb especials dificultats, ja conec la Marta. Els recullo els quaderns i quedaran anul·lats.

1.2. Escola l'Horitzó /30.11.89/ 20 alumnes de 2n. i 3r. de BUP.

Excepcionalment i deixant-ne constància s'accepten també els alumnes de 2n. atès que la mostra seria massa reduïda. Al codi del Qüestionari quedarà indicat per poder fer la necessària comprovació si cal.

10:30 Tornant del pati s'ajunten a una aula els de 3r. i 2n. Seuen bé. El televisor es petit (16") però hi estan habituats. Sembla millor veure-ho a la mateixa classe que anar a la sala de baix.

Durant la vídeo-audició. Document 1: Atenció i silenci absolut. Cap reacció davant [batman]. Document 2: Un noi somriu al veure que va de ficció. Segueix l'atenció total. Algun comentari interseqüències amb to indicatiu. [Telèfon]

un somriu però tots els altres seriosos. [Navalla] Dos mitjos somriures alternats de nois. [Rebentada de rodes] -"Que guarros", diuen dues noies. [Són una animals] serietat total. Document 3: -"Això és d'Informe", diu una noia. [Cap tallat] -"Que bèstia!", -"Aala!". Dues noies es tapen la cara. Dos nois somriuen però vull creure que és defensivament. [Cop de porra] -"Ostia!". [Hijos de puta] No reacciones; un somriu. [Càrrega dels policies] -"Que bèsties!". [Mussolini] Quasi no se sent res. Document 4: Serietat. Cap reacció en l'esment dels barris i poblacions. Hi ha moviments però no continuats.

El Qüestionari es respon sense cap incidència específica. Estan ben asseguts a les taules habituals i van fent. En tot cas, constato un clima una mica apagat o trist. El professor Joan Bassas hi ha estat a estones, entrant i sortint sense qua això cambiés res. Ha valorat el Qüestionari i els documents positivament.

1.1. Escola l'Horitzó /30.11.89/ 32 alumnes de 8è. EGB.

12:05 Passo a l'aula dels de 8è. EGB. Els recordo i em recorden. A tots els que puc els saludo amb el nom. Hi ha una certa dispersió. Faran el qüestionari els dos grups que estan a la mateixa sala pero a una banda i a l'altra. recordo que un són els que segueixen el nivell i els altres tenen més dificultats. Es millor explicar per uns i pels altres sinó cal cridar massa o s'han de canviar de lloc.

Dono les instruccions als de la mestra Maria-Mercè que potser aniran més lents i ella resta per si els cal algun aclariment. Passo a donar les intruccions als de la mestra Marta i comencen a treballar. Vaig circulant d'una banda a l'altra, demanen molts aclariments i treballen poc a poc. La

qüestió de les qualificacions ha suposat un clar entrebanc. Ja diuen desseguida que ells no tenen qualificacions com si s'haguessin alliberat d'un problema. Ells saben si milloren o no milloren.

Alguns del grup de la mestra Maria-Mercè estan inquiets des del principi però passada una estona la cosa creix. Procurem mantenir-los tranquils. Alguns del grup de la mestra Marta s'ho han agafat amb molt d'interès i es pensen molt les respostes de valoració en graella. A les 13 hores comencen a acabar però davant la limitació de temps atès que a les 13:30 han d'estar dinant renuncio o passar el vídeo-muntatge.

Nova sessió el /14.12.89/ 31 alumnes de 8è. d'EGB a l'aula.

15:00 Pugen de dinar i pati. S'executarà el vídeo des de l'àrea de producció per xarxa i cada grup el podrà veure al seu televisor. Hi ha problemes d'ajustament de senyal, de color i de so (de tot) que resol el tècnic de producció.

15:15 Els alumnes s'atansen una mica al televisor de la seva àrea per poder veure-ho millor. S'inicia la projecció i es fa silenci sense dificultats.

Durant la vídeo-audició. Document 1: Segueixen bé. [Batman] Una noia reacciona. Document 2: -"Això és pel·lícula", diu un. Serietat general. Dos o tres comenten. -"Ja, ja" fa un quan apareix la patrulla i fa fugir les motoristes. Atenció total. [Telèfon] es respira preocupació. [Rebentades] serietat. [Són una animals] serietat total. Document 3: -"L'estan penjant!". Un llegeix el subtítol en veu alta. [Cap tallat] -"Que bèstia!" En Jordi B. riu. -"Mira aquest". Un riu fort: -"Ja, ja". Alguns segueixen. Alguna noia i la mestra es queixen. Sonoritzen els subtítols. Unes noies suspiren. -"Què és utopia?". [Hijos de puta] -"Ui!". Una

noia ho expressa amb mímica. [Càrrega policial] -"Aa.la!". -"Mira, mira les punxes", comenten identificant. [Mussolini] Alguns riuen de gust. [Porres] -"Mira!, mira!, mira!". [Trets] -"Al.la". Document 4: Atenció general. Algun que està cansat pica al del costat. Identifiquen Barcelona. -"Es Sant Cugat!". Un badalla però està escoltant. [Hortet] -"L'hortet!", diu un ben alt. Segueixen atents fins al final.

Poc després de les quatre s'ha acabat la resposta al quadern de prova de documents.

Cal fer esment d'una incidència sense importància des del punt de vista de la investigació però que va preocupar als mestres i direcció de l'escola. Un cop respost al Qüestionari el dimecres 30 de novembre, algun alumne de 8è. d'EGB es va dedicar a explicar el que havia respost en pla fatxada dient que havia posat pel·lícules pornogràfiques i algunes provocacions. resultat d'això és que s'hi varen afegir d'altres explicant els seus atreviments.

La direcció de l'escola es va posar en contacte amb mi per advertir-me i demanar-me que no considerés aquests qüestionaris de dos o tres alumnes. Els vaig repassar abans d'anar-hi el dimecres 14 de desembre per pasar-los el vídeo-muntatge. De fet vaig trobar un sol qüestionari que a partir de determinada pregunta ho engegava tot a rodar i responia en pla tarambana. responia que veia mils d'hores de televisió i que veia pel·lícules pornogràfiques. Cal considerar el qüestionari inacabat atès que es percep perfectament el canvi d'interès a través de les respostes i del canvi de lletra. No té més problema.

Atenent a la petició de la direcció de l'escola, sempre assumint el meu paper d'observador participant, m'ho vaig fer venir bé quan donava les instruccions per veure el vídeo i respondre al quadern de preguntes. Vaig dir que havent fet una ullada als qüestionaris, havia observat que algú responia 'passant' del tema i volia recordar-los que ningú està obligat a respondre. Fer-ho de qualsevol manera és fer feina inútil i fer-me-la fer a mi. Desseguida es va dir el nom de l'alumne que havia aixecat la polseguera. Amb to planer i mirant-lo li vaig dir que s'ho pensés. Va dir que ho faria seriosament. Li vaig deixar fer la prova.

5.1. C. Jesuïtes de Casp /30.11.89/ 36 alumnes de 8è. EGB.

Sessió concertada de 15:30 a 17:30. Haig d'esperar al director que per problemes interns no arriba fis passats quinze minuts. Anem a la classe de 8è.-A. Fan una espectacular però sentida rebuda. Solament els ha dit que venia aquell inspector que hi havia estat el curs passat. aquest és el grup amb el que hi va haver una intervenció meva a petició d'ells. Posteriorment, el director m'ha confirmat que és un grup molt bo, molt singular, reconeix que és el millor grup de 8è d'EGB.

Inicien el Qüestionari a les 16:00. Els he fet una didàctica i detallada explicació. El mestre tutor ha anat a preparar la sala de vídeo. Demanen aclariments sobre les primeres preguntes que es presten a dubte (professió pares, qualificacions acadèmiques...). treballen amb atenció i bé. A les 16:50 el faig parar. Solament ha acabat un. Anem a veure el vídeo que es projecta entre 16:57 i 17:22. Els demano un esforç per acabar la prova i el qüestionari. Acaben entre 17:40 i 18:00. han anat 'a tope'.

Durant la video-audició. Document 1: Atenció. Atenció total. [Nen dormint] dos somriuen. [Batman] dos somriuen. Document 2: Més animació. Comenten què és. [Navalla] serietat. [Rodes rebentades] Serietat, quasi no reaccionen. Final -"Oh!, oh!" (desitjant que continués). Document 3: exclamacions. Exclamació atemorida. -"Ah!, ah!. -"Mai no ho havia vist", diu una noia. [Cop de porra al cap] -"Al.la!". [Hijos de puta] Algun riure contingut. [Càrregues policials] -"Toma!, toma!". -"Que bèstia!". [Mussolini] Fa riure. Document 4: -"El quart", se sent. Atenció total. Tranquil·litat. Algun mm. mm. [Hortet] Somriure. [Tràfec, la gent] Somriure.

5.2. C. Jesuïtes de Casp /22.01.90/ 28 alumnes de 3r. de BUP.

Sessió concertada 12:15-14:05. Es el grup de l'opció de lletres. Són 24 noies i 4 nois, un dels quals és alemany arribat aquest curs i no coneix bé la llengua. Veurà el vídeo però no farà el qüestionari.

Anem directament a la sala de vídeo i els alumnes no duen res. La sala té bones condicions. Els aparells no estan en línia. No està connectat el canal i no sé quin és. Ha de venir el professor Andreu que n'és un dels dos tècnics. També hi ha problema de color i de so. El so s'ajusta el color poc. Es un magnetoscopi que ha treballat moltes hores i és antic. Es pot veure.

Entretant he situat els alumnes. Les instruccions per seguir els quatre documents i el tipus de respostes seguint la portada groga del quadern. Haig d'aclarir que els documents han estat preparats entre setembre i octubre i que aquest és

el darrer centre on es passa el vídeo-muntatge. Amb tres mesos han passat moltes coses. Ells han de respondre pel que veuen als documents però sense ignorar el que saben.

Durant la vídeo-audició. Document 1: Alguns comentaris en beu baixa. Quan apareix el títol 'La gran evasión' ja hi ha silenci. Document 2: -"Ah, sí!, diu algú. Algun somriure. -"Es Califòrnia. [Motos-noies] Veus, somriures. [Patrulla] més atenció. Canvi d'escena, es serenen. Silenci. [Rodes rebentades] -"Que no es coneixen aquests?", diu una noia. [Són una animals] Serietat. [La paia aquella] -"Ja, ja". Acaben amb comentaris mentre hi ha la cortina de color separadora. Document 3: [Tret Vietnam] Alguns abaixen el cap. [Cap tallat] Moltes noies: -"Aahhh!. Una abaixa la cara reiteradament. [Hijos de puta] Silenci. -"Què és això?". -"Ostres!". Comentaris 'bis-a-bis' de noies. [Tiananmen] -"No te'n recordes?, diu una noia a l'altra. [Mussolini] Riu una; s'hi afegeixen tres. Silenci fins al final. Document 4: Algun comentari. segueix l'atenció. Mirada atenta. [Mercedes Meca] Dues a dues comenten. [Hortet] Una riu.

Constato que l'atenció ha estat progressiva a diferència d'altres grups.

L'aplicació del qüestionari als alumnes ha estat una tasca feixuga i a estones angoixant. En primer lloc perquè veus que malgrat la disponibilitat de les escoles hi ha dificultats d'horaris, hi ha dificultats d'espais, i ha falles en els aparells de vídeo i hi ha la pròpia distracció d'anar a una escola sense la cinta que no va entrar a la grossa cartera quedant sobre la taula.

En segon lloc, hom pateix per no poder dur a terme l'experimentació amb les condicions exactes que han estat previstes i seguint el mateix procés. Malgrat que el disseny estava pensat per passar primer el vídeo, en la meitat dels casos no ha pogut ésser així i no es podia forçar més la situació.

Dues condicions si que han estat complertes quasi al detall. Evidentment l'aplicador sempre he estat jo mateix perquè he incorporat aquesta situació més experimental a l'observació participant prèvia. Es una tasca que he pensat que no podia delegar cosa que m'hagués facilitat molt la realització. Durant aquest període ja m'havia incorporat a les meves responsabilitats d'inspecció i he hagut d'esperar a trobar els dies adequats concentrant en un mateix dia l'aplicació a vàries escoles i això esdevé fatigant. Sempre he donat jo mateix les instruccions, llevat d'un semi-grup on ho ha fet amablement una mestra que m'havia sentit una estona abans amb l'altre semi-grup; així evitava que els alumnes es dispersessin.

Sempre he pogut observar els alumnes situant-me al davant amb el pretext d'ajustar el televisor. Ha estat útil sentir-los i veure'ls. He pres algunes notes, ni que fós a les fosques, de les expressions que tot seguit he reconstruït. Considero que aquestes notes constitueixen un retrat instantani del comportament davant dels mitjans de comunicació dels grups d'alumnes de diferents escoles i atesa la potència reactiva dels documents seleccionats, es pot dir que els alumnes dels grups presos en conjunt donen diferents coloracions: reflexius, reflexius-sensibles, informats-indiferents, reflexius-expressius, sensibles, documentats-discutidors, indiferents... Es tracta de recollir-ho com un element més d'informació i contrastar-ho amb les respostes que donen els mateixos alumnes.

Si es volgués explotar més aquestes possibilitats però per analitzar comportaments individuals caldria dissenyar sessions amb deu o dotze alumnes al terme de les quals es podria fer un debat obert. Pensem que donarien més informació que tots els qüestionaris per ben elaborats que estiguessin. Fins i tot, aquestes sessions reduïdes podrien facilitar la formulació d'enunciats construïts des dels mateixos joves, cosa que en el nostre cas han estat construïts des de l'adult que vol provocar en els joves respostes d'opinions, de posicions crítiques, de valoracions de fets actuals.